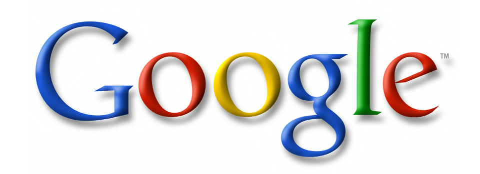
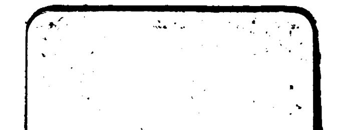

600096035T

CORNELIUS NEPOS.

WITH SHORT ENGLISH NOTES

FOR THE USE OF SCHOOLS.

OXFORD,

JOHN HENRY AND JAS. PARKER;

AND 377, STRAND, LONDON.

M DCCC LV.

PRINTED BY MESSRS. PARKER, CORN-MARKET, OXFORD.

CORNELII NEPOTIS

QUÆ VULGO FERUNTUR

VITÆ EXCELLENTIUM IMPERATORUM.

PROLOGUS.

Non dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus 1
scripturæ leve et non satis dignum summorum virorum
personis judicent, cum relatum legent, quis musicam
docuerit Epaminondam aut in ejus virtutibus com-
memorari saltasse eum commode scienterque tibiis
cantasse. Sed hi erunt fere qui expertes literarum 2
Græcarum nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus
conveniat, putabunt. Hi si didicerint non eadem 3
omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia majorum
justitutis judicari, non admirabuntur nos in Graiorum
virtutibus exponendis mores eorum etiam secutos.
Neque enim Cimoni fuit turpe, Atheniensium summo 4
viro, sororem germanam habere in matrimonio, quippe
cum ejus cives eodem uterentur instituto. At id
quidem nostris moribus nefas habetur. Laudi in
Græcia ducitur adolescentulis quam plurimos habuisse
amatores. Nulla Lacedæmoni tam est nobilis vidua,
quæ non ad cœnam eat mercede conducta. Magnis 5
in laudibus tota fere fuit Græcia victorem Olympiæ

citari; in scenam vero prodire et populo esse spectaculo
nemini in iisdem gentibus fuit turpitudini. Quæ omni
apud nos partim infamia partim humilia atque ab ho-
6 nestate remota ponuntur. Contra ea pleraque nostris
moribus sunt decora, quæ apud illos turpia putantur.
Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in con-
vivium? aut cujus non materfamilias primum locum
tenet ædium atque in celebritate versatur? quod multo
7 fit aliter in Græcia. Nam neque in convivium adhibetur
nisi propinquorum, neque sedet nisi in interiore parte
ædium, quæ γυναικωνῖτις appellatur, quo nemo accedit
nisi propinqua cognatione conjunctus. Sed hic plura
persequi cum magnitudo voluminis prohibet, tum festina-
tio, ut ea explicem, quæ exorsus sum. Quare ad pro-
positum veniemus et in hoc exponemus libro de vita
excellentium Imperatorum.

I. MILTIADES.

Ol. 66—72; A. C. 515—489.

1 Miltiades, Cimonis filius, Atheniensis, cum et anti-
quitate generis et gloria majorum et sua modestia unus
omnium maxime floreret, eaque esset ætate, ut jam
non solum de eo bene sperare, sed etiam confidere
cives possent sui talem futurum, qualem cognitum
A. C. 512. judicarunt, accidit ut Athenienses Chersonesum colonos
2 vellent mittere. Cujus generis cum magnus numerus
esset, et multi ejus demigrationis peterent societatem, ex
his delecti Delphos deliberatum missi sunt, qui consule-
rent Apollinem, quo potissimum duce uterentur. Nam-

A. C. 515.]
que tum Thraces eas regiones tenebant, cum quibus
armis erat dimicandum. His consulentibus nominatim 3
Pythia præcepit, ut Miltiadem imperatorem sibi sume-
rent; id si fecissent, incepta prospera futura. Hoc 4
oraculi responso Miltiades cum delecta manu classe
Chersonesum profectus cum accessisset Lemnum et
incolas ejus insulæ sub potestatem redigere vellet
Atheniensium idque Lemnii sua sponte facerent postu-
lasset, illi irridentes responderunt tum id se facturos,
cum ille domo navibus proficiscens vento aquilone
venisset Lemnum. Hic enim ventus, ab septemtrioni- 5
bus oriens, adversum tenet Athenis proficiscentibus.
Miltiades morandi tempus non habens cursum direxit
quo tendebat pervenitque Chersonesum.

Ibi brevi tempore, barbarorum copiis disjectis, tota 2
regione, quam petierat, potitus, loca castellis idonea
communiit, multitudinem, quam secum duxerat, in agris
collocavit crebrisque excursionibus locupletavit. Ne- 2
que minus in ea re prudentia, quam felicitate adjutus
est. Nam cum virtute militum devicisset hostium ex-
ercitus, summa æquitate res constituit atque ipse ibidem
manere decrevit; erat enim inter eos dignitate regia,
quamvis carebat nomine, neque id magis imperio, quam
justitia consecutus. Neque eo secius Atheniensibus, a 3
quibus erat profectus, officia præstabat. Quibus rebus
fiebat, ut non minus eorum voluntate perpetuo impe-
rium obtineret, qui miserant, quam illorum, cum quibus
erat profectus. Chersoneso tali modo constituta, Lem- 4
num revertitur et ex pacto postulat, ut sibi urbem
tradant. Illi enim dixerant, cum vento borea domo
profectus eo pervenisset sese dedituros: se autem
domum Chersonesi habere. Cares, qui tum Lemnum
incolebant, etsi præter opinionem res ceciderat, tam

CORNELIUS

NEPOS.

WITH SHORT ENGLISH NOTES

FOR THE USE OF SCHOOLS.

OXFORD,
JOHN HENRY AND JAS. PARKER;
AND 377, STRAND, LONDON.
M DCCC LV.

Itaque horum adventu decem millia armatorum com-
pleta sunt, quæ manus mirabili flagrabat pugnandi
cupiditate, quo factum est, ut plus quam collegæ
2 Miltiades valuerit. Ejus auctoritate impulsi Athe-
nienses copias ex urbe eduxerunt locoque idoneo castra
3 fecerunt. Deinde postero die, sub montis radicibus
acie e regione instructa, nova arte, vi summa, prœlium
commiserunt (namque arbores multis locis erant raræ,)
hoc consilio, ut et montium tegerentur altitudine et
arborum tractu equitatus hostium impediretur, ne
4 multitudine clauderentur. Datis, etsi non æquum
locum videbat suis, tamen fretus numero copiarum
suarum confligere cupiebat eoque magis, quod, prius-
quam Lacedæmonii subsidio venirent, dimicare utile
arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum, equi-
5 tum decem millia produxit prœliumque commisit: in
quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut de-
cemplicem numerum hostium profligarint adeoque per-
terruerunt, ut Persæ non castra, sed naves petierint.
Qua pugna nihil adhuc est nobilius. Nulla enim un-
quam tam exigua manus tantas opes prostravit.

6 Cujus victoriæ non alienum videtur quale præmium
Miltiadi sit tributum docere, quo facilius intelligi possit
2 eandem omnium civitatum esse naturam. Ut enim
populi nostri honores quondam fuerunt rari et tenues,
ob eamque causam gloriosi, nunc autem effusi atque
obsoleti, sic olim apud Athenienses fuisse reperimus.
3 Namque huic Miltiadi, quia Athenas totamque Græciam
liberarat, talis honos tributus est in porticu, quæ
Ποικίλη vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia,
ut in decem prætorum numero prima ejus imago pone-
retur isque hortaretur milites prœliumque committeret.
Idem ille populus, posteaquam majus imperium est

nactus, et largitione magistratuum corruptus est, tre-
centas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

Post hoc prœlium classem septuaginta navium Athe- 7
nienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quæ bar-
baros adjuverant, bello persequeretur. Quo imperio
plerasque ad officium redire coëgit, nonnullas vi ex-
pugnavit. Ex his Parum insulam, opibus elatam, cum 2
oratione reconciliare non posset, copias e navibus eduxit,
urbem operibus clausit omnique commeatu privavit,
deinde, vineis ac testudinibus constitutis, propius muros
accessit. Cum jam in eo esset, ut oppido potiretur, 3
procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur,
nescio quo casu nocturno tempore incensus est: cujus
flamma ut ab oppidanis et oppugnatoribus est visa,
utrisque venit in opinionem signum a classiariis regis
datum. Quo factum est, ut et Parii a deditione deter- 4
rerentur, et Miltiades, timens, ne classis regia adven-
taret, incensis operibus, quæ statuerat, cum totidem
navibus atque erat profectus Athenas magna cum offen-
sione civium suorum rediret. Accusatus ergo est 5
proditionis, quod, cum Parum expugnare posset, a rege
corruptus infectis rebus discessisset. Eo tempore æger
erat vulneribus, quæ in oppugnando oppido acceperat.
Itaque, quoniam ipse pro se dicere non posset, verba
fecit frater ejus Tisagoras. Causa cognita, capitis abso- 6
lutus pecunia multatus est, eaque lis quinquaginta talen-
tis æstimata est, quantus in classes sumptus factus erat
Hanc pecuniam quod solvere in præsentia non poterat,
in vincula publica conjectus est, ibique diem obiit su-
premum.

Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen alia 8
causa fuit damnationis. Namque Athenienses propt
Pisistrati tyrannidem, quæ paucis annis ante fue

2 omnium civium suorum potentiam extimescebant. Miltiades, multum in imperiis magistratibusque versatus, non videbatur posse esse privatus, præsertim cum con-
3 suetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Chersonesi omnes illos quos habitarat annos perpetuam obtinuerat dominationem tyrannusque fuerat appellatus, sed justus. Non erat enim vi consecutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinebat. Omnes autem et dicuntur et habentur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, quæ libertate usa
4 est. Sed in Miltiade erat cum summa humanitas tum mira communitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret, magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Hæc populus respiciens maluit eum innoxium plecti, quam se diutius esse in timore.

II. THEMISTOCLES.

Ol. 69—79 : A. C. 512—464.

1 THEMISTOCLES Neocli filius, Atheniensis. Hujus vitia
A. C. 512-464. ineuntis adolescentiæ magnis sunt emendata virtutibus, adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur.
2 Sed ab initio est ordiendum. Pater ejus Neocles generosus fuit. Is uxorem Acharnanam civem duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui cum minus esset probatus parentibus, quod et liberius vivebat et rem familiarem negligebat, a patre exhæredatus est. Quæ contumelia non fregit eum, sed erexit. Nam cum judicasset sine summa industria non posse eam exstingui, totum se dedi-

A. C. 481.]

dit rei publicæ diligentius amicis famæque serviens. Multum in judiciis privatis versabatur, sæpe in concionem populi prodibat, nulla res major sine illo gerebatur, celeriter quæ opus erant reperiebat. Neque minus in 4
rebus gerendis promptus, quam excogitandis erat, quod et de instantibus (ut ait Thucydides,) verissime judicabat et de futuris callidissime conjiciebat. Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.

Primus autem gradus fuit capessendæ rei publicæ 2
bello Corcyræo, ad quod gerendum prætor a populo factus non solum præsenti bello, sed etiam reliquo tempore, ferociorem reddidit civitatem. Nam cum 2
pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magistratuum quotannis interiret, ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum navium ædificaretur. Qua 3
celeriter effecta, primum Corcyræos fregit, deinde maritimos prædones consectando mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit tum etiam peritissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantæ saluti fuerit uni- 4
versæ Græciæ bello cognitum est Persico, cum Xerxes et mari et terra bellum universæ inferret Europæ A. C.
cum tantis copiis, quantas neque ante neque postea 482.
habuit quisquam. Hujus enim classis mille et du- 5
centarum navium longarum fuit, quam duo millia onerariarum sequebantur; terrestres autem exercitus septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cujus de adventu cum fama 6
in Græciam esset perlata, et maxime Athenienses peti dicerentur propter pugnam Marathoniam, miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut mœnibus ligneis se munirent. Id responsum quo valeret cum intelligeret 7
nemo, Themistocles persuasit consilium esse Apollinis,

ut in naves se suaque conferrent, eum enim a deo
8 significari murum ligneum. Tali consilio probato, addunt ad superiores totidem naves triremes, suaque omnia, quæ moveri poterant, partim Salamina partim Trœzena asportant; arcem sacerdotibus paucisque majoribus natu ac sacra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt.

3 Cujus consilium plerisque civitatibus displicebat, et
A. C. in terra dimicari magis placebat. Itaque missi sunt
481. delecti cum Leonida duce, Lacedæmoniorum rege, qui Thermopylas occuparent longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hostium non sustinuerunt
2 eoque loco omnes interierunt. At classis communis Græciæ trecentarum navium, in qua ducentæ erant Atheniensium, primum apud Artemisium, inter Eubœam continentemque terram, cum classiariis Regis conflixit.
3 Angustias enim Themistocles quærebat, ne multitudine circuiretur. Hic etsi pari prœlio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Eubœam superas-
4 set, ancipiti premerentur periculo. Quo factum est, ut ab Artemisio discederent et exadversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent.

4 At Xerxes, Thermopylis expugnatis, protinus accessit astu idque, nullis defendentibus, interfectis sacerdoti-
2 bus, quos in arce invenerat, incendio delevit. Cujus flamma perterriti classiarii, cum manere non auderent et plurimi hortarentur, ut domos suas discederent mœnibusque se defenderent, Themistocles unus restitit et universos pares esse posse aiebat, dispersos testabatur perituros, idque Eurybiadi, regi Lacedæmoniorum,
3 qui tum summæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem cum minus, quam vellet, moveret, noctu de servis suis

A. C. 480]
quem habuit fidelissimum ad regem misit, ut ei nun-
tiaret suis verbis, adversarios ejus in fuga esse: qui si
discessissent, majore cum labore et longinquiore tem-
pore bellum confecturum, cum singulos consectari co-
geretur: quos si statim aggrederetur, brevi universos
oppressurum. Hoc eo valebat, ut ingratis ad depug- 4
nandum omnes cogerentur. Hac re audita, barbarus, 5
nihil doli subesse credens, postridie alienissimo sibi
loco, contra opportunissimo hostibus, adeo angusto
mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non
potuerit. Victus ergo est magis etiam consilio The-
mistocli, quam armis Græciæ.

Hic etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat 5
reliquias copiarum, ut etiam tum his opprimere posset
hostes. Interim ab eodem gradu depulsus est. Nam
Themistocles verens, ne bellare perseveraret, certiorem
eum fecit, id agi, ut pons, quem ille in Hellesponto
fecerat, dissolveretur ac reditu in Asiam excluderetur,
idque ei persuasit. Itaque qua sex mensibus iter 2
fecerat, eadem minus diebus triginta in Asiam reversus
est seque a Themistocle non superatum, sed conserva-
tum judicavit. Sic unius prudentia Græcia liberata est, 3
Europæque succubuit Asia. Hæc altera victoria, quæ
cum Marathonio possit comparari tropæo. Nam pari
modo apud Salamina parvo numero navium maxima
post hominum memoriam classis est devicta.

Magnus hoc bello Themistocles fuit neque minor 6
in pace. Cum enim Phalerico portu neque magno ne-
que bono Athenienses uterentur, hujus consilio triplex
Piræei portus constitutus est, isque mœnibus circum-
datus, ut ipsam urbem dignitate æquipararet, utilitate
superaret. Idem muros Atheniensium restituit præ-
cipuo suo periculo. Namque Lacedæmonii caus

idoneam nacti propter barbarorum excursiones, qua ne-
garent, oportere extra Peloponnesum ullam urbem ha-
bere, ne essent loca munita, quæ hostes possiderent,
3 Athenienses ædificantes prohibere sunt conati. Hoc
longe alio spectabat atque videri volebant. Atheni-
enses enim duabus victoriis, Marathonia et Salaminia,
tantam gloriam apud omnes gentes erant consecuti, ut
intelligerent Lacedæmonii de principatu sibi cum his
certamen fore; quare eos quam infirmissimos esse
4 volebant. Postquam autem audierunt muros instrui,
legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent. His
præsentibus desierunt, ac se de ea re legatos ad eos
5 missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit Themis-
tocles et solus primo profectus est. Reliqui legati ut
tum exirent, cum satis altitudo muri exstructa videre-
tur, præcepit: interim omnes servi atque liberi opus
facerent neque ulli loco parcerent, sive sacer esset sive
privatus sive publicus, et undique quod idoneum ad
6 muniendum putarent congererent. Quo factum est, ut
Atheniensium muri ex sacellis sepulcrisque constarent.
7 Themistocles autem ut Lacedæmonem venit, adire
ad magistratus noluit, et dedit operam ut quam longis-
sime tempus duceret, causam interponens se collegas
2 exspectare. Cum Lacedæmonii quererentur opus ni-
hilominus fieri eumque in ea re conari fallere, interim
reliqui legati sunt consecuti. A quibus cum audisset
non multum superesse munitionis, ad ephoros Lace-
dæmoniorum accessit, penes quos summum erat im-
perium, atque apud eos contendit falsa [his] esse de-
lata: quare æquum esse illos viros bonos nobilesque
mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent:
3 interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, tres-
que legati functi, summis honoribus, Athenas missi sunt.

A. C. 471.]
Cum his collegas suos Themistocles jussit proficisci hisque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quam ipse esset remissus. Hos postquam 4
Athenas pervenisse ratus est, ad magistratus senatumque Lacedæmoniorum adiit, et apud eos liberrime professus est Athenienses suo consilio, quod communi jure gentium facere possent, deosque publicos suosque patrios ac penates, quo facilius ab hoste possent defendere, muris sepsisse, neque in eo quod inutile esset Græciæ fecisse: nam illorum urbem ut propugnaculum 5
oppositum esse barbaris, apud quam jam bis classes regias fecisse naufragium; Lacedæmonios autem male 6
et injuste facere, qui id potius intuerentur quod ipsorum dominationi, quam quod universæ Græciæ utile esset: quare si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent, aliter illos nunquam in patriam essent recepturi.

Tamen non effugit civium suorum invidiam. Nam- 8
que ob eundem timorem, quo damnatus erat Militiades, testularum suffragiis e civitate ejectus Argos habitatum concessit. Hic cum propter multas ejus virtutes 2
magna cum dignitate viveret, Lacedæmonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quod societatem cum rege Perse ad Græciam opprimendam fecisset. Hoc crimine absens proditionis damnatus est. 3
Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, A. C. 471.
Corcyram demigravit. Ibi cum ejus principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se bellum his Lacedæmonii et Athenienses indicerent, ad Admetum Molossorum regem, cum quo ei hospitium erat, confugit. Huc cum venisset et in præsentia rex abesset, quo 4
majore religione se receptum tueretur, filiam ejus parvulam arripuit et cum ea se in sacrarium, quod summa

colebatur cærimonia, conjecit. Inde non prius egressus
est, quam rex eum data dextra in fidem reciperet,
5 quam præstitit. Nam cum ab Atheniensibus et La-
cedæmoniis exposceretur publice, supplicem non pro-
didit monuitque, ut consuleret sibi; difficile enim esse
in tam propinquo loco tuto eum versari. Itaque Pyd-
nam eum deduci jussit et quod satis esset præsidii de-
6 dit. Hic in navem, omnibus ignotus nautis, ascendit;
quæ cum tempestate maxima Naxum ferretur, ubi tum
Atheniensium erat exercitus, sensit Themistocles, si eo
pervenisset, sibi esse pereundum. Hac necessitate
coactus domino navis quis sit aperit, multa pollicens, si
7 se conservasset. At ille, clarissimi viri captus miseri-
cordia, diem noctemque procul ab insula in salo navem
tenuit in ancoris, neque quemquam ex ea exire passus
est. Inde Ephesum pervenit ibique Themistoclem ex-
ponit; cui ille pro meritis postea gratiam retulit.

9 Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclem Xerxe
regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum
Thucydidi credo, quod ætate proximus de his, qui illo-
rum temporum historiam reliquerunt et ejusdem civi-
tatis fuit. Is autem ait ad Artaxerxem eum venisse
2 atque his verbis epistolam misisse:—"Themistocles veni
ad te, qui plurima mala hominum Graiorum in domum
tuam intuli, quamdiu mihi necesse fuit adversus patrem
3 tuum bellare patriamque meam defendere. Idem multo
plura bona feci, postquam in tuto ipse, et ille in periculo
esse cœpit. Nam cum in Asiam reverti vellet, prœlio
apud Salamina facto, literis eum certiorem feci, id agi ut
pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur atque
ab hostibus circumiretur. Quo nuntio ille periculo est
liberatus. Nunc autem confugi ad te exagitatus a
cuncta Græcia, tuam petens amicitiam: quam si ero

A. C. 465.]
adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam
fortem inimicum ille expertus est. Ea autem rogo, ut
de his rebus, quas tecum colloqui volo, annuum mihi
tempus des eoque transacto ad te venire patiaris."

Hujus rex animi magnitudinem admirans, cupiensque
talem virum sibi conciliari, veniam dedit. Ille omne
illud tempus literis sermonique Persarum dedit; quibus
adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud
regem verba fecisse, quam ii poterant, qui in Perside
erant nati. Hic cum multa regi esset pollicitus gratissi- 2
mumque illud, si suis uti consiliis vellet, illum Græciam
bello oppressurum, magnis muneribus ad Artaxerxe
donatus in Asiam rediit domiciliumque Magnesiæ sibi
constituit. Namque hanc urbem ei Rex donarat, 3
hisque verbis, quæ ei panem præberet; ex qua regione
quinquaginta talenta quotannis redibant; Lampsacum
autem, unde vinum sumeret; Myunta, ex qua opso-
nium haberet. Hujus ad nostram memoriam monu-
menta manserunt duo: sepulcrum prope oppidum, in
quo est sepultus; statuæ in foro Magnesiæ. De cujus 4
morte multis modis apud plerosque scriptum est; sed
nos eundem potissimum Thucydidem auctorem proba-
mus, qui illum ait Magnesiæ morbo mortuum neque
negat fuisse famam, venenum sua sponte sumpsisse,
cum se, quæ Regi de Græcia opprimenda pollicitus
esset, præstare posse desperaret. Idem ossa ejus clam 5
in Attica ab amicis sepulta, quoniam legibus non con-
cederetur, quod proditionis esset damnatus, memoriæ
prodidit.

III. ARISTIDES.

Ol. 66—78; A. C. 514—468.

1 Aristides, Lysimachi filius, Atheniensis æqualis fere fuit Themistocli. Itaque cum eo de principatu con-
2 tendit; namque obtrectarunt inter se. In his autem cognitum est quanto antestaret eloquentia innocentiæ. Quanquam enim adeo excellebat Aristides abstinentia, ut unus post hominum memoriam, quod quidem nos audierimus, cognomine *Justus* sit appellatus, tamen a Themistocle collabefactus testula illa exsilio decem
3 annorum multatus est. Qui quidem cum intelligeret
A. C. 488. reprimi concitatam multitudinem non posse, cedensque animadvertisset quemdam scribentem, ut patria pelleretur, quæsisse ab eo dicitur, quare id faceret aut quid Aristides commisisset, cur tanta pœna dignus ducere-
4 tur? Cui ille respondit se ignorare Aristidem, sed sibi non placere, quod tam cupide elaborasset, ut præter
5 cæteros *justus* appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. Nam postquam Xerxes in Græciam descendit, sexto fere anno, quam erat expulsus, populi scito in patriam restitutus est.

2 Interfuit autem pugnæ navali apud Salamina, quæ facta est prius, quam pœna liberaretur. Idem prætor fuit Atheniensium apud Platæas in prœlio, quo Mardonius fusus, barbarorumque exercitus interfectus est.
2 Neque aliud est ullum hujus in re militari illustre factum quam hujus imperii memoria; justitiæ vero et æquitatis et innocentiæ multa: in primis quod ejus æquitate factum est, cum in communi classe esset

Græciæ simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi ab Lacedæmoniis transferretur ad Athenienses; namque ante id tempus et mari et terra duces erant Lacedæmonii. Tum autem 3
et intemperantia Pausaniæ et justitia factum est Aristidis, ut omnes fere civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent, et adversus barbaros hos duces deligerent sibi.

Quos quo facilius repellerent, si forte bellum renovare 3
conarentur, ad classes ædificandas exercitusque comparandos quantum pecuniæ quæque civitas daret Aristides delectus est qui constitueret, ejusque arbitrio quadringena et sexagena talenta quotannis Delum sunt collata. Id enim commune ærarium esse voluerunt. Quæ omnis pecunia postero tempore Athenas translata est. Hic 2
qua fuerit abstinentia nullum est certius indicium, quam quod, cum tantis rebus præfuisset, in tanta paupertate decessit, ut quî efferretur vix reliquerit. Quo factum 3
[est], ut filiæ ejus publice alerentur et de communi ærario dotibus datis collocarentur. Decessit autem fere A. C.
post annum quartum, quam Themistocles Athenis erat 468.
expulsus.

IV. PAUSANIAS.

Ol. 75—78.
A. C. 479—467.

Pausanias Lacedæmonius magnus homo, sed varius 1
in omni genere vitæ fuit. Nam ut virtutibus eluxit, sic vitiis est obrutus. Hujus illustrissimum est prœlium 2
apud Platæas. Namque illo duce Mardonius, satrapes A. C.
regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium 479.

Persarum et manu fortis et consilii plenus, cum ducentis
millibus peditum, quos viritim legerat, et viginti equitum haud ita magna manu Græcia fugatus est eoque
3 ipse dux cecidit prœlio. Qua victoria elatus plurima
miscere cœpit et majora concupiscere. Sed primum in
eo est reprehensus, quod ex præda tripodem aureum
Delphis posuisset, epigrammate scripto, in quo hæc erat
sententia: "Suo Ductu barbaros apud Platæas esse
deletos ejusque victoriæ ergo Apollini donum dedisse."
4 Hos versus Lacedæmonii exsculpserunt, neque aliud
scripserunt quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Persæ erant victi.

2 Post id prœlium eundem Pausaniam cum classe com-
A. C. 477. muni Cyprum atque Hellespontum miserunt, ut ex his
regionibus barbarorum præsidia depelleret. Pari felicitate in ea re usus elatius se gerere cœpit majoresque
2 appetere res. Nam cum, Byzantio expugnato, cepisset
complures Persarum nobiles, atque in his nonnullos
regis propinquos, hos clam Xerxi remisit, simulans, ex
vinculis publicis effugisse, et cum his Gongylum Eretriensem, qui literas regi redderet, in quibus hæc fuisse
3 scripta Thucydides memoriæ prodidit: "Pausanias dux
Spartæ quos Byzantii ceperat, postquam propinquos tuos
cognovit, tibi muneri misit seque tecum affinitate conjungi cupit: quare, si tibi videtur, des ei filiam tuam
nuptum. Id si feceris, et Spartam et cæteram Græciam
sub tuam potestatem se adjuvante redacturum pollicetur. His de rebus, si quid geri volueris, certum
hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur."
4 Rex tot hominum salute tam sibi necessariorum magnopere gavisus confestim cum epistola Artabazum ad
Pausaniam mittit, in qua eum collaudat, ac petit, ne cui
rei parcat ad ea efficienda, quæ pollicetur. Si perfece-

A. C. 477.]
rit, nullius rei a se repulsam laturum. Hujus Pausanias 5
voluntate cognita alacrior ad rem gerendam factus in
suspicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto
domum revocatus, accusatus capitis, absolvitur; mul-
tatur tamen pecunia. Quam ob causam ad classem
remissus non est.

At ille post non multo sua sponte ad exercitum re- 3
diit, et ibi non callida, sed dementi ratione cogitata
patefecit. Non enim mores patrios solum, sed etiam
cultum vestitumque mutavit. Apparatu regio uteba- 2
tur, veste Medica, satellites Medi et Ægyptii seque-
bantur, epulabatur more Persarum luxuriosius, quam
qui aderant perpeti possent; aditum petentibus con-
veniundi non dabat, superbe respondebat, crudeliter
imperabat; Spartam redire nolebat. Colonas, qui lo- 3
cus in agro Troade est, se contulerat. Ibi consilia
cum patriæ tum sibi inimica capiebat. Id postquam
Lacedæmonii rescierunt, legatos ad eum cum scytala mise-
runt, in qua more illorum erat scriptum, "nisi domum
reverteretur, se capitis eum damnaturos." Hoc nuntio 4
commotus, sperans se etiam pecunia et potentia instans
periculum posse depellere, domum rediit. Huc ut venit,
ab ephoris in vincula publica est conjectus. Licet enim
legibus eorum cuivis ephoro hoc facere regi. Hinc
tamen se expedivit, neque eo magis carebat suspicione.
Nam opinio manebat eum cum rege habere societatem.
Est genus quoddam hominum, quod "Ilotæ" vocatur, 5
quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit,
servorumque munere fungitur; hos quoque sollicitare
spe libertatis existimabatur. Sed quod harum rerum 6
nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non
putabant de tali tamque claro viro suspicionibus opor-
tere judicari, et exspectandum, dum se ipsa res aperiret

4 Interim Argilius quidam adolescentulus, quem pue-
rum Pausanias amore Venerio dilexerat, cum epistolam
ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem
venisset aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo
eorum redîsset, qui super tali causa eodem missi erant,
vincula epistolæ laxavit, signoque detracto cognovit, si
2 pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epi-
stola quæ ad ea pertinebant, quæ inter regem Pausani-
amque convenerant. Has ille literas ephoris tradidit.
3 Non est prætereunda gravitas Lacedæmoniorum hoc
loco. Nam ne hujus quidem indicio impulsi sunt, ut
Pausaniam comprehenderent, neque prius vim adhi-
bendam putaverunt, quam se ipse indicâsset. Itaque
4 huic indici quid fieri vellent præceperunt. Fanum
Neptuni est Tænari, quod violari nefas putant Græci.
Eo ille index confugit, in araque consedit. Hanc juxta
locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis
quid loqueretur cum Argilio. Huc ex ephoris quidam
5 descenderunt. Pausanias ut audivit Argilium confu-
gisse in aram, perturbatus venit eo. Quem cum sup-
plicem Dei videret in ara sedentem, quærit causæ quid
sit tam repentino consilio. Huic ille quid ex literis
6 comperîsset aperit. Modo magis Pausanias perturba-
tus orare cœpit, ne enuntiaret, nec se meritum de illo
optimo proderet. Quod si eam veniam sibi dedisset
tantisque implicatum rebus sublevâsset, magno ei præ-
mio futurum.

5 His rebus ephori cognitis satius putarunt in urbe
eum comprehendi. Quo cum essent profecti et Pau-
sanias, placato Argilio, ut putabat, Lacedæmonem re-
verteretur, in itinere, cum jam in eo esset, ut com-
prehenderetur, ex vultu cujusdam ephori, qui eum
2 admoneri cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque

A. C. 467.]
paucis ante gradibus, quam qui sequebantur, in ædem Minervæ, quæ χαλκίοικος vocatur, confugit. Hinc ne exire posset, statim ephori valvas ejus ædis obstruxerunt tectumque sunt demoliti, quo celerius sub divo interiret. Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse, 3
eamque jam magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias magnam belli 4
gloriam turpi morte maculavit. Hic cum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflavit. Cu- 5
jus mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi, qui ad supplicium essent dati, displicuit pluribus, et procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde posterius Delphici responso erutus, atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat.

V. CIMON.

Ol. 72—82.
A. C. 489—449.

Cimon, Miltiadis filius, Atheniensis, duro admodum 1
initio usus est adolescentiæ. Nam cum pater ejus A. C. 489.
litem æstimatam populo solvere non potuisset, ob eamque causam in vinculis publicis decessisset, Cimon eadem custodia tenebatur, neque legibus Atheniensibus emitti poterat, nisi pecuniam, qua pater multatus erat, solvisset. Habebat autem in matrimonio sororem ger- 2
manam suam, nomine Elpinicen, non magis amore, quam more ductus. Namque Atheniensibus licet eodem patre natas uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias 3
quidam, non tam generosus quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut

eam sibi uxorem daret: id si impetrâsset, se pro illo
4 pecuniam soluturum. Is cum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam prohibere posset, seque Calliæ nupturam, si ea, quæ polliceretur, præstitisset.

2 Tali modo custodia liberatus Cimon celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim satis eloquentiæ, summam liberalitatem, magnam prudentiam cum juris civilis tum rei militaris, quod cum patre a puero in exercitibus fuerat versatus. Itaque hic et populum urbanum in sua tenuit potestate et apud exercitum
2 plurimum valuit auctoritate. Primum imperator apud
A. C. 477. flumen Strymona magnas copias Thracum fugavit, oppidum Amphipolin constituit, eoque decem millia Athe-
3 niensium in coloniam misit. Idem iterum apud Mycalen Cypriorum et Phœnicum ducentarum navium classem devictam cepit, eodemque die pari fortuna in terra usus est. Nam hostium navibus captis, statim ex classe copias suas eduxit, barbarorumque maximam vim
4 uno concursu prostravit. Qua victoria magna præda potitus cum domum reverteretur, quod jam nonnullæ insulæ propter acerbitatem imperii defecerant, bene animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coegit.
5 Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quod
A. C. 476. contumacius se gesserant, vacuefecit, sessores veteres urbe insulaque ejecit, agros civibus divisit; Thasios opulentia fretos suo adventu fregit. His ex manubiis arx Athenarum, qua ad meridiem vergit, est ornata.

3 Quibus rebus cum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus cæterique Atheniensium principes. Nam testarum suffragiis, quod illi ὀστρακισμὸν vocant, decem annorum exsilio mul-

tatus est. Cujus facti celerius Athenienses quam 2
ipsum pœnituit. Nam cum ille animo forti invidiæ ingratorum civium cessisset, bellumque Lacedæmonii Atheniensibus indixissent, confestim notæ ejus virtutis desiderium consecutum est. Itaque post annum quin- 3
tum quam expulsus erat in patriam revocatus est. Ille, quod hospitio Lacedæmoniorum utebatur, satius existimans contendere Lacedæmonem, sua sponte est profectus, pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit. Post neque ita multo Cyprum cum du- 4
centis navibus imperator missus, cum ejus majorem partem insulæ devicisset, in morbum implicitus in A. C. 449.
oppido Citio est mortuus.

Hunc Athenienses non solum in bello, sed etiam in 4
pace diu desideraverunt. Fuit enim tanta liberalitate, cum compluribus locis prædia hortosque haberet, ut nunquam in iis custodem imposuerit fructus servandi gratia, ne quis impediretur, quo minus ejus rebus quibus quisque vellet frueretur. Semper eum pedi- 2
sequi cum nummis sunt secuti, ut, si quis opis ejus indigeret, haberet quod statim daret, ne differendo videretur negare. Sæpe cum aliquem offensum fortuna videret minus bene vestitum, suum amiculum dedit. Quotidie sic cœna ei coquebatur, ut quos invocatos 3
vidisset in foro omnes devocaret, quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit; multos locupletavit, complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur non reliquissent, suo sumptu extulit. Sic se gerendo mi- 4
nime est mirandum, si et vita ejus fuit secura et mors acerba.

VI. LYSANDER.

Ol. 93—96.
A. C. 407—395.

1 Lysander Lacedæmonius magnam reliquit sui famam,
magis felicitate, quam virtute partam. Athenienses
enim in Peloponnesios sexto et vicesimo anno bellum
gerentes confecisse, apparet; id qua ratione consecutus
2 sit latet. Non enim virtute sui exercitus, sed immo-
destia factum est adversariorum, qui, quod dicto au-
dientes imperatoribus suis non erant, dispalati in agris,
relictis navibus, in hostium venerunt potestatem. Quo
3 facto Athenienses se Lacedæmoniis dediderunt. Hac
victoria Lysander elatus, cum antea semper factiosus
audaxque fuisset, sic sibi indulsit, ut ejus opera in maxi-
4 mum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam
cum hanc causam Lacedæmonii dictitâssent sibi esse
belli, ut Atheniensium impotentem dominationem re-
A. C. fringerent, postquam apud Ægos flumen Lysander classis
405. hostium est potitus, nihil aliud molitus est quam ut
omnes civitates in sua teneret potestate, cum id se
5 Lacedæmoniorum causa facere simularet. Namque un-
dique qui Atheniensium rebus studuissent ejectis, decem
delegerat in unaquaque civitate, quibus summum impe-
rium potestatemque omnium rerum committeret. Ho-
rum in numero nemo admittebatur, nisi qui aut ejus
hospitio contineretur, aut se illius fore proprium fide
confirmârat.

2 Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus con-
stituta, ipsius nutu omnia gerebantur. Cujus de cru-
delitate ac perfidia satis est unam rem exempli gratia
proferre, ne de eodem plura enumerando defatigemus

A. C. 395.]
lectores. Victor ex Asia cum reverteretur, Thasumque 2
devertisset, quod ea civitas præcipua fide fuerat erga
Athenienses, proinde ac si iidem firmissimi solerent
esse amici, qui constantes fuissent inimici, pervertere
eam concupivit. Vidit autem, nisi in eo occultâsset
voluntatem, futurum, ut Thasii dilaberentur consulerent-
que rebus suis. Itaque * * * *

* Decemviralem suam potestatem sui ab illo consti- 3
tutam sustulerunt. Quo dolore incensus iniit consilia
reges Lacedæmoniorum tollere. Sed sentiebat id se
sine ope deorum facere non posse, quod Lacedæmonii
omnia ad oracula referre consueverant. Primum Del- 2
phos corrumpere est conatus. Cum id non potuisset,
Dodonam adortus est. Hinc quoque repulsus dixit se
vota suscepisse, quæ Jovi Hammoni solveret, existi-
mans se Afros facilius corrupturum. Hac spe cum 3
profectus esset in Africam, multum eum antistites Jovis
fefellerunt. Nam non solum corrumpi non potuerunt,
sed etiam legatos Lacedæmonem miserunt, qui Lysan-
drum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere cona- A. C. 402.
tus esset. Accusatus hoc crimine, judicumque abso- 4
lutus sententiis, Orchomeniis missus subsidio, occisus A. C. 395.
est a Thebanis apud Haliartum. Quam vere de eo 5
foret judicatum, oratio indicio fuit, quæ post mortem
in domo ejus reperta est, in qua suadet Lacedæmoniis,
ut, regia potestate dissoluta, ex omnibus dux deligatur
ad bellum gerendum; sed ita scripta, ut deorum vide
retur congruere sententiæ, quam ille se habiturum pe-
cunia fidens non dubitabat. Hanc ei scripsisse Cleon
Halicarnasseus dicitur.

Atque hoc loco non est prætereundum factum Phar- 4
nabazi satrapis regii. Nam cum Lysander, præfectus
classis, in bello multa crudeliter avareque fecisset, deque

his rebus suspicaretur ad cives suos esse perlatum, petiit a Pharnabazo, ut ad ephoros sibi testimonium daret, quanta sanctitate bellum gessisset sociosque tractâsset, deque ea re accurate scriberet; magnam enim
2 ejus auctoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur; librum grandem verbis multis conscripsit, in quibus summis eum fert laudibus. Quem cum legisset probâssetque, dum signatur, alterum pari magnitudine, tanta similitudine, ut discerni non posset, signatum subjecit, in quo accuratissime ejus avaritiam
3 perfidiamque accusârat. Hinc Lysander domum cum redîsset, postquam de suis rebus gestis apud maximos magistratus quæ voluerat dixerat, testimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. Hunc, summoto Lysandro, cum ephori cognôssent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

VII. ALCIBIADES.

Ol. 83—94.
A. C. 446—404.

1 Alcibiades, Cliniæ filius, Atheniensis. In hoc natura quid efficere possit videtur experta. Constat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius vel in vitiis, vel in virtutibus. Natus in amplissima civitate, summo genere, omnium ætatis suæ multo formosissimus, ad omnes res aptus consiliique
2 plenus. Namque imperator fuit summus et mari et terra; disertus, ut in primis dicendo valeret, quod tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere; dives; cum tempus posceret, laboriosus, patiens, liberalis, splendidus non minus in

vita quam victu; affabilis, blandus, temporibus callidissime serviens. Idem, simul ac se remiserat, neque causa 3
suberat, quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur, ut omnes admirarentur in uno homine tantam esse dissimilitudinem tamque diversam naturam.

Educatus est in domo Pericli (privignus enim ejus 2
fuisse dicitur,) eruditus a Socrate. Socerum habuit Hipponicum, omnium græca lingua loquentium ditissimum, ut, si ipse fingere vellet, neque plura bona reminisci neque majora posset consequi, quam vel fortuna vel natura tribueret. Ineunte adolescentia amatus est 2
a multis more Græcorum, in iis a Socrate, de quo mentionem facit Plato in symposio. Namque eum induxit commemorantem se pernoctâsse cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse ac filius a parente debuerit. Posteaquam robustior est factus, non minus multos 3
amavit, in quorum amore, quoad licitum est, odiosa multa delicate jocoseque fecit, quæ referremus, nisi majora potioraque haberemus.

Bello Peloponnesio hujus consilio atque auctoritate 3
Athenienses bellum Syracusanis indixerunt, ad quod A. C. 415.
gerendum ipse dux delectus est. Duo præterea collegæ dati, Nicias et Lamachus. Id cum appararetur, prius 2
quam classis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, dejicerentur, præter unum, qui ante januam erat Andocidi. [Itaque ille postea Mercurius Andocidis vocitatus est.] Hoc cum appa- 3
reret non sine magna multorum consensione esse factum, quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor est injectus, ne qua repentina vis in civitate exsisteret, quæ libertatem opprimeret populi. Hoc maxime convenire in Alcibiadem vide- 4

batur, quod et potentior et major, quam privatus existimabatur. Multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam opera forensi suos reddiderat. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publicum prodîsset, ad se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non solum spem in eo habebant maximam, sed etiam timorem, quod et obesse pluri-
5 mum et prodesse poterat. Aspergebatur etiam infamia, quod in domo sua facere mysteria dicebatur, quod nefas erat more Atheniensium, idque non ad religionem, sed ad conjurationem pertinere existimabatur.

4 Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille intuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem, postulabat, si quid de se agi vellent, potius de præsente quæstio haberetur, quam absens invidiæ crimine
2 accusaretur. Inimici vero ejus quiescendum in præsenti, quia noceri non posse intelligebant, et illud tempus exspectandum decreverunt, quo, si exîsset, absentem
3 aggrederentur; itaque fecerunt. Nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violâsset, reum fecerunt. Qua de re cum ei nuntius a magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe provinciæ bene administrandæ, non parere noluit, et in triremem,
4 quæ ad eum deportandum erat missa, ascendit. Hac Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia crudelitateque erga nobiles, utilissimum ratus impendentem evitare tempestatem, clam se a custodibus subduxit, et inde primum
5 Elidem, deinde Thebas venit. Postquam autem se capitis damnatum, bonis publicatis, audivit et, id quod usu venerat, Eumolpidas sacerdotes a populo coactos, ut

se devoverent, ejusque devotionis, quo testatior esset
memoria, exemplum in pila lapidea incisum esse po- A. C.
situm in publico, Lacedæmonem demigravit. Ibi, ut 415. 6
ipse prædicare consueverat, non adversus patriam, sed
inimicos suos bellum gessit; quod iidem hostes essent
civitati. Nam cum intelligerent se plurimum prodesse
posse reipublicæ, ex ea ejecisse, plusque iræ suæ, quam
utilitati communi paruisse. Itaque hujus consilio La- 7
cedæmonii cum Perse rege amicitiam fecerunt, deinde
Deceleam in Attica munierunt, præsidioque ibi perpetuo A. C.
posito in obsidione Athenas tenuerunt. Ejusdem opera 415.
Ioniam a societate averterunt Atheniensium; quo facto
multo superiores bello esse cœperunt.

Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, 5
quam timore ab eo alienati. Nam cum acerrimi viri præ-
stantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, per-
timuerunt, ne, caritate patriæ ductus, aliquando ab ipsis
descisceret et cum suis in gratiam rediret. Itaque tem- 2
pus ejus interficiendi quærere instituerunt. Id Alcibiadi
diutius celari non potuit; erat enim ea sagacitate, ut
decipi non posset, præsertim cum animum attendisset
ad cavendum. Itaque ad Tissaphernem, præfectum regis 3
Darii, se contulit. Cujus cum in intimam amicitiam
pervenisset, et Atheniensium, male gestis in Sicilia rebus,
opes senescere, contra Lacedæmoniorum crescere vi-
deret, initio cum Pisandro prætore, qui apud Samum
exercitum habebat, per internuntios colloquitur, et de
reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem quo
Alcibiades sensu, populi potentiæ non amicus et op-
timatium fautor. Ab hoc destitutus, primum per Thra- 4
sybulum, Lyci filium, ab exercitu recipitur prætorque fit
apud Samum, post, suffragante Theramene, populi scito A. C.
restituitur, parique absens imperio præficitur simul cum 408

5 Thrasybulo et Theramene. Horum in imperio tanta commutatio rerum facta est, ut Lacedæmonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti pacem peterent. Victi enim erant quinque prœliis terrestribus, tribus navalibus, in quibus ducentas naves triremes amiserant, quæ captæ
6 in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas præterea urbes Græcas, quæ in ora sitæ sunt Asiæ, quarum expugnârant complures, in his Byzantium. Neque minus multas consilio ad amicitiam adjunxerant, quod in
7 captos clementia fuerant usi. Ita præda onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis, Athenas venerunt.
6 His cum obviam universa civitas in Piræeum descendisset, tanta fuit omnium exspectatio visendi Alcibiadis, ut ad ejus triremem vulgus conflueret proinde ac si
2 solus advenisset. Sic enim populo erat persuasum, et adversas superiores et præsentes secundas res accidisse ejus opera. Itaque et Siciliæ amissum et Lacedæmoniorum victorias culpæ suæ tribuebant, quod talem virum e civitate expulissent. Neque id sine causa arbitrari videbantur. Nam postquam exercitui præesse cœperat, neque terra neque mari hostes pares esse po-
3 tuerant. Hic ut e navi egressus est, quanquam Theramenes et Thrasybulus iisdem rebus præfuerant, simulque venerant in Piræeum, tamen unum illum omnes prosequebantur et, id quod nunquam antea usu venerat nisi Olympiæ victoribus, coronis aureis æneisque vulgo donabatur. Ille lacrimans talem benevolentiam civium suorum accipiebat, reminiscens pristini temporis acer-
4 bitatem. Postquam astu venit, concione advocata sic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus casum lacrimârit inimicumque iis se ostenderit, quorum opera patria pulsus fuerat, proinde ac si alius populus, non

A. C. 405.
ille ipse, qui tunc flebat, eum sacrilegii damnâsset.
Restituta ergo huic sunt publice bona, iidemque illi 5
Eumolpidæ sacerdotes rursus resacrare sunt coacti, qui
eum devoverant, pilæque illæ, in quibus devotio fuerat
scripta, in mare præcipitatæ.

Hæc Alcibiadi lætitia non nimis fuit diuturna. Nam 7
cum ei omnes essent honores decreti, totaque respublica
domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur, et
ipse postulâsset, ut duo sibi collegæ darentur, Thrasy-
bulus et Adimantus, neque id negatum esset, classe
[jam] in Asiam profectus, quod apud Cymen minus
ex sententia rem gesserat, in invidiam recidit. Nihil 2
enim eum non efficere posse ducebant. Ex quo fiebat,
ut omnia minus prospere gesta culpæ tribuerent, cum
eum aut negligenter aut malitiose fecisse loquerentur;
sicut tum accidit. Nam corruptum a rege capere Cy-
men noluisse arguebant. Itaque huic maxime puta- 3
mus malo fuisse nimiam opinionem ingenii atque vir
tutis. Timebatur enim non minus, quam diligebatur, ne
secunda fortuna magnisque opibus elatus tyrannidem
concupisceret. Quibus rebus factum est, ut absenti
magistratum abrogarent, et alium in ejus locum sub-
stituerent. Id ille ut audivit, domum reverti noluit et 4
se Pactyen contulit, ibique tria castella communiit, Bor-
nos, Bysanthen, Neontichos, manuque collecta primus
Græciæ civitatis in Threciam introiit, gloriosius existi-
mans barbarorum præda locupletari, quam Graiorum.
Qua ex re creverat cum fama tum opibus, magnamque 5
amicitiam sibi cum quibusdam regibus Threciæ pepe-
rerat.

Neque tamen a caritate patriæ potuit recedere. Nam 8
cum apud Ægos flumen Philocles, prætor Athenien- A. C.
sium, classem constituisset suam, neque longe abesset 405.

Lysander, prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus, ut bellum quam diutissime duceret, quod ipsis pecunia a rege suppeditabatur, contra Athenien sibus exhaustis præter arma et naves nihil erat super,
2 Alcibiades ad exercitum venit Atheniensium, ibique, præsente vulgo, agere cœpit, si vellent, se coacturum Lysandrum dimicare aut pacem petere; Lacedæmonios eo nolle classe confligere, quod pedestribus copiis plus, quam navibus valerent, sibi autem esse facile Seuthen, regem Thracum, deducere, ut eum terra depelleret, quo facto necessario aut classe conflicturum aut bellum
3 compositurum. Id etsi vere dictum Philocles animadvertebat, tamen postulata facere noluit, quod sentiebat se, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum et, si quid secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore, contra ea, si quid adversi accidisset, se
4 unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, quoniam, inquit, victoriæ patriæ repugnas, illud moneo, juxta hostem castra habeas nautica: periculum est enim, ne immodestia militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus.
5 Neque ea res illum fefellit. Nam Lysander, cum per speculatores comperîsset, vulgum Atheniensium in terram prædatum exîsse, navesque pæne inanes relictas, tempus rei gerendæ non dimisit, eoque impetu bellum totum delevit.

9 At Alcibiades, victis Atheniensibus non satis tuta eadem loca sibi arbitratus, penitus in Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi facillime suam fortu-
2 nam occuli posse; falso. Nam Threces, postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, insidias fecerunt. Qui ea, quæ apportârat, abstulerunt, ipsum capere non
3 potuerunt. Ille cernens nullum locum sibi tutum in

A. C. 404.]
Græcia propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnaoazum in Asiam transiit, quem quidem adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. Namque ei Grunium dederat in Phrygia castrum, ex 4
quo quinquagena talenta vectigalis capiebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis servire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione, sed videbat id sine rege Perse non posse fieri, ideoque eum amicum 5
sibi cupiebat adjungi; neque dubitabat facile se consecuturum, si modo ejus conveniundi habuisset potestatem. Nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare, 6
Lacedæmoniis adjuvantibus, sciebat. Id si aperuisset, magnam se initurum gratiam videbat.

Hoc cum moliretur, peteretque a Pharnabazo ut ad 10
regem mitteretur, eodem tempore Critias cæterique ty- A. C. 404.
ranni Atheniensium certos homines ad Lysandrum in Asiam miserunt, qui eum certiorem facerent, "nisi Alcibiadem sustulisset, nihil earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis constituisset; quare, si suas res gestas manere vellet, illum persequeretur." His Laco rebus com- 2
motus statuit accuratius sibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renuntiat, quæ regi cum Lacedæmoniis essent irrita futura, nisi Alcibiadem vivum aut mortuum sibi tradidisset. Non tulit hoc satrapes, et violare cle- 3
mentiam, quam regis opes minui maluit. Itaque misit Susamithren et Bagæum ad Alcibiadem interficiendum, cum ille esset in Phrygia, iterque ad regem compararet. Missi clam vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant 4
negotium, ut eum interficiant. Illi cum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa casam eam, in qua quiescebat, eamque succenderunt, ut incendio conficerent, quem manu superari posse dif-

5 fidebant. Ille autem ut sonitu flammæ est excitatus,
etsi gladius ei erat subductus, familiaris sui subalare
telum eripuit. Namque erat cum eo quidam ex Ar-
cadia hospes, qui nunquam discedere voluerat. Hunc
sequi se jubet, et id quod in præsentia vestimentorum
fuit, arripuit; his in ignem ejectis flammæ vim transiit.
6 Quem ut barbari incendium effugisse viderunt, telis
eminus missis interfecerunt, caputque ejus ad Phar-
nabazum retulerunt. At mulier, quæ cum eo vivere
consuerat, muliebri sua veste contectum, ædificii in-
cendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimen-
A. C. dum erat comparatum. Sic Alcibiades annos circiter
404. quadraginta natus diem obiit supremum.

11 Hunc infamatum a plerisque tres gravissimi his-
torici summis laudibus extulerunt, Thucydides, qui
ejusdem ætatis fuit, Theopompus, qui post aliquanto
natus, et Timæus, qui quidem duo maledicentissimi
2 nescio quo modo in illo uno laudando conscierunt. Nam-
que ea, quæ supra scripsimus, de eo prædicarunt atque
hoc amplius, cum Athenis splendidissima civitate natus
esset, omnes splendore ac dignitate superâsse vitæ;
3 postquam inde expulsus Thebas venerit, adeo studiis
eorum inservisse, ut nemo eum labore corporisque viri-
bus posset æquiparare. Omnes enim Bœotii magis
firmitati corporis, quam ingenii acumini inserviunt.
4 Eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus summa
virtus in patientia ponebatur, sic duritiæ se dedisse, ut
parcimonia victus atque cultus omnes Lacedæmonios
vinceret; fuisse apud Threcas, homines vinolentos re-
busque veneriis deditos; hos quoque in his rebus ante-
5 cessisse; venisse ad Persas, apud quos summa laus
esset, fortiter venari, luxuriose vivere; horum sic imita-
tum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his maxime

A. C. 404.]
admirarentur. Quibus rebus effecisse, ut apud quos- 6
cunque esset princeps poneretur habereturque carissimus. Sed satis de hoc; reliquos ordiamur.

VIII. THRASYBULUS.

Ol. 94—97.
A. C. 404—390.

THRASYBULUS, Lyci filius, Atheniensis. Si per se 1
virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito an hunc primum omnium ponam. Illud sine dubio: neminem huic præfero fide, constantia, magnitudine animi, in patriam amore. Nam quod multi voluerunt, paucique 2
potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare, huic contigit, ut a triginta oppressam tyrannis ex servitute in libertatem vindicaret. Sed nescio quo modo, cum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate præcucurrerunt. Primum Peloponnesio bello multa hic sine 3
Alcibiade gessit, ille nullam rem sine hoc: quæ ille universa naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus et fortuna, quod in prœlii concursu abit res a consilio ad vires vimque pugnantium. Itaque jure suo nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat, seque hic plus valuisse, quam ducis prudentiam, vere potest prædicare. Quare illud magnificentissimum fac- 4
tum proprium est Thrasybuli. Nam cum triginta ty- A. C. 405.
ranni præpositi a Lacedæmoniis servitute oppressas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello parserat fortuna, partim patria expulissent partim interfecissent,

plurimorum bona publicata inter se divisissent, non solum princeps, sed etiam solus initio bellum his indixit.

2 Hic enim cum Phylen confugisset, quod est castellum
in Attica munitissimum, non plus habuit secum, quam
triginta de suis. Hoc initium fuit salutis Actæorum,
2 hoc robur libertatis clarissimæ civitatis. Neque vero
hic non contemptus est primo a tyrannis atque ejus
solitudo. Quæ quidem res et illis contemnentibus per-
nicii et huic despecto saluti fuit. Hæc enim illos
segnes ad persequendum, hos autem, tempore ad com-
3 parandum dato, fecit robustiores. Quo magis præ-
ceptum illud omnium in animis esse debet: "Nihil in
bello oportere contemni," neque sine causa dici: "Ma-
4 trem timidi flere non solere." Neque tamen pro opinione
Thrasybuli auctæ sunt opes. Nam jam tum illis tem-
poribus fortius boni pro libertate loquebantur, quam
5 pugnabant. Hinc in Piræeum transiit Munychiamque
munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti ab
eaque turpiter repulsi protinus in urbem, armis impedi-
6 mentisque amissis, refugerunt. Usus est Thrasybulus
non minus prudentia, quam fortitudine. Nam cedentes
violari vetuit. Cives enim civibus parcere æquum cen-
sebat, neque quisquam est vulneratus nisi qui prior
impugnare voluit. Neminem jacentem veste spoliavit,
nihil attigit nisi arma, quorum indigebat, quæque ad
7 victum pertinebant. In secundo prœlio cecidit Critias,
dux tyrannorum, cum quidem exadversus Thrasybulum
fortissime pugnaret.

3 Hoc dejecto, Pausanias venit Atticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thrasybulum et eos, qui urbem tenebant, fecit pacem his conditionibus; "ne qui præter triginta tyrannos et decem, qui postea prætores creati superioris more crudelitatis erant usi, af-

ficerentur exsilio, neve bona publicarentur; reipublicæ procuratio populo redderetur." Præclarum hoc quo- 2
que Thrasybuli, quod, reconciliata pace, cum plurimum in civitate posset, legem tulit, "ne quis ante actarum rerum accusaretur, neve multaretur," eamque illi "oblivionis" appellârunt. Neque vero hanc tantum ferendam 3
curavit, sed etiam ut valeret effecit. Nam cum quidam ex iis, qui simul cum eo in exsilio fuerant, cædem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum erat, publice prohibuit, et id, quod pollicitus erat, præstitit.

Huic pro tantis meritis honoris corona a populo data 4
est, facta duabus virgulis oleaginis, quam quod amor civium, non vis expresserat, nullam habuit invidiam magnaque fuit gloria. Bene ergo Pittacus, ille qui 2
septem sapientum numero est habitus, cum Mytilenæ ei multa millia jugerum agri munera darent, "Nolite, oro vos," inquit, "id mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiscant: quare ex istis nolo amplius, quam centum jugera, quæ et meam animi æquitatem et vestram voluntatem indicent." Nam parva munera diutina, locupletia non propria esse consueverunt. Illa 3
igitur corona contentus Thrasybulus neque amplius requisivit, neque quemquam honore se antecessisse existimavit. Hic sequenti tempore, cum prætor classem ad 4
Ciliciam appulisset, neque satis diligenter in castris ejus agerentur vigiliæ, a barbaris, ex oppido noctu eruptione A. C.
facta, in tabernaculo interfectus est. 390.

IX. CONON.

Ol. 91—97.
A. C. 418—392.

1 Conon Atheniensis Peloponnesio bello accessit ad rempublicam, in eoque ejus opera magni fuit. Nam et prætor pedestribus exercitibus præfuit, et præfectus classis res magnas mari gessit. Quas ob causas præcipuus ei honos habitus est. Namque omnibus unus insulis præfuit. In qua potestate Pheras cepit colo-
2 niam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Pelopon-
A. C. 405. nesio bello prætor, cum apud Ægos flumen copiæ Atheniensium a Lysandro sunt devictæ. Sed tum abfuit, eoque pejus res administrata est. Nam et
3 prudens rei militaris, et diligens erat imperii. Itaque nemini erat his temporibus dubium, si affuisset, illam Athenienses calamitatem accepturos non fuisse.

2 Rebus autem afflictis, cum patriam obsideri audîsset, non quæsivit, ubi ipse tuto viveret, sed unde præsidio
A. C. 399. posset esse civibus suis. Itaque contulit se ad Pharnabazum, satrapem Ioniæ et Lydiæ, eundemque generum regis et propinquum, apud quem ut multum gratia
2 valeret multo labore multisque effecit periculis. Nam eum Lacedæmonii, Atheniensibus devictis, in societate non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant, Agesilaumque bellatum misissent in Asiam, maxime impulsi a Tissapherne, qui ex intimis regis ab amicitia ejus defecerat, et cum Lacedæmoniis coierat societatem, hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator, re quidem vera exercitui præfuit Conon, ejusque omnia arbitrio

A. C. 397.]

gesta sunt. Hic multum ducem summum Agesilaum 3 impedivit, sæpeque ejus consiliis obstitit. Neque vero non fuit apertum, si ille non fuisset, Agesilaum Asiam Tauro tenus regi fuisse erepturum. Qui posteaquam 4 domum a suis civibus revocatus est, quod Bœotii et Athenienses Lacedæmoniis bellum indixerant, Conon nihilo secius apud præfectos regis versabatur, hisque omnibus magno erat usui.

Defecerat a rege Tissaphernes, neque id tam Artaxerxi, quam cæteris erat apertum. 3 Multis enim magnisque meritis apud regem, etiam cum in officio non maneret, valebat. Neque id mirandum, si non facile ad credendum adducebatur, reminiscens ejus se opera Cyrum fratrem superâsse. Hujus accusandi gratia Conon a 2 Pharnabazo ad regem missus, posteaquam venit, primum ex more Persarum ad chiliarchum, qui secundum gradum imperii tenebat, Tithraustem, accessit, seque ostendit cum rege colloqui velle. Nemo enim sine hoc admittitur. Huic ille, "nulla," inquit, "mora est, sed 3 tu delibera, utrum colloqui malis, an per literas agere quæ cogitas; necesse est enim, si in conspectum veneris, venerari te regem (quod προσκύνησιν illi vocant); hoc si tibi grave est, per me nihilo secius, editis mandatis, conficies quod studes." Tum Conon, "Mihi vero," 4 inquit, "non est grave quemvis honorem habere regi, sed vereor, ne civitati meæ sit opprobrio, si, cum ex ea sim profectus, quæ cæteris gentibus imperare consuerit, potius barbarorum, quam illius more fungar." Itaque quæ huic volebat scripta tradidit.

Quibus cognitis rex tantum auctoritate ejus motus 4 est, ut et Tissaphernem hostem judicârit, et Lacedæmonios bello persequi jusserit, et ei permiserit, quem vellet eligere ad dispensandam pecuniam. Id arbitriu A. C. 395.

Conon negavit sui esse consilii, sed ipsius, qui optime suos nôsse deberet, sed se suadere Pharnabazo id negotii
2 daret. Hinc magnis muneribus donatus ad mare est missus, ut Cypriis et Phœnicibus cæterisque maritimis civitatibus naves longas imperaret, classemque, qua proxima æstate mare tueri posset, compararet, dato adjutore
3 Pharnabazo, sicut ipse voluerat. Id ut Lacedæmoniis est nuntiatum, non sine cura rem administrant, quod majus bellum imminere arbitrabantur, quam si cum barbaro solum contenderent. Nam ducem fortem et prudentem regis opibus præfuturum ac secum dimicaturum videbant, quem neque consilio neque copiis su-
4 perare possent. Hac mente magnam contrahunt classem; proficiscuntur Pisandro duce. Hos Conon apud Cnidum adortus magno prœlio fugat, multas naves capit,
A. C. complures deprimit. Qua victoria non solum Athenæ,
394. sed etiam cuncta Græcia, quæ sub Lacedæmoniorum
5 fuerat imperio, liberata est. Conon cum parte navium in patriam venit, muros dirutos a Lysandro utrosque et Piræei et Athenarum reficiendos curat, pecuniæque quin-
A. C. quaginta talenta, quæ a Pharnabazo acceperat, civibus
393. suis donat.

5 Accidit huic, quod cæteris mortalibus, ut inconsideratior in secunda, quam in adversa esset fortuna. Nam, classe Peloponnesiorum devicta, cum ultum se injurias patriæ putaret, plura concupivit, quam efficere
2 potuit. Neque tamen ea non pia et probanda fuerunt, quod potius patriæ opes augeri, quam regis maluit. Nam cum magnam auctoritatem sibi pugna illa navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset, non solum inter barbaros, sed etiam omnes Græciæ civitatis clam dare operam cœpit, ut Ioniam et Æoliam restitueret
3 Atheniensibus. Id cum minus diligenter esset celatum,

A. C. 392.]
Tiribazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, simulans ad regem eum [se] mittere velle magna de re. Hujus nuntio parens cum venisset, in vincula conjectus est, in quibus aliquamdiu fuit. Inde nonnulli eum ad 4
regem abductum, ibique periisse, scriptum reliquerunt. Contra ea Dinon historicus, cui nos plurimum de Persicis rebus credimus, effugisse scripsit; illud addubitat utrum Tiribazo sciente, an imprudente sit factum.

X. DION.

Ol. 97.—106.
A. C. 389—358

Dion, Hipparini filius, Syracusanus, nobili genere na- 1
tus, utraque implicatus tyrannide Dionysiorum. Namque ille superior Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matrimonio, ex qua duos filios, Hipparinum et Nysæum, procreavit, totidemque filias nomine Sophrosynen et Areten, quarum priorem Dionysio filio, eidem, cui regnum reliquit, nuptum dedit, alteram, Areten, Dioni.
Dion autem, præter nobilem propinquitatem generosam- 2
que majorum famam, multa alia ab natura habuit bona, in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas, magnam corporis dignitatem, quæ non minimum commendatur, magnas præterea divitias a patre relictas, quas ipse tyranni muneribus auxerat. Erat intimus 3
Dionysio priori, neque minus propter mores, quam affinitatem. Namque etsi Dionysii crudelitas ei displicebat, tamen salvum esse propter necessitudinem, magis etiam suorum causa, studebat. Aderat in magnis rebus, ejusque consilio multum movebatur tyrannus, nisi qua

4 in re major ipsius cupiditas intercesserat. Legationes vero omnes, quæ essent illustriores, per Dionem administrabantur, quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter administrando, crudelissimum nomen tyranni sua
5 humanitate tegebat. Hunc a Dionysio missum Carthaginienses suspexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis sint admirati.

2 Neque vero hæc Dionysium fugiebant. Nam quanto esset sibi ornamento sentiebat. Quo fiebat, ut uni huic maxime indulgeret, neque eum secus diligeret ac filium.
2 Qui quidem cum Platonem Tarentum venisse fama in Siciliam esset perlata, adolescenti negare non potuit, quin eum arcesseret, cum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam magnaque eum
3 ambitione Syracusas perduxit. Quem Dion adeo admiratus est atque adamavit, ut se ei totum traderet. Neque vero minus Plato delectatus est Dione. Itaque cum a Dionysio crudeliter violatus esset, quippe quem venum dari jussisset, tamen eodem rediit ejusdem Di-
4 onis precibus adductus. Interim in morbum incidit Dionysius, quo cum gravi conflictaretur, quæsivit a medicis Dion "quemadmodum se haberet," simulque ab his petiit, "si forte majori esset periculo, ut sibi faterentur, nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno," quod sororis suæ filios ex illo natos partem
5 regni putabat debere habere. Id medici non tacuerunt, et ad Dionysium filium sermonem retulerunt. Quo ille commotus, ne agendi esset Dioni potestas, patri soporem medicos dare coegit. Hoc æger sumpto ut somno sopitus diem obiit supremum.

3 Tale initium fuit Dionis et Dionysii simultatis, eaque multis rebus aucta est, sed tamen primis temporibus aliquamdiu simulata inter eos amicitia mansit. Cum

A. C. 367.]
Dion non desisteret obsecrare Dionysium, "ut Platonem Athenis arcesseret" et "ejus consiliis uteretur," ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem [ei] gessit. Eodemque tempore Philistum historicum Syra- 2
cusas reduxit, hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi. Sed de hoc in eo meo libro plura sunt exposita, qui de historicis Græcis conscriptus est. Plato autem tantum apud Dionysium auctoritate potuit 3
valuitque eloquentia, ut ei persuaserit tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracusanis. A qua voluntate Philisti consilio deterritus aliquanto crudelior esse cœpit.

Qui quidem cum a Dione se superari videret ingenio, 4
auctoritate, amore populi, verens, ne, si eum secum A. C. 358.
haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi, navem ei triremem dedit, qua Corinthum deveheretur, ostendens se id utriusque facere causa, ne, cum inter se timerent, alteruter alterum præoccuparet. Id cum 2
factum multi indignarentur, magnæque esset invidiæ tyranno, Dionysius omnia quæ moveri poterant Dionis in naves imponit ad eumque misit. Sic enim existimari volebat, id se non odio hominis, sed suæ salutis fecisse causa. Postea vero quam audivit eum in Peloponneso 3
manum comparare, sibique bellum facere conari, Areten, Dionis uxorem, alii nuptum dedit, filiumque ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero, priusquam pubes esset, scorta adducebantur, vino epulisque obruebatur, neque ullum tempus sobrio relinquebatur. Is usque eo vitæ statum 4
commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater (namque appositi erant custodes, qui eum a pristino victu deducerent), ut se de superiore parte ædium dejecerit atque ita interierit. Sed illuc revertor.

5 Postquam Corinthum pervenit Dion, et eodem per-
A. C. 357. fugit Heraclides ab eodem expulsus Dionysio, qui præfectus fuerat equitum, omni ratione bellum comparare
2 cœperunt. Sed non multum proficiebant, quod multorum annorum tyrannis magnarum opum putabatur. Quam ob causam pauci ad societatem periculi perduce-
3 bantur. Sed Dion, fretus non tam suis copiis, quam odio tyranni, maximo animo, duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum peditum millibus profectus oppugnatum (quod omnibus gentibus admirabile est visum), adeo facile perculit, ut post diem tertium quam Siciliam attigerat Syracusas introierit. Ex quo intelligi potest nullum esse imperium tutum
4 nisi benevolentia munitum. Eo tempore aberat Dionysius et in Italia classem opperiebatur, adversariorum ratus neminem sine magnis copiis ad se venturum;
5 quæ res eum fefellit. Nam Dion iis ipsis, qui sub adversarii fuerant potestate, regios spiritus repressit totiusque ejus partis Siciliæ potitus est, quæ sub Dionysii fuerat potestate, parique modo urbis Syracusarum, præter arcem et insulam adjunctam oppido, eoque rem perduxit, ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet: "Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionysius, Syracusas Apollocrates," cui maximam fidem uni habebat [Dion].

6 Has tam prosperas tamque inopinatas res consecuta est subita commutatio, quod fortuna sua mobilitate
2 quem paullo ante extulerat demergere est adorta. Primum in filio, de quo commemoravi supra, suam vim exercuit. Nam cum uxorem reduxisset, quæ alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem a perdita luxuria, accepit gravissimum parens vulnus morte filii.

A. C. 356.]

Deinde orta dissensio est inter eum et Heraclidem, qui, 3
quod principatum non concedebat, factionem comparavit. Neque is minus valebat apud optimates, quorum consensu præerat classi, cum Dion exercitum pedestrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, et 4
versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo hæc sententia est: "Non posse bene geri rempublicam multorum imperiis." Quod dictum magna invidia consecuta est. Namque aperuisse videbatur omnia in sua potestate esse velle. Hanc ille non 5
lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit, Heraclidemque, cum Syracusas venisset, interficiendum curavit.

Quod factum omnibus maximum timorem injecit. 7
Nemo enim, illo interfecto, se tutum putabat. Ille autem, adversario remoto, licentius eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse, militibus dispertivit. Qui- 2
bus divisis cum quotidiani maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse cœpit, neque quo manus porrigeret suppetebat nisi in amicorum possessiones. Id ejusmodi erat, ut, cum milites reconciliâsset, amitteret optimates. Quarum rerum cura frangebatur et, in- 3
suetus male audiendi, non æquo animo ferebat de se ab iis male existimari, quorum paullo ante in cœlum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem, offensa in eum militum voluntate, liberius loquebatur, et "tyrannum non ferendum" dictitabat.

Hæc ille intuens, cum quemadmodum sedaret nesciret, 8
et quorsum evaderent timeret, Callicrates quidam, civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, homo et callidus et ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, et ait eum [in] magno periculo esse propter offensionem populi 2

et odium militum, quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negotium daret, qui se simularet illi inimicum, quem si invenisset idoneum, facile omnium animos cogniturum, adversariosque sublaturum, quod inimici ejus dissidentes suos sensus aperturi forent.
3 Tali consilio probato, excepit has partes ipse Callicrates, et se armat imprudentia Dionis, ad eum interficiundum socios conquirit, adversarios ejus convenit, conjuratione
4 confirmat. Res, multis consciis quæ gereretur, elata defertur ad Aristomachen, sororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ conveniunt, cujus de periculo timebant. At ille negat a Callicrate fieri sibi insidias, sed illa, quæ agerentur, fieri præcepto suo.
5 Mulieres nihilo secius Callicratem in ædem Proserpinæ deducunt, ac jurare cogunt, "nihil ab illo periculi fore Dioni." Ille hac religione non modo non est deterritus, sed ad maturandum concitatus est, verens, ne prius consilium suum aperiretur, quam conata perfecisset.

9 Hac mente proximo die festo, cum a conventu se
A. C. 355. remotum Dion domi teneret, atque in conclavi edito recubuisset, consciis facinoris loca munitiora oppidi tradit, domum custodibus sepit, a foribus qui non dis-
2 cedant certos præficit, navem triremem armatis ornat Philostratoque fratri suo tradit, eamque in portu agitari jubet, ut si exercere remiges vellet, cogitans, si forte consiliis obstitisset fortuna, ut haberet quo fugeret ad
3 salutem. Suorum autem e numero Zacynthios adolescentes quosdam eligit, cum audacissimos tum viribus maximis, hisque dat negotium, ad Dionem eant inermes, sic ut conveniendi ejus gratia viderentur venire.
4 Hi propter notitiam sunt intromissi. At illi ut limen ejus intrârunt, foribus obseratis, in lecto cubantem invadunt, colligant; fit strepitus, adeo ut exaudiri possit

A. C. 353.]

foris. Hic, sicut ante sæpe dictum est, quam invisa 5
sit singularis potentia et miseranda vita, qui se metui
quam amari malunt, cuivis facile intellectu fuit. Nam- 6
que illi ipsi custodes, si propria fuissent voluntate, foribus effractis servare eum potuissent, quod illi inermes telum foris flagitantes vivum tenebant. Cui cum succurreret nemo, Lyco quidam Syracusanus per fenestras gladium dedit, quo Dion interfectus est.

Confecta cæde, cum multitudo visendi gratia introîsset, 10
nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur: nam celeri rumore dilato Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus displicebat. Hi, falsa suspicione
ducti, immerentes, ut sceleratos, occidunt. Hujus de 2
morte ut palam factum est, mirabiliter vulgi mutata est voluntas. Nam qui vivum eum tyrannum vocitârant, iidem "liberatorem patriæ tyrannique expulsorem" prædicabant. Sic subito misericordia odio successerat, ut eum suo sanguine ab Acherunte si pos-
sent cuperent redimere. Itaque in urbe, celeberrimo 3
loco, elatus publice sepulcri monumento donatus est. Diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus, quartum post annum, quam ex Peloponneso in Siciliam redierat.

XI. IPHICRATES.

Ol. 90—106.
A. C. 419—354.

Iphicrates Atheniensis non tam magnitudine rerum 1
gestarum, quam disciplina militari nobilitatus est. Fuit enim talis dux, ut non solum ætatis suæ cum primis

comparareتur, sed ne de majoribus natu quidem quis-
2 quam anteponeretur. Multum vero in bello est versatus, sæpe exercitibus præfuit, nusquam culpa [sua] male rem gessit, semper consilio vicit, tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit
3 partim meliora fecerit. Namque ille pedestria arma mutavit. Cum ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibus hastis, minutis gladiis uterentur, ille e contrario peltam pro parma fecit, a quo postea *πελτασταὶ* pedites appellantur, ut ad motus concursusque essent leviores. Hastæ modum duplicavit, gladios lon-
4 giores fecit. Idem genus loricarum mutavit, et pro sertis atque æneis linteas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit. Nam, pondere detracto, quod æque corpus tegeret et leve esset curavit.

2 Bellum cum Threcibus gessit, Seuthen socium Athe-
A. C. niensium in regnum restituit. Apud Corinthum tanta
393. 2 severitate exercitui præfuit, ut nullæ unquam in Græcia neque exercitatiores copiæ neque magis dicto audientes fuerint duci, in eamque consuetudinem adduxit, ut cum prœlii signum ab imperatore esset datum, sine ducis opera sic ordinatæ consisterent, ut singuli ab peritissimo
3 imperatore dispositi viderentur. Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum interfecit, quod maxime tota celebratum est Græcia. Iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit: quo facto magnam adeptus est glo-
4 riam. Cum Artaxerxes Ægyptio regi bellum inferre
A. C. 376. voluit, Iphicratem ab Atheniensibus ducem petivit, quem præficeret exercitui conductitio, cujus numerus duodecim millium fuit. Quem quidem sic omni disciplina militari erudivit, ut, quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses
5 apud Græcos in summa laude fuerint. Idem subsidio

Lacedæmoniis profectus Epaminondæ retardavit incep- A. C. 369.
tus. Nam nisi ejus adventus appropinquâsset, non
prius Thebani Sparta abscessissent, quam captam in-
cendio delêssent.

Fuit autem et animo magno et corpore, imperato- 3
riaque forma, ut ipso aspectu cuivis injiceret admira-
tionem sui. Sed in labore nimis remissus parumque 2
patiens, ut Theopompus memoriæ prodidit; bonus vero
civis fideque magna. Quod cum in aliis rebus decla-
ravit tum maxime in Amyntæ Macedonis liberis tuen- A. C.
dis. Namque Eurydice, mater Perdiccæ et Philippi, 370.
cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem
confugit, ejusque opibus defensa est. Vixit ad senec- 3
tutem, placatis in se suorum civium animis. Causam
capitis semel dixit bello sociali simul cum Timotheo,
eoque judicio est absolutus. Menesthea filium reliquit 4
ex Thressa Coti regis filia. Is cum interrogaretur, A. C. 356.
utrum pluris patrem matremne faceret, "matrem" in-
quit. Id cum omnibus mirum videretur, at ille, "me-
rito," inquit, "facio. Nam pater, quantum in se fuit,
Threcem me genuit, contra ea mater Atheniensem."

XII. CHABRIAS.

Ol. 97—105: A. C. 392—357.

Chabrias Atheniensis. Hic quoque in summis ha- 1
bitus est ducibus, resque multas memoria dignas gessit.
Sed ex his elucet maxime inventum ejus in prœlio,
quod apud Thebas fecit, cum Bœotiis subsidio venisset.
Namque in eo victoria fidente summo duce Agesilao, 2
fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam phalan- A. C.
gem loco vetuit cedere, obnixoque genu, scuto, projecta 377.

hasta, impetum excipere hostium docuit. Id novum Agesilaus contuens progredi non est ausus, suosque jam
3 incurrentes tuba revocavit. Hoc usque eo tota Græcia fama celebratum est, ut illo statu Chabrias sibi statuam fieri voluerit, quæ publice ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est, ut postea athletæ cæterique artifices his statibus in statuis ponendis uterentur, quibus victoriam essent adepti.

2 Chabrias autem multa in Europa bella administravit, cum dux Atheniensium esset; in Ægypto suā sponte gessit. Nam Nectanabin adjutum profectus regnum
2 ei constituit. Fecit idem Cypri, sed publice ab Atheniensibus Evagoræ adjutor datus, neque prius inde discessit, quam totam insulam bello devinceret; qua ex
3 re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. Interim
A. C. 377. bellum inter Ægyptios et Persas conflatum est. Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant, Lacedæmonii cum Ægyptiis, a quibus magnas prædas Agesilaus, rex eorum, faciebat. Id intuens Chabrias, cum in re nulla Agesilao cederet, sua sponte eos adjutum profectus, Ægyptiæ classi præfuit; pedestribus copiis Agesilaus.

3 Tum præfecti regis Persæ legatos miserunt Athenas, questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienses diem certam Chabriæ præstituerunt, quam ante domum nisi redîsset, capitis se illum damnaturos denuntiârunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutius est moratus, quam fuit neces-
2 se. Non enim libenter erat ante oculos suorum civium, quod et vivebat laute, et indulgebat sibi liberalius, quam
3 ut invidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriæ comes sit, et libenter de iis detrahant, quos

eminere videant altius, neque animo æquo pauperes
alienam opulentium intuuntur fortunam. Itaque Cha-
brias, quoad ei licebat, plurimum aberat. Neque vero 4
solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere prin-
cipes fecerunt idem, quod tantum se ab invidia puta-
bant futuros, quantum a conspectu suorum recesserint.
Itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thre-
cia, Timotheus Lesbo, Chares Sigeo. Dissimilis quidem
Chares horum et factis et moribus, sed tamen Athenis
et honoratus et potens.

Chabrias autem periit bello sociali tali modo. Op- 4
pugnabant Athenienses Chium. Erat in classe Cha-
brias privatus, sed omnes, qui in magistratu erant, auc-
toritate anteibat, eumque magis milites, quam qui præ-
erant aspiciebant. Quæ res ei maturavit mortem.
Nam dum primus studet portum intrare, gubernato- 2
remque jubet eo dirigere navem, ipse sibi perniciei fuit.
Cum enim eo penetrâsset, cæteræ non sunt secutæ.
Quo facto circumfusus hostium concursu cum fortissime
pugnaret, navis rostro percussa cœpit sidere. Hinc 3
cum refugere posset, si se in mare dejecisset, quod
suberat classis Atheniensium, quæ exciperet natantes,
perire maluit, quam, armis abjectis, navem relinquere,
in qua fuerat vectus. Id cæteri facere noluerunt, qui
nando in tutum pervenerunt. At ille præstare honestam A. C.
mortem existimans turpi vitæ cominus pugnans telis 357.
hostium interfectus est.

XIII. TIMOTHEUS.

Ol. 101—106; A. C. 375—354.

TIMOTHEUS, Cononis filius, Atheniensis. Hic a pat- 1

acceptam gloriam multis auxit virtutibus. Fuit enim disertus, impiger, laboriosus, rei militaris peritus, neque
2 minus civitatis regendæ. Multa hujus sunt præclare
A. C. facta, sed hæc maxime illustria. Olynthios et By-
364. zantios bello subegit; Samum cepit, in qua oppugnanda superiori bello Athenienses mille et ducenta talenta consumpserant. Id ille sine ulla publica impensa populo restituit. Adversus Cotum bella gessit, ab eoque mille et ducenta talenta prædæ in publicum retulit.
3 Cyzicum obsidione liberavit. Ariobarzani simul cum Agesilao auxilio profectus est, a quo, cum Laco pecuniam numeratam accepisset, ille cives suos agro atque urbibus augeri maluit, quam id sumere, cujus partem domum suam ferre posset. Itaque accepit Crithoten et Sestum.

2 Idem, classi præfectus, circumvehens Peloponnesum
A. C. Laconicen populatus classem eorum fugavit; Corcyram
375. sub imperium Atheniensium redegit, sociosque idem adjunxit Epirotas, Athamanas, Chaonas, omnesque eas
2 gentes, quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione destiterunt, et sua sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt, pacemque his legibus constituerunt, ut Athenienses mari duces essent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum aræ Paci publice sint
3 factæ, eique deæ pulvinar sit institutum. Cujus laudis ut memoria maneret, Timotheo publice statuam in foro posuerunt, qui honos huic uni ante id tempus contigit, ut, cum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. Sic juxta posita recens filii veterem patris renovavit memoriam.

3 Hic cum esset magno natu, et magistratus gerere desisset, bello Athenienses undique premi sunt cœpti.

Defecerat Samus, descierat Hellespontus; Philippus
jam tum valens Macedo multa moliebatur, cui oppositus
Chares cum esset, non satis in eo præsidii putabatur.
Fit Menestheus prætor, filius Iphicratis, gener Timothei, 2
et ut ad bellum proficiscatur decernitur. Huic in con-
silium dantur duo, usu sapientiaque præstantes, quorum
consilio uteretur pater et socer, quod in his tanta erat
auctoritas, ut magna spes esset per eos amissa posse
recuperari. Hi cum Samum profecti essent, et eodem 3
Chares, illorum adventu cognito, cum suis copiis pro-
ficisceretur, ne quid absente se gestum videretur, accidit,
cum ad insulam appropinquarent, ut magna tempestas
oriretur, quam evitare duo veteres imperatores utile
arbitrati suam classem suppresserunt. At ille, temeraria 4
usus ratione, non cessit majorum natu auctoritati et, ut
in sua manu esset fortuna, quo contenderat pervenit,
eodemque ut sequerentur ad Timotheum et Iphicratem
nuntium misit. Hinc, male re gesta, compluribus amis-
sis navibus eo, unde erat profectus, se recipit, literasque
Athenas publice misit, sibi proclive fuisse Samum ca-
pere, nisi a Timotheo et Iphicrate desertus esset. Po- 5
pulus acer, suspicax, ob eamque rem mobilis, adversa-
rius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accusan-
tur proditionis. Hoc judicio damnatur Timotheus, lisque
ejus æstimatur centum talentis. Ille, odio ingratæ civi-
tatis coactus, Chalcidem se contulit.

Hujus post mortem cum populum judicii sui pœni- 4
teret, multæ novem partis detraxit, et decem talenta
Cononem, filium ejus, ad muri quamdam partem refi-
ciendam jussit dare, in quo fortunæ varietas est anim-
adversa. Nam quos avus Conon muros ex hostium
præda patriæ restituerat, eosdem nepos cum summa
ignominia familiæ ex sua re familiari reficere coactus

2 est. Timothei autem moderatæ sapientisque vitæ cum pleraque possimus proferre testimonia, uno erimus contenti, quod ex eo facile conjici poterit quam carus suis fuerit. Cum Athenis adolescentulus causam diceret, non solum amici privatique hospites ad eum defendendum convenerunt, sed etiam in iis Jason, tyrannus Thessaliæ, qui illo tempore fuit omnium potentissimus.
3 Hic, cum in patria sine satellitibus se tutum non arbitraretur, Athenas sine ullo præsidio venit, tantique hospitem fecit, ut mallet se capitis periculum adire, quam Timotheo de fama dimicanti deesse. Hunc adversus tamen Timotheus postea populi jussu bellum gessit; patriæ sanctiora jura, quam hospitii esse duxit.
4 Hæc extrema fuit ætas imperatorum Atheniensium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei, neque post illorum obitum
5 quisquam dux in illa urbe fuit dignus memoria. Venio nunc ad fortissimum virum, maximique consilii omnium barbarorum, exceptis duobus Carthaginiensibus, Hamilcare et Hannibale. De quo hoc plura referemus, quod et obscuriora sunt ejus gesta pleraque et ea, quæ prospere ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilii, quo tum omnes superabat, acciderunt, quorum nisi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt.

XIV. DATAMES.

Ol. 98—104; A. C. 385—362.

1 Datames, patre Camissare, natione Care, matre Scythissa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem eorum, qui regiam tuebantur. Pater ejus Camissares, quod et manu fortis et bello strenuus, et regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam

partem Ciliciæ juxta Cappadociam, quam incolunt Leu-
cosyri. Datames, militare munus fungens, primum qua- 2
lis esset aperuit in bello, quod rex adversus Cadusios
gessit. Namque hic, multis millibus interfectis, magni
fuit ejus opera. Quo factum est, ut, cum in eo bello
cecidisset Camissares, paterna ei traderetur provincia.

Pari se virtute postea præbuit, cum Autophradates 2
jussu regis bello persequeretur eos, qui defecerant.
Namque hujus opera hostes, cum castra jam intrâssent,
profligati sunt, exercitusque reliquus conservatus [regis]
est. Qua ex re majoribus rebus præesse cœpit. Erat 2
eo tempore Thyus dynastes Paphlagoniæ, antiquo genere
ortus a Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello
a Patroclo interfectum ait. Is regi dicto audiens non 3
erat, quam ob causam bello eum persequi constituit,
eique rei præfecit Datamem, propinquum Paphlagonis.
Namque ex fratre et sorore erant nati. Quam ob
causam Datames primum experiri voluit, ut sine armis
propinquum ad officium reduceret. Ad quem cum 4
venisset sine præsidio, quod ab amico nullas vereretur
insidias, pæne interiit. Nam Thyus eum clam inter-
ficere voluit. Erat mater cum Datame, amita Paphla-
gonis. Ea quid ageretur resciit, filiumque monuit.
Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. 5
In quo cum ab Ariobarzane præfecto Lydiæ et Ioniæ
totiusque Phrygiæ desertus esset, nihilo segnius perse-
veravit, vivumque Thyum cepit cum uxore et liberis.

Cujus facti ne prius fama ad regem, quam ipse per- 3
veniret, dedit operam. Itaque, omnibus insciis, eo, ubi
erat rex, venit, posteroque die Thyum, hominem maximi
corporis terribilique facie, quod et niger et capillo longo
barbaque erat promissa, optima veste texit, quam sa-
trapæ regii gerere consuerant, ornavit etiam torque

atque armillis aureis, cæteroque regio cultu; ipse agresti
duplici amiculo circumdatus hirtaque tunica, gerens in
capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, sinis-
tra copulam, qua vinctum ante se Thyum agebat, ut
2 si feram bestiam captam duceret. Quem cum omnes
conspicerent propter novitatem ornatus ignotamque for-
mam, ob eamque rem magnus esset concursus, fuit non
3 nemo, qui agnosceret Thyum regique nuntiaret. Primo
non accredidit. Itaque Pharnabazum misit exploratum,
a quo ut rem gestam comperit, statim admitti jussit,
magnopere delectatus cum facto tum ornatu, in primis
4 quod nobilis rex in potestatem inopinanti venerat. Ita-
que magnifice Datamem donatum ad exercitum misit,
qui tum contrahebatur duce Pharnabazo et Tithrauste
ad bellum Ægyptium, parique eum atque illos imperio
esse jussit. Postea vero quam Pharnabazum rex re-
vocavit, illi summa imperii tradita [est].

4 Hic cum maximo studio compararet exercitum, Ægyp-
tumque proficisci pararet, subito a rege literæ sunt ei
missæ, ut Aspim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat,
quæ gens jacet supra Ciliciam confinis Cappadociæ.
Namque Aspis, saltuosam regionem castellisque muni-
tam incolens, non solum imperio regis non parebat, sed
etiam finitimas regiones vexabat, et quæ regi portaren-
2 tur abripiebat. Datames, etsi longe aberat ab his
regionibus et a majore re abstrahebatur, tamen regis
voluntati morem gerendum putavit. Itaque, cum pau-
cis, sed viris fortibus, navem conscendit existimans,
id quod accidit, facilius se imprudentem parva manu
oppressurum, quam paratum, quamvis magno exercitu.
3 Hac delatus in Ciliciam egressus inde dies noctesque
iter faciens, Taurum transit eoque, quo studuerat,
venit: quærit quibus locis sit Aspis: cognoscit haud

longe abesse, profectumque eum venatum. Quem dum
speculatur, adventus ejus causa cognoscitur. Pisidas
cum iis, quos secum habebat, ad resistendum Aspis
comparat. Id Datames ubi audivit, arma sumit, suos 5
sequi jubet, ipse, equo concitato, ad hostem vehitur.
Quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem pertimescit, atque a conatu resistendi deterritus sese dedidit. Hunc Datames vinctum ad regem ducendum
tradit Mithridati.

Hæc dum geruntur, Artaxerxes, reminiscens a quanto 5
bello ad quam parvam rem principem ducum misisset,
se ipse reprehendit, et nuntium ad exercitum Acen
misit, quod nondum Datamen profectum putabat, qui
diceret, ne ab exercitu discederet. Hic priusquam 2
perveniret quo erat profectus, in itinere convenit qui
Aspim ducebant. Qua celeritate cum magnam benevolentiam regis Datames consecutus esset, non minorem
invidiam aulicorum excepit, quod illum unum pluris
quam se omnes fieri videbant. Quo facto cuncti ad 3
eum opprimendum consenserunt. Hæc Pandates, gazæ
custos regiæ, amicus Datami perscripta ei mittit; in
quibus docet, "eum magno fore periculo, si quid, illo
imperante, adversi in Ægypto accidisset. Namque eam 4
esse consuetudinem regiam, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortunæ suæ: quî fieri, ut facile impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res
male gestæ nuntientur. Illum hoc majore fore in discrimine, quod quibus rex maxime obediat, eos habeat
inimicissimos." Talibus ille literis cognitis, cum jam ad 5
exercitum Acen venisset, quod non ignorabat ea vere
scripta, desciscere a rege constituit. Neque tamen
quidquam fecit, quod fide sua esset indignum. Nam 6
Mandroclem Magnetem exercitui præfecit, ipse cum

suis in Cappadociam discedit, conjunctamque huic Paphlagoniam occupat, celans qua voluntate esset in re-
A. C. gem; clam cum Ariobarzane facit amicitiam, manum
364. comparat, urbes munitas suis tuendas tradit.

6 Sed hæc propter hiemale tempus minus prospere procedebant. Audit Pisidas quasdam copias adversus se parare. Filium eo Arsideum cum exercitu mittit. Cadit in prœlio adolescens. Proficiscitur eo pater non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepisset, quod prius ad hostem pervenire cupiebat, quam de male re gesta fama ad suos perveniret, ne, cognita filii morte,
2 animi debilitarentur militum. Quo contenderat pervenit, iisque locis castra ponit, ut neque circumiri multitudine adversariorum posset, neque impediri, quo minus ipse ad dimicandum manum haberet expeditam.
3 Erat cum eo Mithrobarzanes, socer ejus, præfectus equitum. Is, desperatis generi rebus, ad hostes transfugit. Id Datames ut audivit, sensit, si in turbam exîsset ab homine tam necessario se relictum, futurum,
4 ut cæteri consilium sequerentur. In vulgus edit suo jussu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus interficeret hostes, quare relinqui eum par non esse, et omnes confestim sequi. Quod si animo strenuo fecissent, futurum, ut adversarii non possent
5 resistere, cum et intra vallum et foris cæderentur. Hac re probata, exercitum educit, Mithrobarzanem persequitur. Qui dum ad hostes pervenerat, Datames signa inferri jubet. Pisidæ, nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide compositoque fecisse, ut
6 recepti majori essent calamitati. Primum eos adoriuntur. Illi cum quid ageretur aut quare fieret ignorarent, coacti sunt cum iis pugnare, ad quos transierant, ab hisque stare, quos relinquerant. Quibus cum neutri

parcerent, celeriter sunt concisi. Reliquos Pisidas resistentes Datames invadit: primo impetu pellit, fugientes persequitur, multos interficit, castra hostium capit. Tali consilio uno tempore et proditores perculit 8
et hostes profligavit, et, quod ad perniciem fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum neque celerius factum usquam legimus.

Ab hoc tamen viro Scismas maximo natu filius desciit, 7
ad regemque transiit, et de defectione patris detulit. Quo nuntio Artaxerxes commotus, quod intelligebat sibi cum viro forti ac strenuo negotium esse, qui cum cogitâsset, facere auderet, et prius cogitare, quam conari consuêsset, Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare posset, saltum, in quo Ciliciæ 2
portæ sunt sitæ, Datames præoccupare studuit. Sed tam subito copias contrahere non potuit. A qua re depulsus cum ea manu, quam contraxerat, locum deligit talem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque præteriret adversarius, quin ancipitibus locis premeretur, et, si dimicare eo vellet, non multum obesse multitudo hostium suæ paucitati posset.

Hæc etsi Autophradates videbat, tamen statuit con- 8
gredi, quam cum tantis copiis refugere aut tam diu uno loco sedere. Habebat barbarorum equitum viginti, 2
peditum centum millia, quos illi Cardacas appellant, ejusdemque generis tria funditorum, præterea Cappadocum octo, Armeniorum decem, Paphlagonum quinque, Phrygum decem, Lydorum quinque, Aspendiorum et Pisidarum circiter tria, Cilicum duo, Captianorum totidem, ex Græcia conductorum tria, levis armaturæ maximum numerum. Has adversus copias spes omnis 3
consistebat Datami in se locique natura. Namque

hujus partem non habebat vicesimam militum. Quibus fretus conflixit, adversariorumque multa millia concidit, cum de ipsius exercitu non amplius hominum mille cecidisset. Quam ob causam postero die tropæum
4 posuit, quo loco pridie pugnatum erat. Hinc cum castra movisset, semperque inferior copiis, superior omnibus prœliis discederet, quod nunquam manum consereret nisi cum adversarios locorum angustiis clausisset, quod perito regionum callideque cogitanti sæpe ac-
5 cidebat, Autophradates, cum bellum duci majori regis calamitate, quam adversariorum videret, pacem amicitiamque hortatus est, ut cum rege in gratiam re-
6 diret. Quam ille etsi fidam non fore putabat, tamen conditionem accepit, seque ad Artaxerxem legatos missurum dixit. Sic bellum, quod rex adversus Datamem susceperat, sedatum. Autophradates in Phrygiam se recepit.

9 At rex, quod implacabile odium in Datamem susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, insidiis interficere studuit, quas ille plerasque
2 vitavit. Sicut cum ei nuntiatum esset, quosdam sibi insidiari, qui in amicorum erant numero (de quibus, quod inimici detulerunt, neque credendum neque negligendum putavit,) experiri voluit verum falsumne sibi
3 esset relatum. Itaque eo profectus est, in quo itinere futuras insidias dixerant. Sed elegit corpore ac statura simillimum sui, eique vestitum suum dedit, atque eo loco ire, quo ipse consueverat, jussit. Ipse autem ornatu vestituque militari inter corporis custodes iter facere
4 cœpit. At insidiatores, postquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine atque vestitu, impetum in eum faciunt, qui suppositus erat. Prædixerat autem [his] Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati essent

A. C. 362.]

facere quod ipsum vidissent. Ipse ut concurrentes in- 5
sidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. Hoc idem cum universi fecissent, priusquam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi conciderunt.

Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus 10
est Mithridatis, Ariobarzanis filii, dolo. Namque is pollicitus est regi se eum interfecturum, si ei rex permitteret, ut quodcunque vellet liceret impune facere,
fidemque de ea re, more Persarum, dextra dedisset. Hanc 2
ut accepit a rege missam, copias parat, et absens amicitiam cum Datame facit, regis provincias vexat, castella expugnat, magnas prædas capit, quarum partem suis dis-
pertit, partem ad Datamem mittit. Pari modo complura 3
castella ei tradit. Hæc diu faciendo persuasit homini, se infinitum adversus regem suscepisse bellum, cum nihilo magis, ne quam suspicionem illi præberet insidiarum, neque colloquium ejus petivit, neque in conspectum venire studuit. Sic absens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, sed communi odio, quod erga regem susceperant, contineri viderentur.

Id cum satis se confirmâsse arbitratus est, certiorem 11
facit Datamem, tempus esse majores exercitus parari, et bellum cum ipso rege suscipi, deque ea re, si ei videretur, quo loco vellet in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus sumitur, locusque quo conveniretur.
Huc Mithridates cum uno, cui maxime habebat fidem, 2
ante aliquot dies venit, compluribusque locis separatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipso autem colloquii die utrique locum qui explorarent atque ipsos
scrutarentur mittunt. Deinde ipsi sunt congressi. Hic 3
cum aliquamdiu in colloquio fuissent, et diversi discessissent, jamque procul Datames abesset, Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem

pareret, in eundem locum revertitur, atque ibi, ubi telum erat impositum, resedit, ut si lassitudine cuperet acquiescere, Datamemque revocavit, simulans se quid-
4 dam in colloquio esse oblitum. Interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina veste texit, ac Datami venienti ait, digredientem se animadvertisse locum quemdam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda
5 esse idoneum. Quem cum digito demonstraret et ille respiceret, aversum ferro transfixit, priusque quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita ille vir, qui multos consilio, neminem perfidia ceperat, simulata captus est amicitia.

XV. EPAMINONDAS.

Ol. 92—104: A. C. 412—362.

1 Epaminondas, Polymnis filius, Thebanus. De hoc priusquam scribimus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant; neve ea, quæ ipsis leviora sunt, pari modo apud cæteros fuisse arbi-
2 trentur. Scimus enim musicen nostris moribus abesse a principis persona, saltare vero etiam in vitiis poni. Quæ omnia apud Græcos et grata et laude digna du-
3 cuntur. Cum autem exprimere imaginem consuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam.
4 Quare dicemus primum de genere ejus, deinde quibus disciplinis et a quibus sit eruditus, tum de moribus ingeniique facultatibus, et si qua alia memoria digna erunt; postremo de rebus gestis, quæ a plurimis omnium anteponuntur virtutibus.

2 Natus igitur patre quo diximus, genere honesto, pauper

jam a majoribus relictus, eruditus autem sic, ut nemo
Thebanus magis. Nam et citharizare et cantare ad chor-
darum sonum doctus est a Dionysio, qui non minore fuit
in musicis gloria, quam Damon aut Lamprus, quorum
pervulgata sunt nomina; cantare tibiis ab Olympiodoro,
saltare a Calliphrone. At philosophiæ præceptorem ha- 2
buit Lysim Tarentinum, Pythagoreum: cui quidem sic
fuit deditus, ut adolescens tristem ac severum senem
omnibus æqualibus suis in familiaritate anteposuerit,
neque prius eum a se dimiserit, quam in doctrinis tanto
antecessit condiscipulos, ut facile intelligi posset, pari
modo superaturum omnes in cæteris artibus. Atque 3
hæc ad nostram consuetudinem sunt levia et potius
contemnenda, at in Græcia utique olim magnæ laudi
erant. Postquam ephebus est factus, et palæstræ dare 4
operam cœpit, non tam magnitudini virium servivit,
quam velocitati. Illam enim ad athletarum usum, hanc
ad belli existimabat utilitatem pertinere. Itaque exer- 5
cebatur plurimum currendo et luctando ad eum finem,
quoad stans complecti posset atque contendere. In
armis vero plurimum studii consumebat.

Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona 3
accesserant. Erat enim modestus, prudens, gravis, tem-
poribus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo
maximo, adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem
mentiretur. Idem continens, clemens, patiensque, ad- 2
mirandum in modum non solum populi, sed etiam ami-
corum ferens injurias, in primis commissa celans, quod
interdum non minus prodest, quam diserte dicere; stu-
diosus audiendi; ex hoc enim facillime disci arbitra- 3
batur. Itaque cum in circulum venisset, in quo aut de
republica disputaretur, aut de philosophia sermo habe-
retur, nunquam inde prius discessit, quam ad finem

4 sermo esset adductus. Paupertatem adeo facile perpessus est, ut de republica nihil præter gloriam ceperit, amicorum in se tuendo caruerit facultatibus. Fide ad alios sublevandos sæpe sic usus est, ut judicari possit,
5 omnia ei cum amicis fuisse communia. Nam cum aut civium suorum aliquis ab hostibus esset captus, aut virgo amici nubilis, quæ propter paupertatem collocari non posset, amicorum consilium habebat, et quantum
6 quisque daret pro facultatibus imperabat. Eamque summam cum fecerat, priusquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quærebat, ad eos, qui conferebant, eique ut ipsi numerarent faciebat, ut ille, ad quem ea res perveniebat, sciret quantum cuique deberet.

4 Tentata autem ejus est abstinentia a Diomedonte Cyziceno. Namque is, rogatu Artaxerxis regis, Epaminondam pecunia corrumpendum susceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit, et Micythum adolescentulum quinque talentis ad suam perduxit voluntatem, quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, et causam adven-
2 tus Diomedontis ostendit. At ille Diomedonte coram: "Nihil," inquit, "opus pecunia est. Nam si rex ea vult, quæ Thebanis sint utilia, gratis facere sum paratus; sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. Namque orbis terrarum divitias accipere nolo
3 pro patriæ caritate. Tu quod me incognitum tentâsti, tuique similem existimâsti, non miror, tibique ignosco. Sed egredere propere, ne alios corrumpas, cum me non potueris, et tu, Micythe, argentum huic reddo: nisi id
4 confestim facis, ego te tradam magistratui." Hunc Diomedon cum rogaret, "ut tuto exiret, suaque quæ attulisset liceret efferre," "Istud quidem," inquit, "faciam, neque tua causa, sed mea, ne, si tibi sit pecunia adempta,

aliquis dicat, id ad me ereptum pervenisse, quod delatum
accipere noluissem." A quo cum quæsisset, quo se de- 5
duci vellet, et ille, "Athenas," dixisset, præsidium dedit,
ut tuto perveniret. Neque vero id satis habuit, sed
etiam ut inviolatus in navem ascenderet, per Chabriam
Atheniensem, de quo supra mentionem fecimus, effecit.
Abstinentiæ erit hoc satis testimonium. Plurima qui- 6
dem proferre possemus, sed modus adhibendus est,
quoniam uno hoc volumine vitam excellentium virorum
complurium concludere constituimus, quorum separatim
multis millibus versuum complures scriptores ante nos
explicârunt.

Fuit etiam disertus, ut nemo ei Thebanus par esset 5
eloquentia, neque minus concinnus in brevitate respon-
dendi, quam in perpetua oratione ornatus. Habuit ob- 2
trectatorem Meneclidam quemdam indidem Thebis, et
adversárium in administranda republica, satis exercita-
tum in dicendo, ut Thebanum scilicet. Namque illi
genti plus inest virium, quam ingenii. Is quod in re 3
militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat
Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius impera-
toris opera desideraretur. Huic ille: "Fallis," inquit, 4
"verbo cives tuos, quod hos a bello avocas; otii enim
nomine servitutem concilias: nam paritur pax bello.
Itaque qui ea diutina volunt frui bello exercitati esse
debent. Quare si principes Græciæ vultis esse, castris
est vobis utendum, non palæstra." Idem ille Mene- 5
clidas cum huic objiceret, quod liberos non haberet, ne-
que uxorem duxisset, maximeque insolentiam, quod sibi
Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus, at
ille: "Desine," inquit, "Meneclida, de uxore mihi ex-
probrare; nam nullius in ista re minus uti consilio
volo." Habebat enim Meneclidas suspicionem adul-

6 terii. "Quod autem me Agamemnonem æmulari putas, falleris. Namque ille cum universa Græcia vix decem annis unam cepit urbem, ego contra ea una urbe nostra dieque uno totam Græciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi."

6 Idem cum in conventum venisset Arcadum, petens, ut societatem cum Thebanis et Argivis facerent, contraque Callistratus, Atheniensium legatus, qui eloquentia omnes eo præstabat tempore, postularet, ut potius amicitiam sequerentur Atticorum, et in oratione sua multa invectus esset in Thebanos et Argivos, in iisque hoc
2 posuisset: "Animadvertere debere Arcadas quales utraque civitas cives procreâsset, ex quibus de cæteris possent judicare: Argivos enim fuisse Orestem et Alcmæonem, matricidas: Thebis Œdipum natum, qui, cum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreasset:"
3 huic in respondendo Epaminondas cum de cæteris perorâsset, postquam ad illa duo opprobria pervenit, "Admirari se," dixit, "stultitiam rhetoris Attici, qui non animadverterit innocentes illos natos, domi scelere admisso cum patria essent expulsi receptos esse ab Athenien-
4 sibus. Sed maxime ejus eloquentia eluxit Spartæ, legati ante pugnam Leuctricam; quo cum omnium sociorum convenissent legati, coram frequentissimo legationum
A. C. 371. conventu sic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concusserit, quam Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod post apparuit, ut auxilio sociorum Lacedæmonii privarentur.

7 Fuisse patientem suorumque injurias ferentem civium, quod se patriæ irasci nefas esse duceret, hæc sunt testimonia. Cum eum propter invidiam cives præficere exercitui noluissent, duxque esset delectus belli imperitus, cujus errore eo esset deducta res, ut omnes de

A. C. 371—369.]

salute pertimescerent, quod locorum angustiis clausi ab hostibus obsidebantur, desiderari cœpta est Epaminondæ diligentia. Erat enim ibi privatus numero militis. A 2
quo cum peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ, et exercitum obsidione liberatum domum reduxit incolumem. Nec vero hoc semel fecit, sed 3
sæpius. Maxime autem fuit illustre cum in Pelopon- A. C. 369.
nesum exercitum duxisset adversus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas, vir fortis ac strenuus. Hi cum criminibus adversariorum 4
omnes in invidiam venissent, ob eamque rem imperium his esset abrogatum, atque in eorum locum alii prætores successissent, Epaminondas populiscito non paruit, idemque ut facerent persuasit collegis, et bellum, quod susceperat, gessit. Namque animadvertebat, nisi id fecisset, totum exercitum propter prætorum imprudentiam inscitiamque belli periturum. Lex erat Thebis, quæ 5
morte multabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege præfinitum foret. Hanc Epaminondas cum reipublicæ conservandæ causa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit, et quatuor mensibus diutius, quam populus jusserat, gessit imperium.

Postquam domum reditum est, collegæ ejus hoc cri- 8
mine accusabantur; quibus ille permisit, omnem ut causam in se transferrent, suaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent. Qua defensione illis periculo liberatis nemo Epaminondam responsurum putabat, quod quid diceret non haberet. At ille in judicium venit, nihil 2
eorum negavit, quæ adversarii crimini dabant, omniaque, quæ collegæ dixerant, confessus est neque recusavit, quo minus legis pœnam subiret, sed unum ab iis petivit, ut in periculo suo inscriberent: "Epaminondas a Thebanis 3
morte multatus est, quod eos coëgit apud Leuctra

perare Lacedæmonios, quos ante se imperatorem nemo Bœotiorum ausus fuit aspicere in acie; quodque uno prœlio non solum Thebas ab interitu retraxit, sed etiam universam Græciam in libertatem vindicavit, eoque res utrorumque perduxit, ut Thebani Spartam oppugnarent, Lacedæmonii satis haberent, si salvi esse possent, neque prius bellare destitit, quam, Messene restituta, urbem
4 eorum obsidione clausit." Hæc cum dixisset, risus omnium cum hilaritate coortus est, neque quisquam judex ausus est de eo ferre suffragium. Sic a judicio capitis maxima discessit gloria.

9 Hic extremo tempore imperator apud Mantineam, cum acie instructa audacius instaret hostes, cognitus a Lace-
A. C. dæmoniis, quod in unius pernicie patriæ sitam putabant
363. salutem, universi in unum impetum fecerunt, neque prius abscesserunt, quam magna cæde [facta, multisque occisis,] fortissime ipsum Epaminondam pugnantem sparo
2 eminus percussum concidere viderunt. Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii, neque tamen prius pugna
3 excesserunt, quam repugnantes profligârunt. At Epaminondas cum animadverteret mortiferum se vulnus accepisse, simulque, si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxîsset, animam statim emissurum, usque eo retinuit, quoad renuntiatum est vicisse Bœotios.
4 Id postquam audivit: "satis," inquit, "vixi; invictus enim morior." Tum, ferro extracto, confestim exanimatus est.

10 Hic uxorem nunquam duxit. In quo cum reprehenderetur, quod liberos non relinqueret, a Pelopida, qui filium habebat infamem, maleque eum in eo patriæ consulere diceret: "vide," inquit, "ne tu pejus consulas, qui talem ex te natum relicturus sis. Neque vero stirps mihi potest deesse. Namque ex me natam relinquo

pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit necesse est." Quo tempore 2
duce Pelopida exsules Thebas occupârunt, et præsidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas quam diu facta est cædes civium domo se tenuit, quod neque malos defendere volebat neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. Namque omnem 3
civilem victoriam funestam putabat. Idem, postquam ad Cadmeam cum Lacedæmoniis pugnari cœptum est, in primis stetit. Hujus de virtutibus vitaque satis 4
erit dictum, si hoc unum adjunxero, quod nemo it infitias, Thebas et ante Epaminondam natum et post ejusdem interitum perpetuo alieno paruisse imperio; contra ea quam diu ille præfuerit reipublicæ caput fuisse totius Græciæ. Ex quo intelligi potest, unum hominem pluris, quam civitatem fuisse.

XVI. PELOPIDAS.

Ol. 99—104: A. C. 382—364.

Pelopidas Thebanus magis historicis, quam vulgo 1
notus. Cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam, quod vereor, ne, si res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, sed historiam videar scribere; si tantummodo summas attigero, ne rudibus Græcarum literarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram quantum potuero, et medebor cum satietati tum ignorantiæ lectorum. Phœbidas 2
Lacedæmonius, cum exercitum Olynthum duceret, iter- A. C. 382.
que per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit impulsu paucorum Thebanorum, qui adversariæ factioni quo facilius resisterent Laconum

rebus studebant, idque suo privato, non publico fecit
3 consilio. Quo facto eum Lacedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multârunt, neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod, susceptis inimicitiis, satius ducebant eos obsideri, quam liberari. Nam post Peloponnesium bellum Athenasque devictas cum Thebanis sibi rem esse existimabant, et eos esse solos, qui adversus
4 resistere auderent. Hac mente amicis suis summas potestates dederant, alteriusque factionis principes partim interfecerant, alios in exsilium ejecerant, in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus patria carebat.

2 Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur otium, sed ut, quem ex proximo locum fors
2 obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. Itaque cum tempus est visum rei gerendæ, communiter cum iis, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos civitatemque liberandam eum, quo maximi
3 magistratus simul consuerant epulari. Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ, sed profecto nunquam ab tam tenui initio tantæ opes sunt profligatæ. Nam duodecim adolescentuli coierunt ex his, quo exsilio erant multati, cum omnino non essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. Qua paucitate percussa
4 est Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adversariorum factioni, quam Spartanis eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Græciæ, quorum imperii majestas neque ita multo post Leuc-
5 trica pugna ab hoc initio percussa concidit. Illi igitur duodecim, quorum dux erat Pelopidas, cum Athenis interdiu exîssent, ut vesperascente cœlo Thebas possent pervenire, cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti, quo minore suspicione facerent iter.

Qui cum tempore ipso quo studuerant pervenissent,
domum Charonis devenerunt, a quo et tempus et dies
erat datus.

Hoc loco libet interponere, etsi sejunctum ab re pro- 3
posita est, nimia fiducia quantæ calamitati soleat esse.
Nam magistratuum Thebanorum statim ad aures per-
venit exsules in urbem venisse. Id illi, vino epulisque
dediti, usque eo despexerunt, ut ne quærere quidem de
tanta re laborârint. Accessit etiam quod magis aperiret 2
eorum dementiam. Allata est enim epistola Athenis
ab Archia uni ex his Archiæ, qui tum maximum magis-
tratum Thebis obtinebat, in qua omnia de profectione
exsulum perscripta erant. Quæ cum jam accubanti in
convivio esset data, sicut erat signata, sub pulvinum
subjiciens: "in crastinum," inquit, "differo res severas."
At illi omnes, cum jam mox processisset, vinolenti ab 3
exsulibus duce Pelopida sunt interfecti. Quibus rebus
confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non solum
qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concur-
rerunt, præsidium Lacedæmoniorum ex arce pepule- A. C.
runt, patriam obsidione liberârunt, auctores Cadmeæ 380.
occupandæ partim occiderunt, partim in exsilium eje-
cerunt.

Hoc tam turbido tempore, sicut supra docuimus, 4
Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi
quietus fuit. Itaque hæc liberandarum Thebarum pro-
pria laus est Pelopidæ, cæteræ fere omnes communes
cum Epaminonda. Namque Leuctrica pugna, impe- 2
ratore Epaminonda, hic fuit dux delectæ manus, quæ A. C.
prima phalangem prostravit Laconum. Omnibus præ- 371.
terea periculis affuit, sicut Spartam cum oppugnavit, 3
alterum tenuit cornu, quoque Messene celerius resti-
tueretur legatus in Persas est profectus. Denique hæc

fuit altera persona Thebis, sed tamen secunda; ita ut proxima esset Epaminondæ.

5 Conflictatus autem est cum adversa fortuna. Nam et initio, sicut ostendimus, exsul patria caruit, et cum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere legationisque jure satis tectum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset, a tyranno Alexandro Pheræo simul cum Ismenia comprehensus in
2 vincula conjectus est. Hunc Epaminondas recuperavit bello persequens Alexandrum. Post id factum nunquam animo placari potuit in eum, a quo erat violatus. Itaque persuasit Thebanis, ut subsidio Thessaliæ proficis-
3 cerentur tyrannosque ejus expellerent. Cujus belli cum ei summa esset data, eoque cum exercitu profectus esset, non dubitavit, simul ac conspexit hostem, confligere.
4 In quo prœlio Alexandrum ut animadvertit, incensus ira equum in eum concitavit, proculque digressus a suis,
A. C. 364. conjectu telorum confossus, cecidit. Atque hoc secunda victoria accidit; nam jam inclinatæ erant tyrannorum
5 copiæ. Quo facto omnes Thessaliæ civitates interfectum Pelopidam coronis aureis et statuis æneis, liberosque ejus multo agro, donârunt.

XVII. AGESILAUS.

Ol. 85—105: A. C. 487—360.

1 Agesilaus Lacedæmonius cum a cæteris scriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est. Eo enim usus est familiarissime. Hic primum de regno cum
2 Leotychide fratris filio habuit contentionem. Mos est enim a majoribus Lacedæmoniis traditus, ut duos haberent semper reges, nomine magis, quam imperio, ex

duabus familiis Procli et Eurysthenis, qui principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuerunt. Horum ex 3
altera in alterius familiæ locum fieri non licebat. Ita utraque suum retinebat ordinem. Primum ratio habebatur, qui maximus natu esset ex liberis ejus, qui regnans decessisset. Sin is virilem sexum non reliquisset, tum deligebatur qui proximus esset propinquitate.
Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai: filium reliquerat 4
Leotychidem, quem ille natum non agnôrat, eumdem moriens suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao, patruo suo, contendit, neque id, quod petivit, consecutus est. Nam Lysandro suffragante, homine, ut 5
ostendimus supra, factioso, et iis temporibus potente, Agesilaus antelatus est.

Hic simul atque imperii potitus est, persuasit Lacedæ- 2
moniis, ut exercitus emitterent in Asiam, bellumque Regi facerent, docens satius esse in Asia quam in Europa dimicari. Namque fama exierat Artaxerxem comparare classem pedestresque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data potestate, tanta celeritate usus est, ut 2
prius in Asiam cum copiis pervenerit, quam regii satrapæ eum scirent profectum. Quo factum est, ut omnes imparatos imprudentesque offenderet. Id ut cognovit 3
Tissaphernes, qui summum imperium tum inter præfectos habebat regios, indutias a Lacone petivit, simulans se dare operam, ut Lacedæmoniis cum Rege conveniret, re autem vera ad copias comparandas, easque impetravit trimestres. Juravit autem uterque, se sine dolo indutias conservaturum. In qua pactione summa fide 4
mansit Agesilaus: contra ea Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit. Id etsi sentiebat Laco, tamen 5
jusjurandum servabat, multumque in eo se consequi dicebat, quod Tissaphernes perjurio suo et homines

rebus abalienaret, et deos sibi iratos redderet: se autem, conservata religione, confirmare exercitum, cum animadverteret deorum numen facere secum hominesque sibi conciliare amiciores, quod iis studere consuessent, quos conservare fidem viderent.

3 Postquam indutiarum præteriit dies, barbarus non dubitans, quod ipsius erant plurima domicilia in Caria, et ea regio iis temporibus multo putabatur locupletissima, eo potissimum hostes impetum facturos, omnes
2 suas copias eo contraxerat. At Agesilaus in Phrygiam se convertit, eamque prius depopulatus est quam Tissaphernes usquam se moveret. Magna præda militibus locupletatis, Ephesum hiematum exercitum reduxit, atque ibi, officinis armorum institutis, magna industria bellum apparavit. Et, quo studiosius armarentur insigniusque ornarentur, præmia proposuit, quibus donaren-
3 tur, quorum egregia in ea re fuisset industria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut, qui cæteris præstitissent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut et ornatissimum et exercitatissimum
4 haberet exercitum. Huic cum tempus esset visum copias extrahere ex hibernaculis, vidit, si quo esset iter facturus palam pronuntiâsset, hostes non credituros, aliasque regiones præsidiis occupaturos, neque dubita-
5 turos aliud esse facturum ac pronuntiâsset. Itaque cum ille Sardes iturum se dixisset, Tissaphernes eandem Cariam defendendam putavit. In quo cum eum opinio fefellisset, victumque se vidisset consilio, sero suis præsidio profectus est. Nam cum illo venisset, jam Agesilaus, multis locis expugnatis, magna erat præda potitus.
6 Laco autem, cum videret hostes equitatu superare, nunquam in campo sui fecit potestatem, et iis locis manum conseruit, quibus plus pedestres copiæ valerent. Pe-

pulit ergo, quotiescunque congressus est, multo majores adversariorum copias, et sic in Asia versatus est, ut omnium opinione victor duceretur.

Hic cum jam animo meditaretur, proficisci in Persas et 4
ipsum Regem adoriri, nuntius ei domo venit ephororum missu, bellum Athenienses et Bœotios indixisse Lacedæmoniis: quare venire ne dubitaret. In hoc non minus 2
ejus pietas suspicienda est, quam virtus bellica, qui, cum victori præesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset Spartæ. Cujus exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent! Sed illuc redeamus. 3
Agesilaus opulentissimo regno præposuit bonam existimationem, multoque gloriosius duxit, si institutis patriæ paruisset, quam si bello superâsset Asiam. Hac igitur 4
mente Hellespontum copias trajecit, tantaque usus est A. C. 394.
celeritate, ut quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus. Cum jam haud ita longe 5
abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses, et Bœotii, cæterique eorum socii apud Coroneam, quos omnes gravi prœlio vicit. Hujus victoriæ vel 6
maxima fuit laus, quod, cum plerique ex fuga se in templum Minervæ conjecissent, quærereturque ab eo quid his vellet fieri, etsi aliquot vulnera acceperat eo prœlio, et iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant, tamen antetulit iræ religionem, et eos vetuit violari. Neque vero hoc solum in Græcia fecit, ut tem- 7
pla deorum sancta haberet, sed etiam apud barbaros summa religione omnia simulacra arasque conservavit. Itaque prædicabat mirari se non sacrilegorum numero 8
haberi, qui supplicibus eorum nocuissent, aut non gra-

vioribus pœnis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana spoliarent.

5 Post hoc prœlium collatum omne bellum est circa
2 Corinthum, ideoque Corinthium est appellatum. Hic
A. C. 391. cum una pugna decem millia hostium, Agesilao duce, cecidissent, eoque facto opes adversariorum debilitatæ viderentur, tantum abfuit ab insolentia gloriæ, ut commiseratus sit fortunam Græciæ, quod tam multi a se victi vitio adversariorum concidissent: namque illa multitudine, si sana mens esset Græciæ, supplicium Persas
3 dare potuisse. Idem cum adversarios intra mœnia compulisset, et ut Corinthum oppugnaret multi hortarentur, negavit id suæ virtuti convenire. Se enim eum esse dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui
4 urbes nobilissimas expugnaret Græciæ. Nam si, inquit, eos exstinguere voluerimus, qui nobiscum adversus barbaros steterunt, nosmet ipsi nos expugnaverimus illis quiescentibus; quo facto sine negotio cum voluerint nos opprimeut.

6 Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedæ-
A. C. 371. moniis, quo ne proficisceretur, cum a plerisque ad exeundum premeretur, ut si de exitu divinaret, exire noluit. Idem, cum Epaminondas Spartam oppugnaret, essetque sine muris oppidum, talem se imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille
2 fuisset, Spartam futuram non fuisse. In quo quidem discrimine celeritas ejus consilii saluti fuit universis. Nam cum quidam adolescentuli, hostium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent, et locum extra urbem editum cepissent, Agesilaus, qui perniciosissimum fore videret, si animadversum esset quemquam ad hostes transfugere conari, cum suis eo venit atque, ut si bono

animo fecissent, laudavit consilium eorum, quod eum locum occupâssent, et se id quoque fieri debere animadvertisse. Sic adolescentulos simulata laudatione 3
recuperavit, et, adjunctis de suis comitibus, locum tutum reliquit. Namque illi, aucto numero eorum qui expertes erant consilii, commovere se non sunt ausi, eoque libentius, quod latere arbitrabantur, quæ cogitaverant.

Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonii se 7
nunquam refecerunt neque pristinum imperium recuperârunt, cum interim Agesilaus non destitit quibuscumque rebus posset patriam juvare. Nam cum præ- 2
cipue Lacedæmonii indigerent pecunia, ille omnibus, qui a Rege defecerant, præsidio fuit, a quibus magna donatus pecunia patriam sublevavit. Atque in hoc 3
illud in primis fuit admirabile. Cum maxima munera ei ab regibus ac dynastis civitatibusque conferrentur, nihil unquam domum suam contulit, nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. Domo eadem fuit 4
contentus, qua Eurysthenes, progenitor majorum suorum, fuerat usus; quam qui intrârat, nullum signum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat, contra ea plurima patientiæ atque abstinentiæ. Sic enim erat instructa, ut in nulla re differret cujusvis inopis atque privati.

Atque hic tantus vir ut naturam fautricem habuerat in 8
tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore fingendo. Nam et statura fuit humili, et corpore exiguo, et claudus altero pede. Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem, atque ignoti faciem ejus cum intuerentur contemnebant; qui autem virtutes noverant, non poterant admirari satis. Quod ei usu 2
venit, cum annorum octoginta subsidio Tacho in Ægyptum îsset, et in acta cum suis accubuisset sine ullo tecto, stratumque haberet tale, ut terra tecta esset stramentis,

neque hue amplius quam pellis esset injecta, eodemque comites omnes accubuissent vestitu humili atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem
3 præberet. Hujus de adventu fama cum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cujusque generis sunt allata. His quærentibus Agesilaum vix fides facta est
4 unum esse ex his, qui tum accubabant. Qui cum regis verbis quæ attulerant dedissent, ille præter vitulinam et ejusmodi genera opsonii, quæ præsens tempus desi-
5 derabat, nihil accepit; unguenta, coronas, secundamque mensam servis dispertiit; cætera referri jussit. Quo facto eum barbari magis etiam contempserunt, quod eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sump-
6 sisse arbitrabantur. Hic cum ex Ægypto reverteretur donatus a rege Nectanabide ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo suo daret, venissetque in portum, qui Menelai vocatur, jacens inter Cyrenas et Ægyp-
7 tum, in morbum implicitus decessit. Ibi eum amici,
A. C. quo Spartam facilius perferre possent, quod mel non
360. habebant, cera circumfuderunt, atque ita domum retulerunt.

XVIII. EUMENES.

Ol. 105—116 : A. C. 360—315.

1 Eumenes Cardianus. Hujus si virtuti par data esset fortuna, non ille quidem major, sed multo illustrior, atque etiam honoratior, quod magnos homines virtute
2 metimur, non fortuna. Nam cum ætas ejus incidisset in ea tempora, quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter hos viventi, quod alienæ erat civitatis,

neque aliud huic defuit, quam generosa stirps. Etsi 3
ille domestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant, neque tamen non patiebantur. Vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate et celeritate ingenii. Hic 4
peradolescentulus ad amicitiam accessit Philippi, Amyntæ filii, brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adolescentulo indoles vir- 5
tutis. Itaque eum habuit ad manum scribæ loco, quod multo apud Graios honorificentius est, quam apud Romanos. Namque apud nos re vera sicut sunt mercenarii scribæ existimantur, at apud illos contrario nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, et fide et industria cognita, quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem. Hunc locum tenuit amicitiæ 6
apud Philippum annos septem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Novis- 7
simo tempore præfuit etiam alteræ equitum alæ, quæ hetærice appellabatur. Utrique autem in consilio semper affuit, et omnium rerum habitus est particeps.

Alexandro Babylone mortuo, cum regna singulis fa- 2
miliaribus dispertirentur, et summa rerum tradita esset A. C. 323.
tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat, Perdiccæ, ex quo omnes conjecerant eum regnum ei commisisse, quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent: (aberant enim Craterus et Antipater, qui antecedere hunc videbantur; mortuus erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset, plurimi fecerat,) hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta. Nam tum in hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adjunxerat magno studio, quod in 2
homine fidem et industriam magnam videbat, non du-
tans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi i-

rebus, quas apparabat. Cogitabat enim, quod fere omnes in magnis imperiis concupiscunt, omnium partes corripere atque complecti. Neque vero hoc ille solus fecit, sed cæteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici.
3 Primus Leonnatus Macedoniam præoccupare prædestinavit. Is multis magnis pollicitationibus persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret ac secum faceret societatem. Cum perducere eum non posset, interficere conatus est, et fecisset, nisi ille clam noctu ex præsidiis ejus effugisset.

3 Interim conflata sunt illa bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt, omnesque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi infirmum videbat, quod unus omnibus resistere cogebatur, tamen amicum non deseruit, neque salutis quam fidei fuit cu-
2 pidior. Præfecĕrat eum Perdiccas ei parti Asiæ, quæ inter Taurum montem jacet atque Hellespontum, et illum unum opposuerat Europæis adversariis. Ipse Ægyptum oppugnatum adversus Ptolemæum erat pro-
3 fectus. Eumenes cum neque magnas copias neque firmas haberet, quod et inexercitatæ et non multo ante erant contractæ, adventare autem dicerentur Hellespontumque transisse Antipater et Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate tum usu belli præstantes: (Macedones vero milites ea tum erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissimi qui summam imperii potirentur:) Eumenes intelligebat, si copiæ suæ cognôssent adversus quos ducerentur, non modo non ituras, sed simul cum
4 nuntio dilapsuras. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non possent, et his persuaderet se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque tenuit hoc pro-

positum, et prius in aciem exercitum eduxit, prœliumque commisit, quam milites sui scirent cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu, quo erat deterior.

Quorum acerrimo concursu cum magnam partem diei 4
esset oppugnatum, cadit Craterus dux, et Neoptolemus,
qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc con- A. C. 321.
currit ipse Eumenes. Qui cum inter se complexi in 2
terram ex equis decidissent, ut facile intelligi posset, inimica mente contendisse, animoque magis etiam pugnâsse, quam corpore, non prius distracti sunt, quam alterum anima relinqueret. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex prœlio excessit,
sed acrius hostes institit. Hic equitibus profligatis, 3
interfecto duce Cratero, multis præterea ex maxime nobilibus captis, pedester exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi, non posset, pacem ab eo petit. Quam cum impetrâsset, in fide non mansit, et se simul ac potuit ad Antipatrum re-
cepit. Eumenes Craterum ex acie semivivum elatum 4
recreare studuit. Cum id non posset, pro hominis dignitate proque pristina amicitia, (namque illo usus erat Alexandro vivo familiariter,) amplo funere extulit, ossaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remisit.

Hæc dum apud Hellespontum gereuntur, Perdiccas 5
apud Nilum flumen interficitur a Seleuco et Antigono, rerumque summa ad Antipatrum defertur. Hic qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, capitis absentes damnantur: in his Eumenes. Hac ille perculsus plaga non succubuit, neque eo secius bellum administravit. Sed exiles res animi magnitudinem etsi non frangebant,
tamen minuebant. Hunc persequens Antigonus cum 2

omni genere copiarum abundaret, sæpe in itineribus
vexabatur, neque unquam ad manum accedere licebat,
3 nisi iis locis, quibus pauci multis possent resistere. Sed
extremo tempore cum consilio capi non posset, multi-
tudine circumitus est. Hinc tamen, multis suis amissis,
se expedivit, et in castellum Phrygiæ, quod Nora ap-
4 pellatur, confugit. In quo cum circumsederetur et
vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet,
quod spatium non esset agitandi, callidum fuit ejus
inventum, quemadmodum stans jumentum concalefieri
exercerique posset, quo libentius et cibo uteretur, et a
5 corporis motu non removeretur. Substringebat caput
loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram
posset attingere; deinde post verberibus cogebat exul-
tare et calces remittere. Qui motus non minus sudo-
6 rem excutiebat, quam si in spatio decurreret. Quo
factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut æque
jumenta nitida ex castello educeret, cum complures
menses in obsidione fuisset, ac si in campestribus ea
7 locis habuisset. In hac conclusione, quotiescunque
voluit, apparatum et munitiones Antigoni alias incendit,
alias disjecit. Tenuit autem se uno loco quamdiu fuit
hiems, quod castra sub divo habere non poterat. Ver
appropinquabat: simulata deditione dum de conditio-
nibus tractat, præfectis Antigoni imposuit, seque ac suos
omnes extraxit incolumes.

6 Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, cum
literas et nuntios misisset in Asiam consultum, utrum
repetitum in Macedoniam veniret (namque tum in Epiro
habitabat,) et eas res occuparet, huic ille primum suasit,
2 ne se moveret et exspectaret, quoad Alexandri filius
regnum adipisceretur; sin aliqua cupiditate raperetur
in Macedoniam, oblivisceretur omnium injuriarum, et in

neminem acerbiore uteretur imperio. Horum illa nihil fecit. Nam et in Macedoniam profecta est, et ibi cru- 3
delissime se gessit. Petit autem ab Eumene absente, ne pateretur Philippi domus ac familiæ inimicissimos stirpem quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam si daret, quam primum exercitus 4
pararet, quos sibi subsidio adduceret. Id quo facilius faceret, se omnibus præfectis, qui in officio manebant, misisse literas, ut ei parerent, ejusque consiliis uterentur. His rebus Eumenes permotus satius duxit, si ita tulisset 5
fortuna, perire bene meritis referentem gratiam quam ingratum vivere.

Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigo- 7
num comparavit. Quod una erant Macedones complures nobiles, in his Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Persidem, et Antigenes, A. C.
cujus sub imperio phalanx erat Macedonum, invidiam 319.
verens, quam tamen effugere non potuit, si potius ipse alienigena summi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo: in principiis Alexandri 2
nomine statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate jussit poni, eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur; credens minore se invidia fore, si specie imperii nominisque simulatione Alexandri bellum videretur administrare. Quod et fecit. Nam cum non ad Eumenis 3
principia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodam modo latebat, cum tamen per eum unum gererentur omnia.

Hic in Parætacis cum Antigono conflixit non acie 8
instructa, sed in itinere, eumque male acceptum in Mediam hiematum coëgit redire. Ipse in finitima regione Persidis hiematum copias divisit, non ut voluit, sed ut

2 militum cogebat voluntas. Namque illa phalanx Alex-
andri Magni, quæ Asiam peragrârat deviceratque Per-
sas, inveterata cum gloria tum etiam licentia non parere
se ducibus, sed imperare postulabat; ut nunc veterani
faciunt nostri. Itaque periculum est, ne faciant, quod
illi fecerunt sua intemperantia, nimiaque licentia, ut
omnia perdant, neque minus eos, cum quibus steterint,
3 quam adversus quos fecerint. Quod si quis illorum
veteranorum legat facta, paria horum cognoscat, neque
rem ullam, nisi tempus, interesse, judicet. Sed ad illos
revertar. Hiberna sumpserant non ad usum belli, sed
ad ipsorum luxuriam, longeque inter se discesserant. Hoc
4 Antigonus cum comperisset, intelligeretque se parem
non esse paratis adversariis, statuit aliquid sibi consilii
novi esse capiendum. Duæ erant viæ, qua ex Medis,
ubi ille hiemabat, ad adversariorum hibernacula posset
5 perveniri. Quarum brevior per loca deserta, quæ nemo
incolebat propter aquæ inopiam, cæterum dierum erat
fere decem; illa autem, qua omnes commeabant, altero
tanto longiorem habebat anfractum, sed erat copiosa
6 omniumque rerum abundans. Hac si proficisceretur,
intelligebat prius adversarios rescituros de suo adventu,
quam ipse tertiam partem confecisset itineris; sin per
loca sola contenderet, sperabat se imprudentem hostem
7 oppressurum. Ad hanc rem conficiendam imperavit
quam plurimos utres atque etiam culleos comparari;
post hoc pabulum, præterea cibaria cocta dierum decem
ut quam minime fieret ignis in castris. Iter quod
habebat omnes celat. Sic paratus qua constituerat pro-
ficiscitur.

9 Dimidium fere spatium confecerat, cum ex fumo
castrorum ejus suspicio allata est ad Eumenem hostem
appropinquare. Conveniunt duces, quæritur quid opus

A. C. 317.]

sit facto. Intelligebant omnes tam celeriter copias ipsorum contrahi non posse, quam Antigonus affuturus videbatur. Hic omnibus titubantibus, et de rebus sum- 2
mis desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere, et imperata facere, quod ante non fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quinque hostis transîsse posset, se effecturum, ut non minus totidem dierum spatio retardaretur: quare circumirent, suas quisque contraheret copias. Ad Antigoni autem re- 3
frenandum impetum tale capit consilium. Certos mittit homines ad infimos montes, qui obvii erant itinere adversariorum, hisque præcipit, ut, prima nocte, quam latissime possint ignes faciant quam maximos, atque hos secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant, et 4
assimulata castrorum consuetudine suspicionem injiciant hostibus, his locis esse castra, ac de eorum adventu esse prænuntiatum, idemque postera nocte faciant. Quibus 5
imperatum erat diligenter præceptum curant. Antigonus, tenebris obortis, ignes conspicatur: credit de suo adventu esse auditum et adversarios illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium et, quoniam imprudentes 6
adoriri non posset, flectit iter suum, et illum anfractum longiorem copiosæ viæ capit, ibique diem unum opperitur ad lassitudinem sedandam militum ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret.

Hic Eumenes callidum imperatorem vicit consilio, 10
celeritatemque impedivit ejus, neque tamen multum profecit. Nam invidia ducum, cum quibus erat, perfi- 2
diaque Macedonum veteranorum, cum superior prœlio discessisset, Antigono est deditus, cum exercitus ei ter ante separatis temporibus jurâsset, se eum defensurum nec unquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quam eum

3 non prodere. Atque hunc Antigonus, cum ei fuisset infestissimus, conservâsset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in iis rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lysimachus, Ptolemæus, opibus jam valentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimi-
4 candum. Sed non passi sunt ii, qui circa erant, quod videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut nisi magna spe maximarum rerum leniri non posset.

11 Itaque cum eum in custodiam dedisset et præfectus custodum quæsisset, quemadmodum servari vellet? ut acerrimum, inquit, leonem, aut ferocissimum elephantum. Nondum enim statuerat conservaret eum necne.
2 Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum, et qui propter odium fructum oculis ex ejus casu capere vellent, et qui propter veterem amicitiam colloqui consolarique cuperent; multi etiam, qui ejus formam cognoscere studebant, qualis esset, quem tamdiu tamque valde timuissent, cujus in pernicie positam spem ha-
3 buissent victoriæ. At Eumenes, cum diutius in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiæ, se mirari, quare jam tertium diem sic teneretur: non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, ut sic deuteretur victo; quin aut interfici aut missum fieri
4 juberet. Hic cum ferocius Onomarcho loqui videretur, "quid? tu," inquit, "animo si isto eras, cur non in prœlio cecidisti potius, quam in potestatem inimici
5 venires?" Huic Eumenes, "utinam quidem istud evenisset! sed eo non accidit, quod nunquam cum fortiore sum congressus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia decidi." [Neque id fal-

sum. Nam et dignitate fuit honesta, et viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quam figura venusta.]

De hoc Antigonus cum solus constituere non auderet, 12
ad consilium retulit. Hic cum omnes primo perturbati admirarentur non jam de eo sumptum esse supplicium, a quo tot annos adeo essent male habiti, ut sæpe ad desperationem forent adducti, quique maximos duces interfecisset; denique in quo uno tantum esset, ut, 2
quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent, interfecto nihil habituri negotii essent: postremo, si illi redderet salutem, quærebant, quibus amicis esset usurus? sese enim cum Eumene apud eum non futuros: 3
hic, cognita consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem, cum jam vereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit quemquam ad eum admitti, et quotidianum victum removeri jussit. Nam negabat se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen non amplius quam 4
triduum fame fatigatus, cum castra moverentur, in- A. C. 315.
sciente Antigono jugulatus est a custodibus.

Sic Eumenes, annorum quinque et quadraginta, cum 13
ab anno vigesimo, uti supra ostendimus, septem annos Philippo apparuisset, tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuisset, in his unum equitum alæ præfuisset, post autem Alexandri Magni mortem imperator exercitus duxisset, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset, captus non Antigoni virtute, sed Macedonum perjurio, talem habuit exitum vitæ. In quo 2
quanta omnium fuerit opinio eorum, qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc facillime potest judicari, quod nemo, Eumene vivo, rex appellatus est, sed præfectus, iidem post hujus occasum statim

regium ornatum nomenque sumpserunt, neque quod initio prædicarant, se Alexandri liberis regnum servare, præstare voluerunt, et, uno propugnatore sublato, quid sentirent aperuerunt. Hujus sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lysimachus, Cassan-
4 der. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis ejus sepeliendum tradidit. Hi militari honestoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt, ossaque ejus in Cappadociam ad matrem atque uxorem liberosque ejus deportanda curarunt.

XIX. PHOCION.

Ol. 94—115: A. C. 402—317.

1 PHOCION Atheniensis etsi sæpe exercitibus præfuit summosque magistratus cepit, tamen multo ejus notior
2 integritas vitæ, quam rei militaris labor. Itaque hujus memoria est nulla, illius autem magna fama, ex quo cognomine Bonus est appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, cum divitissimus esse posset propter frequentes delatos honores potestatesque summas, quæ ei a populo
3 dabantur. Hic cum a rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere, simulque admonerent, si ipse his facile careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset, in summa paupertate tantam paternam tueri gloriam, his ille, "si mei
4 similes erunt, idem hic," inquit, "agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit; sin dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis illorum ali augerique luxuriam."

2 Idem cum prope ad annum octogesimum prospera

pervenisset fortuna, extremis temporibus magnum in 2
odium pervenit suorum civium; primo cum Demade de urbe tradenda Antipatro consenserat, ejusque consilio Demosthenes cum cæteris, qui bene de republica meriti existimabantur, populiscito in exsilium erant expulsi. Neque in eo solum offenderat, quod patriæ male consuluerat, sed etiam quod amicitiæ fidem non præstiterat.
Namque auctus adjutusque a Demosthene eum, quem 3
tenebat, ascenderat gradum, cum adversus Charetem eum subornaret: ab eodem in judiciis, cum capitis causam dicere, defensus aliquoties liberatus discesserat. Hunc non solum in periculis non defendit, sed etiam
prodidit. Concidit autem maxime uno crimine, quod, 4
cum apud eum summum esset imperium populi, et Nicanorem, Cassandri præfectum, insidiari Piræeo Atheniensium a Dercyllo moneretur, idemque postularet, ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur, huic, audiente populo, Phocion negavit esse periculum, seque ejus
rei obsidem fore pollicitus est. Neque ita multo post 5
Nicanor Piræeo est potitus. Ad quem recuperandum A. C. 319.
cum populus armatus concurrisset, ille non modo neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem præesse voluit, [sine quo Athenæ omnino esse non possunt].

Erant eo tempore Athenis duæ factiones, quarum una 3
populi causam agebat, altera optimatium. In hac erat Phocion et Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedonum patrociniis utebatur. Nam populares Polysperchonti favebant, optimates cum Cassandro sentiebant.
Interim a Polysperchonte Cassander Macedonia 2
pulsus est. Quo facto populus superior factus statim duces adversariæ factionis, capitis damnatos, patria pepulit, in his Phocionem et Demetrium Phalereum, deque ea re legatos ad Polysperchontem misit, qui ab eo pe-

3 terent, ut sua decreta confirmaret. Huc eodem profectus est Phocion. Quo ut venit, causam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Polysperchontem, jussus est dicere. Namque is tum regis rebus præerat.
4 Hic ab Agnonide accusatus, quod Piræeum Nicanori prodidisset, ex consilii sententia in custodiam conjectus Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret judicium.

4 Huc ubi perventum est, cum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur, magni concur-
A. C. sus sunt facti, cum alii, reminiscentes veteris famæ
317. ætatis, misererentur, plurimi vero ira exacuerentur propter proditionis suspicionem Piræei, maximeque quod
2 adversus populi commoda in senectute steterat. Qua de re ne perorandi quidem ei data est facultas et dicendi causam. Inde judicio, legitimis quibusdam confectis, damnatus, traditus est undecim viris, quibus ad supplicium more Atheniensium publice damnati tradi solent.
3 Hic cum ad mortem duceretur, obvius ei fuit Euphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is cum lacrimans dixisset: "O quam indigna perpeteris, Phocion!" huic ille, "at non inopinata," inquit: "hunc enim exi-
4 tum plerique clari viri habuerunt Athenienses." In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire. Itaque a servis sepultus est.

XX. TIMOLEON.

Ol. 109, 110: A. C. 344—337.

1 Timoleon Corinthius. Sine dubio magnus omnium judicio hic vir exstitit. Namque huic uni contigit, quod

nescio an ulli, ut et patriam, in qua erat natus, oppressam a tyranno liberaret, et a Syracusis, quibus auxilio erat missus, jam inveteratam servitutem depelleret, totamque Siciliam, multos annos bello vexatam, a barbarisque op-
pressam, suo adventu in pristinum restitueret. Sed in 2
his rebus non simplici fortuna conflictatus est et, id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secun-
dam, quam adversam fortunam. Nam cum frater ejus 3
Timophanes, dux a Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios oc upâsset, particepsque regni posset esse, tantum abfuit a societate sceleris, ut antetulerit civium suorum libertatem fratris saluti, et parere legibus
quam imperare patriæ satius duxerit. Hac mente per 4
haruspicem communemque affinem, cui soror ex iisdem parentibus nata nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipse non modo manus non attulit, sed ne aspicere quidem fraternum sanguinem voluit. Nam, dum res conficeretur, procul in præsidio fuit, ne
quis satelles posset succurrere. Hoc præclarissimum 5
ejus factum non pari modo probatum est ab omnibus. Nonnulli enim læsam ab eo pietatem putabant, et invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero post id factum neque domum ad se filium admisit neque aspexit, quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret.
Quibus rebus ille adeo est commotus, ut nonnunquam 6
vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere.

Interim Dione Syracusis interfecto, Dionysius rursus 2
Syracusarum potitus est, cujus adversarii opem a Corinthiis petierunt, ducemque, quo in bello uterentur,
postulârunt. Huc Timoleon missus incredibili felicitate 2
Dionysium tota Sicilia depulit. Cum interficere posset, A. C. 344.
noluit, tutoque ut Corinthum perveniret effecit, quod

utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii sæpe adjuti
fuerant, cujus benignitatis memoriam volebat exstare,
eamque præclaram victoriam ducebat, in qua plus esset
clementiæ quam crudelitatis; postremo, ut non solum
auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem,
3 et ex quanto regno, ad quam fortunam detrusisset. Post
Dionysii decessum cum Hiceta bellavit, qui adversatus
erat Dionysio, quem non odio tyrannidis dissensisse,
sed cupiditate, indicio fuit, quod ipse, expulso Dionysio,
4 imperium dimittere noluit. Hoc superato, Timoleon
A. C. 343. maximas copias Carthaginiensium apud Crimissum flu-
men fugavit, ac satis habere coëgit, si liceret Africam
obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliæ
tenebant. Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, ho-
minem bellicosum et potentem, qui tyrannos adjutum in
Siciliam venerat.

3 Quibus rebus confectis, cum propter diuturnitatem
belli non solum regiones, sed etiam urbes, desertas videret,
conquisivit quos potuit, primum Siculos, deinde Corintho
arcessivit colonos, quod ab his initio Syracusæ erant
2 conditæ. Civibus veteribus sua restituit, novis bello
vacuefactas possessiones divisit, urbium mœnia disjecta
fanaque deserta refecit, civitatibus leges libertatemque
reddidit. Ex maximo bello tantum otium totæ insulæ
conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi, qui
3 initio deduxerant, videretur. Arcem Syracusis, quam
munierat Dionysius ad urbem obsidendam, a fundamentis
disjecit, cætera tyrannidis propugnacula demolitus est,
deditque operam, ut quam minime multa vestigia servi-
4 tutis manerent. Cum tantis esset opibus, ut etiam
invitis imperare posset; tantum autem amorem haberet
omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret,
maluit se diligi quam metui. Itaque cum primum po-

tuit, imperium deposuit, et privatus Syracusis quod reliquum vitæ fuit vixit. Neque vero id imperite fecit. 5
Nam quod ceteri reges imperio potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullus honos huic defuit, neque postea res ulla Syracusis gesta est publice, de qua prius sit decretum, quam Timoleontis sententia cognita. Nullius 6
unquam consilium non modo antelatum, sed ne comparatum quidem est. Neque id magis benevolentia factum est, quam prudentia.

Hic cum ætate jam provectus esset, sine ullo morbo 4
lumina oculorum amisit. Quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus interfuerit. Veniebat autem in theatrum, cum ibi concilium populi 2
haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo quæ videbantur dicebat, neque hoc illi quisquam tribuebat superbiæ. Nihil enim unquam neque insolens neque gloriosum ex ore ejus exiit. Qui 3
quidem, cum suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quam se in ea re maxime diis agere gratias atque habere, quod, cum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse voluissent. Nihil enim 4
rerum humanarum sine deorum numine geri putabat. Itaque suæ domi sacellum Αὐτοματίας constituerat, idque sanctissime colebat.

Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles 5
accesserant casus. Nam prœlia maxima natali suo die fecit omnia, quo factum est, ut ejus diem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic quidam Lamistius, homo 2
petulans et ingratus, vadimonium cum vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret, et complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coercere conarentur, Timoleon oravit omnes, ne id facerent.

Namque id ut Lamistio et cuivis liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus
3 experiri liceret. Idem, cum quidam Lamistii similis, nomine Demænetus, in concione populi de rebus gestis ejus detrahere cœpisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta, dixit nunc demum se voti esse damnatum: namque hoc a diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restitueret Syracusanis, in qua cuivis
4 liceret de quo vellet impune dicere. Hic cum diem su-
A.C. 337. premum obiisset, publice a Syracusanis in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, sepultus est.

XXI. DE REGIBUS.

Ol. 55—124: A. C. 559—280.

1 Hi fere fuerunt Græciæ gentis duces, qui memoria digni videantur, præter Reges. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestæ separatim sunt relatæ.
2 Neque tamen hi admodum sunt multi. Lacedæmonius autem Agesilaus nomine, non potestate, fuit rex, sicut cæteri Spartani. Ex his vero, qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt (ut nos judicamus), Persarum Cyrus et Darius, Hystaspi filius: quorum uterque privatus virtute regnum est adeptus. Prior
A. C. 529. horum apud Massagetas in prœlio cecidit. Darius se-
3 nectute diem obiit supremum. Tres sunt præterea ejusdem generis: Xerxes et duo Artaxerxes, Macrochir et Mnemon. Xerxi maxime et illustre, quod maximis post hominum memoriam exercitibus terra marique bellum

intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem 4
amplissimæ pulcerrimæque corporis formæ, quam incredibili ornavit virtute belli. Namque illo Perses nemo manu fuit fortior. Mnemon autem justitiæ fama floruit. Nam cum matris suæ scelere amisisset uxorem,
tantum indulsit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex 5
his duo eodem nomine morbo naturæ debitum reddiderunt: tertius ab Artabano præfecto ferro interemptus est.

Ex Macedonum autem gente duo multo ceteros an- 2
tecesserunt rerum gestarum gloria, Philippus, Amyntæ filius, et Alexander Magnus. Horum alter Babylone A. C.
morbo consumptus est, Philippus Ægis a Pausania, 324.
cum spectatum ludos iret, juxta theatrum occisus est.
Unus Epirotes, Pyrrhus, qui cum populo Romano bel- 2
lavit. Is cum Argos oppidum oppugnaret in Pelopon- A. C. 336.
neso, lapide ictus interiit. Unus item Siculus, Dionysius prior. Nam et manu fortis et belli peritus fuit et, id quod in tyranno non facile reperitur, minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius denique rei cupidus, nisi singularis perpetuique imperii, ob eamque rem crudelis. Nam dum id studuit munire, nullius pepercit
vitæ, quem ejus insidiatorem putaret. Hic cum virtute 3
tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate; major enim annos sexaginta natus decessit florente regno. Neque in tam multis annis cujusquam ex sua stirpe funus vidit, cum ex tribus uxoribus liberos procreâsset, multique ei nati essent nepotes.

Fuerunt præterea magni reges ex amicis Alexandri 3
Magni, qui post obitum ejus imperia ceperunt: in his Antigonus, et hujus filius Demetrius, Lysimachus, Se-
leucus, Ptolemæus. Ex his Antigonus in prœlio, cum 2
adversus Seleucum et Lysimachum dimicaret, occisus A. C.

A. C. 281. est. Pari leto affectus est Lysimachus ab Seleuco.
Namque, societate dissoluta, bellum inter se gesserunt.
3 At Demetrius, cum filiam suam Seleuco in matrimonium
dedisset, neque eo magis fida inter eos amicitia manere
A. C. 286. potuisset, captus bello, in custodia socer generi, periit
4 morbo. Neque ita multo post, Seleucus a Ptolemæo
A. C. 280. Cerauno dolo interfectus est, quem ille a patre expulsum Alexandria alienarum opum indigentem receperat.
A. C. 279. Ipse autem Ptolemæus, cum vivus filio regnum tradidisset, ab illo eodem vita privatus dicitur.
5 De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur non præterire Hamilcarem et Hannibalem, quos et animi magnitudine et calliditate omnes in Africa natos præstitisse constat.

XXII. HAMILCAR.

U. C. 507—525 : A. C. 247—229.

1 Hamilcar, Hannibalis filius, cognomine Barcas, Carthaginiensis, primo Pœnico bello, sed temporibus extremis, admodum adolescentulus in Sicilia præesse cœpit
2 exercitui. Cum ante ejus adventum et mari et terra male res gererentur Carthaginiensium, ipse ubi affuit nunquam hosti cessit, neque locum nocendi dedit, sæpeque e contrario, occasione data, lacessivit, semperque superior discessit. Quo facto cum pæne omnia in Sicilia Pœni amisissent, ille Erycem sic defendit, ut
3 bellum eo loco gestum non videretur. Interim Carthaginienses, classe apud insulas Ægates a Caio Lutatio Consule Romanorum superati, statuerunt belli facere

finem, eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris.
Ille etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci ser- 4
viundum putavit, quod patriam, exhaustam sumptibus,
diutius calamitates belli ferre non posse intelligebat,
sed ita, ut statim mente agitaret, si paullum modo res
essent refectæ, bellum renovare, Romanosque armis
persequi, donicum aut virtute vicissent, aut victi manus
dedissent. Hoc consilio pacem conciliavit, in qua tanta 5
fuit ferocia, cum Catulus negaret bellum compositu-
rum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenuerunt, armis
relictis, Sicilia decederent, ut, succumbente patria, ipse
periturum se potius dixerit, quam cum tanto flagitio
domum rediret. Non enim suæ esse virtutis arma 6
a patria accepta adversus hostes adversariis tradere.
Hujus pertinaciæ cessit Catulus.

At ille ut Carthaginem venit, multo aliter ac spe- **2**
râràt, rempublicam se habentem cognovit. Namque
diuturnitatè externi mali tantum exarsit intestinum
bellum, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, nisi
cum deleta est. Primo mercenarii milites, qui adversus 2
Romanos fuerant, desciverunt, quorum numerus erat A. U. 512.
viginti millium. Hi totam abalienârunt Africam, ipsam
Carthaginem oppugnârunt. Quibus malis adeo sunt 3
Pœni perterriti, ut etiam auxilia ab Romanis petiverint
eaque impetrârint. Sed extremo cum prope jam ad
desperationem pervenissent, Hamilcarem imperatorem
fecerunt. Is non solum hostes a muris Carthaginis 4
removit, cum amplius centum millia facta essent ar-
matorum, sed etiam eo compulit, ut, locorum angustiis
clausi, plures fame, quam ferro interirent. Omnia op-
pida abalienata, in his Uticam atque Hipponem, valen-
tissima totius Africæ, restituit patriæ. Neque eo fuit
contentus, sed etiam fines imperii propagavit; tota Afric

tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse.

3 Rebus his ex sententia peractis, fidenti animo atque
A. U. 516. infesto Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur, eoque secum duxit filium Hannibalem annorum
2 novem. Erat præterea cum eo adolescens illustris, formosus Hasdrubal, quem nonnulli diligi turpius quam par erat ab Hamilcare loquebantur. Non enim maledici tanto viro deesse poterant. Quo factum est, ut a præfecto morum Hasdrubal cum eo vetaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, quod mori-
3 bus eorum non poterat interdici socer genero. De hoc ideo mentionem fecimus, quod, Hamilcare occiso, ille exercitui præfuit, resque magnas gessit, et princeps largitione vetustos pervertit mores Carthaginiensium, ejusdemque post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

4 At Hamilcar posteaquam mare transiit, in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna, maximas bellicosissimasque gentes subegit, equis, armis, viris,
2 pecunia, totam locupletavit Africam. Hic cum in Ita-
A. U. 525. liam bellum inferre meditaretur, nono anno postquam in Hispaniam venerat, in prœlio pugnans adversus Vet-
3 tones occisus est. Hujus perpetuum odium erga Romanos maxime concitâsse videtur secundum bellum Pœnicum. Namque Hannibal filius ejus assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire quam Romanos non experiri mallet.

XXIII. HANNIBAL.

U. C. 507—571: A. C. 247—183.

HANNIBAL Hamilcaris filius, Carthaginiensis. Si ve- 1
rum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus
omnes gentes virtute superârit, non est inficiandum,
Hannibalem tanto præstitisse cæteros imperatores pru-
dentia, quanto populus Romanus antecedat fortitudine
cunctas nationes. Nam quotiescunque cum eo con- 2
gressus est in Italia, semper discessit superior. Quod
nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset, Ro-
manos videretur superare potuisse. Sed multorum
obtrectatio devicit unius virtutem. Hic autem velut 3
hæreditate relictum odium paternum erga Romanos sic
conservavit, ut prius animam quam id deposuerit: qui
quidem, cum patria pulsus esset, et alienarum opum
indigeret, nunquam destiterit animo bellare cum Ro-
manis.

Nam ut omittam Philippum, quem absens hostem 2
reddidit Romanis, omnium iis temporibus potentissi-
mus rex Antiochus fuit. Hunc tanta cupiditate incen-
dit bellandi, ut usque a rubro mari arma conatus sit
inferre Italiæ. Ad quem cum legati venissent Romani, 2
qui de ejus voluntate explorarent, darentque operam
consiliis clandestinis, ut Hannibalem in suspicionem
regi adducerent tanquam ab ipsis corruptum, alia atque
atnea sentire, neque id frustra fecissent, idque Hannibal
comperisset, seque ab interioribus consiliis segregari
vidisset, tempore dato adiit ad regem, eique cum multa
de fide sua et odio in Romanos commemorâsset, hoc

3 adjunxit: "Pater meus," inquit, "Hamilcar, puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens, Carthagine Jovi Optimo Maximo
4 hostias immolavit. Quæ divina res dum conficiebatur, quæsivit a me, vellemne secum in castra proficisci. Id cum libenter accepissem, atque ab eo petere cœpissem, ne dubitaret ducere, tum ille, faciam, inquit, si fidem mihi, quam postulo, dederis. Simul me ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat, eamque, cæteris remotis, tenentem jurare jussit, nunquam me in
5 amicitia cum Romanis fore. Id ego jusjurandum patri datum usque ad hanc ætatem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente
6 sim futurus. Quare si quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celâris. Cum quidem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si non me in eo principem posueris."

3 Hac igitur qua diximus ætate cum patre in Hispaniam profectus est, cujus post obitum, Hasdrubale im-
A. C. 221. peratore suffecto, equitatui omni præfuit. Hoc quoque interfecto, exercitus summam imperii ad eum detulit.
2 Id Carthaginem delatum publice comprobatum est. Sic Hannibal minor, quinque et viginti annis natus, imperator factus proximo triennio omnes gentes Hispaniæ bello subegit: Saguntum, fœderatam civitatem, vi ex-
3 pugnavit, tres exercitus maximos comparavit. Ex his unum in Africam misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit. Saltum Pyrenæum transiit. Quacumque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit; neminem nisi victum
4 dimisit. Ad Alpes posteaquam venit, quæ Italiam ab
A. C. 218. Gallia sejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum præter Herculem Graium transierat: (quo facto

is hodie saltus Graius appellatur;) Alpicos conantes
prohibere transitu concidit, loca patefecit, itinera mu-
niit, effecit ut ea elephantus ornatus ire posset, qua
antea unus homo inermis vix poterat repere. Hac
copias traduxit, in Italiamque pervenit.

Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Sci- 4
pione Consule, eumque pepulerat. Cum hoc eodem
Clastidio apud Padum decernit, sauciumque inde ac
fugatum dimittit. Tertio idem Scipio cum collega Ti- 2
berio Longo apud Trebiam adversus eum venit. Cum
his manum conseruit utrosque profligavit. Inde per
Ligures Apenninum transiit, petens Etruriam. Hoc 3
itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, ut postea
nunquam dextero æque bene usus sit. Qua valetudine
cum etiamnum premeretur lecticaque ferretur, C. Fla-
minium Consulem apud Trasimenum cum exercitu
insidiis circumventum occidit, neque multo post C.
Centenium prætorem, cum delecta manu saltus occu-
pantem. Hinc in Apuliam pervenit. Ibi obviam ei 4
venerunt duo Consules, C. Terentius et L. Æmilius.
Utriusque exercitus uno prœlio fugavit, Paullum Con- A. C.
sulem occidit, et aliquot præterea Consulares, in his 216.
Cn. Servilium Geminum, qui superiore anno fuerat
Consul.

Hac pugna pugnata, Romam profectus est nullo re- 5
sistente. In propinquis urbis montibus moratus est.
Cum aliquot ibi dies castra habuisset, et reverteretur
Capuam, Q. Fabius Maximus dictator Romanus in agro
Falerno ei se objecit. Hic clausus locorum angustiis 2
noctu sine ullo detrimento exercitus se expedivit, Fabio A. U.
callidissimo imperatori dedit verba. Namque obducta 534.
nocte, sarmenta in cornibus juvencorum deligata in-
cendit, ejusque generis multitudinem magnam dispa-

latam immisit. Quo repentino objectu viso tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra
3 vallum nemo sit ausus. Hanc post rem gestam non ita multis diebus M. Minucium Rufum, magistrum equitum, pari ac dictatorem imperio dolo productum in prœlium fugavit; Ti. Sempronium Gracchum, iterum Consulem, in Lucanis absens in insidias inductum sus-
A. C. 208. tulit: M. Claudium Marcellum, quinquies Consulem,
4 apud Venusiam pari modo interfecit. Longum est enumerare prœlia. Quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit. Quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit.

6 Hinc invictus patriam defensum revocatus, bellum gessit adversus P. Scipionem [filium ejus, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio
2 apud Trebiam fugârat]. Cum hoc exhaustis jam patriæ facultatibus, cupivit impræsentiarum bellum componere, quo valentior postea congrederetur. In colloquium
3 convenit: conditiones non convenerunt. Post id fac-
A. C. 201. tum paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit. Pulsus, incredibile dictu, biduo et duabus noctibus Hadrumetum pervenit, quod abest ab Zama circiter millia
4 passuum trecenta. In hac fuga Numidæ, qui simul cum eo ex acie excesserant, insidiati sunt ei, quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit. Hadrumeti reliquos e fuga collegit. Novis delectibus paucis diebus multos contraxit.

7 Cum in apparando acerrime esset occupatus, Carthaginienses bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilo secius exercitui postea præfuit, resque in Africa gessit, itemque Mago, frater ejus, usque ad Publium
2 Sulpicium et Caium Aurelium Consules. His enim

magistratibus, legati Carthaginienses Romam venerunt, qui senatui populoque Romano gratias agerent, quod cum iis pacem fecissent, ob eamque rem corona aurea eos donarent, simulque peterent, ut obsides eorum Fregellis essent capitivique redderentur. His ex senatus 3
consulto responsum est: Munus eorum gratum acceptumque esse, obsides quo loco rogarent futuros, captivos non remissuros, quod Hannibalem, cujus opera susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano, etiam nunc cum imperio apud exercitum haberent, itemque fratrem ejus Magonem. Hoc responso Carthaginienses 4
cognito Hannibalem domum et Magonem revocârunt. A. C. 202.
Huc ut rediit, prætor factus est, postquam rex fuerat, anno secundo et vigesimo. Ut enim Romæ Consules, sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur. In eo magistratu pari diligentia se Hannibal præbuit ac 5
fuerat in bello. Namque effecit ex novis vectigalibus non solum ut esset pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, sed etiam superesset quæ in ærario reponeretur. Deinde anno post præturam, Marco Claudio, 6
Lucio Furio Consulibus, Roma legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal ratus sui exposcendi gratia missos priusquam his senatus daretur, navem ascendit clam, atque in Syriam ad Antiochum profugit. Hac re 7
palam facta, Pœni naves duas, quæ eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt: bona ejus publicârunt, domum a fundamentis disjecerunt, ipsum exsulem judicârunt.

At Hannibal anno tertio post quam domo profugerat, 8
Lucio Cornelio, Quinto Minucio Consulibus, cum quinque navibus Africam accessit in finibus Cyrenæorum, si forte Carthaginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset, cui jam persuaserat, ut cum ex-

ercitibus in Italiam proficisceretur. Huc Magonem
2 fratrem excivit. Id ubi Pœni resciverunt, Magonem eadem, qua fratrem, absentem pœna affecerunt. Illi, desperatis rebus, cum solvissent naves ac vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita est. Namque alii naufragio, alii a servulis ipsius interfectum eum
3 scriptum reliquerunt. Antiochus autem, si tam in agendo bello consiliis ejus parere voluisset, quam in suscipiendo instituerat, propius Tiberi, quam Thermopylis de summa imperii dimicâsset. Quem etsi multa
4 stulte conari videbat, tamen nulla deseruit in re. Præfuit paucis navibus, quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere, hisque adversus Rhodiorum classem in Pamphylio mari conflixit. Quo cum multitudine adversariorum sui superarent, ipse quo cornu rem gessit fuit superior.

9 Antiocho fugato, verens ne dederetur, quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret.
2 Vidit autem vir omnium callidissimus magno se fore periculo, nisi quid providisset propter avaritiam Cretensium. Magnam enim secum pecuniam portabat, de
3 qua sciebat exîsse famam. Itaque capit tale consilium. Amphoras complures complet plumbo, summas operit auro et argento. Has, præsentibus principibus, deponit in templo Dianæ, simulans se suas fortunas illorum fidei credere. His in errorem inductis, statuas æneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet, easque in
4 propatulo domi abjicit. Gortynii templum magna cura custodiunt non tam a cæteris, quam ab Hannibale, ne ille, inscientibus his, tolleret secumque duceret.

10 Sic conservatis suis rebus Pœnus, illusis Cretensibus

A. C. 193.]
omnibus, ad Prusiam in Pontum pervenit. Apud quem eodem animo fuit erga Italiam, neque aliud quidquam egit quam regem armavit et exercuit adversus Romanos. Quem cum videret domesticis opibus minus esse robustum, conciliabat cæteros reges, adjungebat bellicosas nationes. Dissidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, 2
Romanis amicissimus, bellumque inter eos gerebatur et mari et terra, quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. Sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem: quem si removisset, faciliora sibi cætera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum 3
talem iniit rationem. Classe paucis diebus erant decreturi. Superabatur navium multitudine. Dolo erat pugnandum, cum par non esset armis. Imperavit quam plurimas venenatas serpentes vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici. Harum cum confecisset magnam 4
multitudinem, die ipso quo facturus erat navale prœlium, classiarios convocat, hisque præcipit, omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, a cæteris tantum satis habeant se defendere: id illos facile serpentium multitudine consecuturos. Rex autem in qua nave 5
veheretur ut scirent se facturum, quem si aut cepissent aut interfecissent, magno his pollicetur præmio fore.

Tali cohortatione militum facta, classis ab utrisque in 11
prœlium deducitur. Quarum acie constituta, priusquam signum pugnæ daretur, Hannibal, ut palam faceret suis quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha cum caduceo mittit, qui, ubi ad naves adversariorum pervenit, epistolamque ostendens se regem professus est quærere, statim ad Eumenem deductus est, quod nemo dubitabat quin aliquid de pace esset scriptum. Tabellarius, ducis nave declarata suis, eodem unde erat 2
egressus se recepit. At Eumenes, soluta epistola, nihil

in ea reperit, nisi quod ad irridendum eum pertineret; cujus etsi causam mirabatur, neque reperiebatur, tamen
3 prœlium statim committere non dubitavit. Horum in concursu Bithyni, Hannibalis præcepto, universi navem Eumenis adoriuntur, quorum vim rex cum sustinere non posset, fuga salutem petit: quam consecutus non esset, nisi intra sua præsidia se recepisset, quæ in
4 proximo litore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves cum adversarios premerent acrius, repente in eas vasa fictilia, de quibus supra mentionem fecimus, conjici cœpta sunt. Quæ jacta initio risum pugnantibus con-
5 citârunt, neque quare id fieret poterat intelligi. Postquam autem naves completas conspexerunt serpentibus, nova re perterriti, cum quid potissimum vitarent non viderent, puppes averterunt, seque ad sua castra nau-
6 tica retulerunt. Sic Hannibal consilio arma Pergamenorum superavit, neque tum solum, sed sæpe alias pedestribus copiis pari prudentia pepulit adversarios.

12 Quæ dum in Asia geruntur, accidit casu, ut legati Prusiæ Romæ apud L. Quintium Flamininum Consularem cœnarent, atque ibi de Hannibale mentione facta
2 ex his unus diceret, eum in Prusiæ regno esse. Id postero die Flamininus senatui detulit. Patres conscripti, qui, Hannibale vivo, nunquam se sine insidiis futuros existimarent, legatos in Bithyniam miserunt, in his Flamininum, qui ab rege peterent, ne inimicissimum
3 suum secum haberet, sibique dederet. His Prusias negare ausus non est: illud recusavit, ne id a se fieri postularent, quod adversus jus hospitii esset: ipsi, si possent, comprehenderent; locum ubi esset facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat in castello, quod ei a rege datum erat muneri, idque sic ædificârat, ut in omnibus partibus ædificii exitum sibi haberet,

scilicet verens, ne usu veniret quod accidit. Huc cum 4
legati Romanorum venissent ac multitudine domum ejus
circumdedissent, puer, ab janua prospiciens, Hannibali
dixit, plures præter consuetudinem armatos apparere,
qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii circumiret, ac
propere sibi nuntiaret, num eodem modo undique obsi-
deretur. Puer cum celeriter quid esset renuntiâsset,
omnesque exitus occupatos ostendisset, sensit id non
fortuito factum, sed se peti, neque sibi diutius vitam
esse retinendam. Quam ne alieno arbitrio dimitteret,
memor pristinarum virtutum, venenum, quod semper
secum habere consueverat, sumpsit.

Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus labo- 13
ribus, anno acquievit septuagesimo. Quibus Consu- A. C.
libus interierit non convenit. Nam Atticus Marco 183.
Claudio Marcello, Q. Fabio Labeone Coss. mortuum in
annali suo scriptum reliquit. At Polybius L. Æmilio
Paulo, Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpicius autem Blito P.
Cornelio Cethego, M. Bæbio Tamphilo. Atque hic tan- 2
tus vir tantisque bellis districtus nonnihil temporis tri-
buit literis. Namque aliquot ejus libri sunt Græco
sermone confecti, in his ad Rhodios de Cn. Manlii
Vulsonis in Asia rebus gestis. Hujus bella gesta multi 3
memoriæ prodiderunt: sed ex his duo, qui cum eo in
castris fuerunt, simulque vixerunt, quam diu fortuna
passa est, Silenus, et Sosilus Lacedæmonius. Atque
hoc Sosilo Hannibal literarum Græcarum usus est doc-
tore. Sed nos tempus est hujus libri facere finem, et 4
Romanorum explicare imperatores, quo facilius, collatis
utrorumque factis, qui viri præferendi sint possit ju-
dicari.

XXIV. MARCUS PORCIUS CATO.

U. C. 520—605; A. C. 234—149.

1 Cato, ortus municipio Tusculo, adolescentulus prius-
quam honoribus operam daret versatus est in Sabinis,
quod ibi hæredium a patre relictum habebat. Inde,
hortatu L. Valerii Flacci, quem in consulatu censura-
que habuit collegam, ut M. Perperna censoribus narrare
solitus est, Romam demigravit, in foroque esse cœpit.
2 Primum stipendium meruit annorum decem septemque
Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coss. Tribunus
militum in Sicilia fuit. Inde ut rediit, castra secutus
est C. Claudii Neronis, magnique opera ejus existimata
A. C. 205. est in prœlio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal frater
3 Hannibalis. Quæstor obtigit P. Africano consuli, cum
quo non pro sortis necessitudine vixit: namque ab eo
perpetua dissensit vita. Ædilis plebis factus est cum
4 C. Helvio. Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex
qua quæstor superiore tempore ex Africa decedens Q.
Ennium poëtam deduxerat, quod non minoris existi-
mamus, quam quemlibet amplissimum Sardiniensem
A. C. 195. triumphum.

2 Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte pro-
vinciam nactus Hispaniam citeriorem, exque ea trium-
2 phum deportavit. Ibi cum diutius moraretur, P. Scipio
Africanus, consul iterum, cujus in priori consulatu
quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, et
ipse ei succedere. Neque hoc per senatum efficere
potuit, cum quidem Scipio principatum in civitate ob-
tineret, quod tum non potentia, sed jure respublica
administrabatur. Qua ex re iratus senatui, consulatu

peracto, privatus in urbe mansit. At Cato, censor cum 3
eodem Flacco factus, severe præfuit ei potestati. Nam et in complures nobiles animadvertit, et multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. Circiter annos oc- 4
toginta, usque ad extremam ætatem ab adolescentia, reipublicæ causa suscipere inimicitias non destitit. A multis tentatus non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed quoad vixit virtutum laude crevit.

In omnibus rebus singulari fuit industria. Nam et 3
agricola solers, et reipublicæ peritus, juris consultus, et magnus imperator, et probabilis orator, et cupidissimus literarum fuit. Quarum studium etsi senior arripuerat, 2
tamen tantum progressum fecit, ut non facile reperiri possit neque de Græcis neque de Italicis rebus quod ei fuerit incognitum. Ab adolescentia confecit orationes. 3
Senex historias scribere instituit; earum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani; secundus et tertius unde quæque civitas orta sit Italica: ob quam rem omnes Origines videtur appellâsse. In quarto autem bellum Pœnicum primum; in quinto secundum. Atque hæc omnia capitulatim 4
sunt dicta, reliquaque bella pari modo persecutus est, usque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit quæ in Italia Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa industria et diligentia comparet, multa doctrina. Hujus de vita et moribus plura in eo libro persecuti 5
sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu T. Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.

XXV. T. POMPONIUS ATTICUS.

U. C. 645—722 : A. C. 109—32.

1 T. Pomponius Atticus ab origine ultima stirpis Ro-
manæ generatus perpetuo a majoribus acceptam eques-
2 trem obtinuit dignitatem. Patre usus est diligente,
indulgente, et, ut tum erant tempora, diti, in primisque
studioso literarum. Hic prout ipse amabat literas,
omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet,
3 filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilita-
tem ingenii, summa suavitas oris ac vocis, ut non solum
celeriter acciperet quæ tradebantur, sed etiam excel-
lenter pronuntiaret. Qua ex re in pueritia nobilis inter
æquales ferebatur, clariusque exsplendescebat, quam
4 generosi condiscipuli animo æquo ferre possent. Ita-
que incitabat omnes studio suo, quo in numero fuerunt
L. Torquatus, C. Marius filius, M. Cicero: quos con-
suetudine sua sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuo
fuerit carior.

2 Pater mature decessit. Ipse adolescentulus propter
affinitatem P. Sulpicii, qui Tribunus plebis interfectus
est, non expers fuit illius periculi. Namque Anicia
Pomponii consobrina, nupserat M. Servio, fratri Sulpicii.
2 Itaque, interfecto Sulpicio, posteaquam vidit Cinnano
tumultu civitatem esse perturbatam, neque sibi dari
facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram par-
tem offenderet, dissociatis animis civium, cum alii Sul-
A. C. lanis, alii Cinnanis faverent partibus, idoneum tempus
86. 3 ratus studiis obsequendi suis Athenas se contulit. Ne-
que eo secius adolescentem Marium hostem judicatum
juvit opibus suis, cujus fugam pecunia sublevavit. Ac

A. C. 85—84.]
ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum trajecit suarum. Hic ita vixit, ut universis Atheniensibus 4
merito esset carissimus. Nam præter gratiam, quæ jam in adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiam eorum publicam levavit. Cum enim versuram facere publice necesse esset, neque ejus conditionem æquam haberent, semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram unquam ab iis acceperit, neque longius quam dictum esset eos debere passus sit. Quod utrum- 5
que erat iis salutare. Nam neque indulgendo inveterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. Auxit hoc officium alia quoque 6
liberalitate. Nam universos frumento donavit, ita ut singulis septem modii tritici darentur, qui modus mensuræ medimnus Athenis appellatur.

Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par 3
principibus videretur. Quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, civemque facere studerent. Quo beneficio ille uti noluit. [Quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam alia adscita.] Quamdiu affuit, ne qua sibi statua poneretur 2
restitit: absens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipsi et Phidiæ locis sanctissimis posuerunt. Hunc enim in omni procuratione reipublicæ actorem auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, 3
quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, [ut eandem et patriam haberet et domum]. Hoc specimen prudentiæ, quod, cum in eam se civitatem contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrina præstaret omnes, unus ei [ante alios] fuerit carissimus.

Huc ex Asia Sulla decedens cum venisset, quam

ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis et humanitate, et doctrina. Sic enim Græce loquebatur, ut Athenis natus videretur. Tanta autem suavitas erat sermonis Latini, ut appareret in eo nativum quemdam leporem esse, non adscitum. Idem poëmata pronuntiabat et Græce et Latine sic, ut supra nihil posset
2 addi. Quibus rebus factum est, ut Sulla nusquam [eum] ab se dimitteret, cuperetque secum deducere. Qui cum persuadere tentaret: "Noli, oro te," inquit Pomponius, "adversum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem Italiam reliqui." At Sulla, adolescentis officio collaudato, omnia munera ei,
3 quæ Athenis acceperat, proficiscens jussit deferri. Hic complures annos moratus, cum et rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, et omnia reliqua tempora aut literis aut Atheniensium reipublicæ tribueret, nihilo minus amicis
4 urbana officia præstitit. Nam et ad comitia eorum ventitavit, et si qua res major acta est, non defuit; sicut Ciceroni in omnibus [ejus] periculis singularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti sestertium ducenta
5 et quinquaginta millia donavit. Tranquillatis autem
A. C. 65. rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor L. Cotta et L. Torquato Coss.; quem diem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrimis desiderii futuri dolorem indicaret.

5 Habebat avunculum Q. Cæcilium equitem Romanum, familiarem, L. Luculli, divitem, difficillima natura, cujus sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit
2 benevolentiam. Quo facto tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens testamento adoptavit eum, hæredemque fecit ex dodrante, ex qua hæreditate accepit

circiter centies sestertium. Erat nupta soror Attici Q. 3
Tullio Ciceroni easque nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo a condiscipulatu vivebat conjunctissime, multo etiam familiarius, quam cum Quinto, ut judicari possit plus in amicitia valere similitudinem morum, quam affinitatem. Utebatur autem intime Q. Hortensio, qui 4
iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret Cicero, an Hortensius: et id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis esset æmulatio nulla intercederet obtrectatio essetque talium virorum copula.

In republica ita est versatus, ut semper optimarum 6
partium et esset et existimaretur neque tamen se civilibus fluctibus committeret, quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, quam qui maritimis jactarentur. Honores non petiit, cum ei 2
paterent propter vel gratiam vel dignitatem, quod neque peti more majorum neque capi possent conservatis legibus in tam effusis ambitus largitionibus neque geri e republica sine periculo corruptis civitatis moribus. Ad hastam publicam nunquam accessit. Nullius rei 3
neque præs neque manceps factus est. Neminem neque suo nomine neque subscribens accusavit. In jus de sua re nunquam iit, judicium nullum habuit. Multorum 4
consulum prætorumque præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus, honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum: qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum præturam gerere noluisset, asseclam esse prætoris. Qua in re non solum dignitati 5
serviebat, sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat, ut ejus observan-

omnibus esset carior, cum eam officio, non timori neque spei tribui viderent.

7 Incidit Cæsarianum civile bellum. Cum haberet an-
A. C. 49. nos circiter sexaginta, usus est ætatis vacatione, neque se quoquam movit ex urbe. Quæ amicis suis opus fuerant ad Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua
2 re familiari dedit. Ipsum Pompeium conjunctum non offendit; nullum ab eo habebat ornamentum, ut cæteri, qui per eum aut honores aut divitias ceperant: quorum partim invitissimi castra sunt secuti, partim summa
3 cum ejus offensione domi remanserunt. Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut victor cum privatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium et Q. Ciceronem ex Pompeii castris concesserit. Sic vetere instituto vitæ effugit nova pericula.

8 [Secutum est illud,] occiso Cæsare, cum respublica penes Brutos videretur esse et Cassium ac tota civitas
2 se ad eos convertisse videretur, sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiarius, quam hoc sene, neque solum eum principem consilii haberet, sed
3 etiam in convictu. Excogitatum est a quibusdam, ut privatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si et principes ejus ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est a C. Flavio Bruti familiari Atti-
4 cus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret semperque a talibus se consiliis removisset, respondit: si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum quantum hæ paterentur: se neque cum quoquam de ea re collocuturum neque coiturum. Sic ille consensionis
5 globus hujus unius dissensione disjectus est. Neque

multo post superior esse cœpit Antonius, ita ut Brutus et Cassius provinciarum, quæ iis necis causa datæ erant a consule, desperatis rebus in exsilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre no- 6
luerat florenti illi parti, abjecto Bruto Italiaque cedenti, sestertium centum millia muneri misit. Eidem in Epiro absens trecenta jussit dari neque eo magis potenti adulatus est Antonio neque desperatos reliquit.

Secutum est bellum gestum apud Mutinam. In 9,
quo si tantum eum prudentem dicam, minus quam debeam prædicem, cum ille potius divinus fuerit, si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quæ nullis casibus agitur neque minuitur. Hostis 2
Antonius judicatus Italia cesserat: spes restituendi nulla erat. Non solum [ejus] inimici, qui tum erant potentissimi et plurimi, sed etiam qui adversariis ejus se dabant et in eo lædendo aliquam consecuturos sperabant commoditatem, Antonii familiares insequebantur, uxorem Fulviam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam exstinguere parabant. Atticus cum Ci- 3
ceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil iis indulsit ad Antonium violandum, sed e contrario familiares ejus ex urbe profugientes quantum potuit texit, quibus rebus indiguerunt adjuvit. P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura a 4
parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fulviæ, cum litibus distineretur magnisque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa stiterit vadimonium sine Attico, hic sponsor omnium rerum fuerit. Quin etiam cum illa fundum secunda 5
fortuna emisset in diem neque post calamitatem versuram facere potuisset, ille se interposuit pecuniamque sine fœnore sineque ulla stipulatione credidit maximum

existimans quæstum memorem gratumque cognosci simulque aperire se non fortunæ, sed hominibus solere
6 esse amicum. Quæ cum faciebat, nemo eum temporis causa facere poterat existimare. Nemini enim in opi-
7 nionem veniebat Antonium rerum potiturum. Sed sensim is a nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odisse malos cives videretur.

10 Ille autem sui judicii potius quid se facere par esset intuebatur, quam quid alii laudaturi forent. Conversa subito fortuna est. Ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat propter
2 intimam familiaritatem Ciceronis et Bruti. Itaque ad adventum imperatorum de foro decesserat timens proscriptionem latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus, paulo ante opem tulerat (tanta varietas iis temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio aut periculo): habebatque secum Q. Gellium Canum, æqualem simillimumque sui.
3 Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit.
4 Antonius autem etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed etiam omnibus ejus amicis esset inimicus eosque vellet proscribere, multis hortantibus tamen Attici memor fuit officii et ei, cum requisisset ubinam esset, sua manu scripsit, ne timeret statimque ad se veniret: se eum et illius causa Gellium Canum de proscriptorum numero exemisse. Ac ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præsidium ei
5 misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, præsidio fuit. Neque enim suæ solum a quoquam auxilium petiit salutis, sed conjuncti, ut appareret nullam sejunctam

sibi ab eo velle fortunam. Quod si gubernator præ- 6
cipua laude fertur, qui navem ex hieme marique sco-
puloso servat, cur non singularis ejus existimetur
prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civi
libus ad incolumitatem pervenit?

Quibus ex malis ut se emerserat, nihil aliud egit 11
quam ut plurimis quibus rebus posset esset auxilio.
Cum proscriptos præmiis imperatorum vulgus conqui-
reret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit,
nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est;
qui etiam post prœlium Philippense interitumque C. 2
Cassii et M. Bruti L. Julium Mocillam prætorium et
filium ejus Aulumque Torquatum cæterosque pari for-
tuna perculsos instituerit tueri atque ex Epiro his
omnia Samothraciam supportari jusserit. Difficile est 3
omnia persequi et non necessaria. Illud unum intelligi
volumus illius liberalitatem neque temporariam neque
callidam fuisse. Id ex ipsis rebus ac temporibus judi- 4
cari potest, quod non florentibus se venditavit, sed
afflictis semper succurrit: qui quidem Serviliam Bruti
matrem non minus post mortem ejus, quam florente
coluerit. Sic liberalitate utens nullas inimicitias gessit, 5
quod neque lædebat quemquam neque, si quam injuriam
acceperat, non malebat oblivisci, quam ulcisci. Idem
immortali memoria percepta retinebat beneficia; quæ
autem ipse tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille
gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, ut vere 6
dictum videatur: "Sui cuique mores fingunt fortunam."
Neque tamen prius ille fortunam, quam se ipse finxit;
qui cavit, ne qua in re jure plecteretur.

His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa 12
intima familiaritate conjunctus adolescenti Cæsari cum
propter suam gratiam et Cæsaris potentiam nulliu

conditionis non haberet potestatem, potissimum ejus deligeret affinitatem præoptaretque equitis Romani
2 filiam generosarum nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non est enim celandum) M. Antonius triumvir reipublicæ [constituendæ]: cujus gratia cum augere possessiones posset suas, tantum abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis aut incommodis.
3 Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. Nam cum L. Saufeii equitis Romani æqualis sui, qui complures annos studio ductus philosophiæ Athenis habitabat habebatque in Italia pretiosas possessiones, triumviri bona vendidissent consuetudine ea, qua tum res gerebantur, Attici labore atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufeius fieret certior se patri-
4 monium amisisse et recuperasse. Idem L. Julium Calidum, quem post Lucretii Catullique mortem multo elegantissimum poëtam nostram tulisse ætatem vere videor posse contendere, neque minus virum bonum optimisque artibus eruditum, post proscriptionem equitum propter magnas ejus Africanas possessiones in proscriptorum numerum a P. Volumnio, præfecto fabrum
5 Antonii, absentem relatum expedivit. Quod in præsenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit difficile fuit judicare, quod in eorum periculis non secus absentes quam præsentes amicos Attico esse curæ cognitum est.

13 Neque vero minus ille vir bonus paterfamilias habitus est quam civis. Nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitavit omnibusque optimis rebus usus est. Nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam ab avunculo hæreditate relictam; cujus amœ-

nitas non ædificio, sed silva constabat. Ipsum enim
tectum antiquitus constitutum plus salis quam sump-
tus habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid
vetustate coactus est. Usus est familia, si utilitate 3
judicandum est, optima: si forma, vix mediocri. Nam-
que in ea erant pueri literatissimi, anagnostæ optimi et
plurimi librarii, ut ne pedisequus quidem quisquam
esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset.
Pari modo artifices cæteri, quos cultus domesticus desi-
derat, apprime boni. Neque tamen horum quemquam 4
nisi domi natum domique factum habuit: quod est
signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ.
Nam et non intemperanter concupiscere, quod a plu-
rimis videas, continentis debet duci, et potius diligentia,
quam pretio parare non mediocris est industriæ. Ele- 5
gans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus:
omni diligentia munditiam, non affluentiam affectabat.
Supellex modica, non multa, ut in neutram partem
conspici posset. Nec præteribo, quanquam nonnullis 6
leve visum iri putem, cum in primis lautus esset eques
Romanus et non parum liberaliter domum suam omnium
ordinum homines invitaret, [scimus] non amplius quam
terna millia æris peræque in singulos menses ex ephe-
meride eum expensum sumptui ferre solitum. Atque 7
hoc non auditum, sed cognitum prædicamus. Sæpe
enim propter familiaritatem domesticis rebus inter-
fuimus.

Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit, quam 14
anagnosten; quod nos quidem jucundissimum arbitra-
mur. Neque unquam sine aliqua lectione apud eum
cœnatum est, ut non minus animo quam ventre con-
vivæ delectarentur. Namque eos vocabat, quorum
mores a suis non abhorrerent. Cum tanta pecu

facta esset accessio; nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ consuetudine tantaque usus est moderatione, ut neque in sestertio vicies, quod a patre acceperat, parum se splendide gesserit neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam instituerat, parique
3 fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, nullam suburbanam aut maritimam sumptuosam villam neque in Italia præter Arretinum et Nomentanum rusticum prædium omnisque ejus pecuniæ reditus constabat in Epiroticis et urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potest usum eum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum.

15 Mendacium neque dicebat neque pati poterat. Itaque ejus comitas non sine severitate erat neque gravitas sine facilitate, ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid rogabatur religiose promittebat, quod non liberalis, sed levis arbitrabatur polliceri, quod præstare non posset.
2 Idem in nitendo, quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. Nunquam suscepti negotii eum pertæsum est. Suam enim existimationem in ea re agi putabat, qua nihil
3 habebat carius. Quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis Marci, Q. Hortensii, Auli Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo judicari poterat non inertia, sed judicio fugisse reipublicæ procurationem.

16 Humanitatis vero nullum afferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullæ fuerit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum æqualibus autem suis, Q. Hortensio et M. Cicerone, sic vixerit, ut judicare difficile sit, cui ætati fuerit aptis-
2 simus: quanquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne

frater quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior.
Ei rei sunt indicio præter eos libros, in quibus de eo 3
facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, sexdecim
volumina epistolarum ab consulatu ejus usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quæ qui legat
non multum desiderat historiam contextam illorum
temporum. Sic enim omnia de studiis principum, 4
vitiis ducum, mutationibus reipublicæ perscripta sunt,
ut nihil in iis non appareat et facile existimari possit
prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim 5
Cicero ea solum, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam quæ nunc usu veniunt cecinit ut vates.

De pietate autem Attici quid plura commemorem? 17
cum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere
matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cum
esset septem et sexaginta, se nunquam cum matre
in gratiam redisse, nunquam cum sorore fuisse in simultate, quam prope æqualem habebat. Quod est sig- 2
num aut nullam unquam inter eos quærimoniam intercessisse aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos
amare deberet, irasci eis nefas duceret. Neque id fecit 3
natura solum, quanquam omnes ei paremus, sed etiam
doctrina. Nam et principum philosophorum ita percepta habuit præcepta, ut iis ad vitam agendam, non
ad ostentationem uteretur.

Moris etiam majorum summus imitator fuit antiqui- 18
tatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam,
ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ornavit. Nulla enim lex neque pax neque bellum 2
neque res illustris est populi Romani, quæ non in eo
suo tempore sit notata et, quod difficillimum fuit, sic
familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. Fecit hc

idem separatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Ju-
niam familiam a stirpe ad hanc ætatem ordine enume-
raverit notans qui, a quo ortus, quos honores quibusque
4 temporibus cepisset. Pari modo Marcelli Claudii, Mar-
cellorum; Scipionis Cornelii et Fabii Maximi, Fabiorum
et Æmiliorum. Quibus libris nihil potest esse dulcius
iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum
5 virorum. Attigit quoque poëticam, credimus, ne ejus
expers esset suavitatis. Namque versibus qui honore
rerumque gestarum amplitudine cæteros Romani populi
6 præstiterunt exposuit, ita ut sub singulorum imagini-
bus facta magistratusque eorum non amplius quaternis
quinisve versibus descripserit, quod vix credendum sit
tantas res tam breviter potuisse declarari. Est etiam
unus liber Græce confectus de consulatu Ciceronis.

19 Hactenus Attico vivo edita a nobis sunt. Nunc
quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua
persequemur et quantum potuerimus rerum exemplis
lectores docebimus, sicut supra significavimus, suos
2 cuique mores plerumque conciliare fortunam. Namque
hic contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affinita-
tem pervenit imperatoris Divi filii, cum jam ante fami-
liaritatem ejus esset consecutus nulla alia re, quam ele-
gantia vitæ, qua cæteros ceperat principes civitatis dig-
3 nitate pari, fortuna humiliores. Tanta enim prosperitas
est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod
cuiquam ante detulerit, et conciliarit quod civis Roma-
nus quivit consequi. Nata est autem Attico neptis ex
Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæsar
vix anniculam Tiberio Claudio Neroni, Drusilla nato,
privigno suo despondit: quæ conjunctio necessitudinem
eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem.

20 Quamvis ante hæc sponsalia non solum cum ab urbe

abesset, nunquam ad suorum quemquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret, in primis quid legeret quibusque in locis et quamdiu esset moraturus; sed 2
etiam cum esset in urbe et propter suas infinitas occupationes minus sæpe quam vellet Attico frueretur, nullus dies temere intercesserit, quo non ad eum scriberet, cum modo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam quæstionem poëticam proponeret, interdum jocans ejus verbosiores eliceret epistolas. Ex 3
quo accidit, cum ædis Jovis Feretrii in Capitolio ab Romulo constituta vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. Neque vero a M. Antonio minus absens literis colebatur, adeo ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret curæ sibi haberet certiorem facere Atticum. Hoc quale sit facilius existimabit is, qui judicare poterit, 5
quantæ sit sapientiæ eorum retinere usum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Cæsarem atque Antonium, cum se uterque principem non solum urbis Romæ, sed orbis terrarum esse cuperet.

Tali modo cum septem et septuaginta annos com- 21
plesset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaque crevisset (multas enim hæreditates nulla alia re, quam bonitate consecutus tantaque prosperitate usus est valetudinis, ut annis triginta medicina non indiguisset), nactus est morbum, quem initio et ipse et medici contempserunt. Nam putarunt esse tenesmon, cui remedia celeria fac[illegible] liaque proponebantur. In hoc cum tres menses ullis doloribus præterquam quos ex curatione ca[illegible] consumpsisset, subito tanta vis morbi in imum i[illegible]

num prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistulæ
4 puris eruperint. Atque hoc priusquam ei accideret,
postquam in dies dolores accrescere febresque acces-
sisse sensit, Agrippam generum ad se accersi jussit et
cum eo L. Cornelium Balbum Sextumque Peducæum.
5 Hos ut venisse vidit, in cubitum innixus, "quantam,"
inquit, "curam diligentiamque in valetudine mea tuenda
hoc tempore adhibuerim, cum vos testes habeam, nihil
necesse est pluribus verbis commemorare. Quibus
quoniam ut spero satisfeci, me nihil reliqui fecisse,
quod ad sanandum me pertineret, reliquum est, ut
6 egomet mihi consulam. Id vos ignorare nolui. Nam
mihi stat alere morbum desinere. Namque his diebus
quidquid cibi sumpsi, ita produxi vitam, ut auxerim
dolores sine spe salutis. Quare a vobis peto primum,
ut consilium probetis meum: deinde ne frustra dehor-
tando conemini."

22 Hac oratione habita tanta constantia vocis atque
A. U. 722. vultus, ut non ex vita, sed ex domo in domum vide-
retur migrare, cum quidem Agrippa eum flens atque
osculans oraret atque obsecraret, ne ad id, quod na-
tura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret, et quoniam
tum quoque posset temporibus superesse, se sibi suis-
que reservaret, preces ejus taciturna sua obstinatione
2 depressit. Sic cum biduum cibo se abstinuisset, subito
febris decessit, leviorque morbus esse cœpit. Tamen
3 propositum nihilo secius peregit. Itaque die quinto
post quam id consilium inierat pridie Kalendas Aprilis
Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit. Elatus est in
lecticula, ut ipse præscripserat, sine ulla pompa funeris
comitantibus omnibus bonis maxima vulgi frequentia.
Sepultus est juxta viam Appiam ad quintum lapidem
in monumento Q. Cæcilii avunculi sui.

INDEX PERSONARUM.

Primus numerus vitam, secundus caput cujusque vitæ, notat.

OXONII: EXCUDEBAT I. SHRIMPTON.

NOTES

ON

CORNELIUS NEPOS.

PROLOGUE.

1. *musicam d. Ep.* Observe the double accusative after a verb of *teaching;* see Kennedy's Syntax, § 116.—3. Cf. Plutarch, Themistocl., *ὦ ξένε, νόμοι διαφέρουσιν ἀνθρώπων. ἄλλα δὲ ἄλλοις καλά· καλὸν δὲ πᾶσι τὰ οἰκεῖα σώζειν καὶ κοσμεῖν.* The words *nos in Gr. v. exponendis* form an hexameter.—4. *sororem.* Her name was Elpinice; she was his sister on the father's side, but by a different mother. *Lacedæmoni.* This is used adverbially, or it may perhaps be better regarded as the ancient form of the ablative, like *ruri, Acheronti, &c.*—5. *ponuntur,* "are reckoned;" Theodosius, Leg. iv. c. de spect., "*histriones* viles et inhonesti." —6. Cornelius Nepos is rather confused in his illustrations of foreign manners, and the contrasts he draws here must be taken with some caution. — 7. *γυναικωνῖτις,* i. e. the woman's room. See Dict. Antiq.

I. MILTIADES.

1. 1. *Miltiades.* Both Cornelius Nepos and Pausanias confound Miltiades, the son of Cypselus (to whom the

story of the oracle properly belongs), with Miltiades the son of Cimon, the hero of Marathon; see Smith's Dict. Biog., vol. ii. p. 1087. *antiquitate, &c.* He boasted a descent from gods and heroes: Herodot. vi. 35.—2. *deliberatum missi.* "The active supine in *um* is used after verbs which signify motion, in order to express the design with which the motion takes place, and is constructed with the case of its verb." Madv. § 411. *qui consulerent.* "The conjunctive is employed when the relative proposition expresses a *design* connected with the action mentioned in the leading proposition, or a *destination* which a thing has." Madv. § 363.—4. *responso.* Supply *accepto.* The following history is very confused.

2. 1. *barbarorum*, i. e. the Thracians. The word *βάρβαρος* was applied by the Greeks to all nations but their own, not by way of reproach, but as a mark of distinction. On the renown which accrued to Miltiades from the conquest of Lemnos, see Herodot. vi. 136. As to the character of his government, however, there are many doubts; some statements representing him as guilty of many acts of oppression. Thirlwall, vol. ii. Append. 2.—2. *æquitate*, ablative of manner; Madv. § 257. *nomine*, sc. *regis;* supplied from *dign. regia.*—3. *secius*, "any the worse."—4. *Chersonesi.* "Sometimes the genitive of large (*Greek*) islands is put to denote the place *where* a thing is or occurs." Madv. 296, *a.*—5. *etsi*, "although the event had turned out contrary to their expectation."

3. 1. *in Istro flumine*, i. e. *on* the river. The expression, however, is quite correct, inasmuch as this bridge was built of boats, which were *in* the river. *dum ipse abesset:* while he was away on his expedition against the Scythians.—2. *si ... tradidisset ... retenturum ... relinqueretur*, "if he shall have delivered over," &c. Observe the force of the con-

ditional sentences.—3, 4. This fact has been called in question by many: Plutarch says the advice was given by Idathyrsus, the Scythian monarch, whose territories Darius was invading.—5. *ne res conficeretur ... obstitit.* "A preposition with *ne* is put after those verbs which in themselves express a power of hindering and resisting, an agency employed to *prevent* a thing from happening." Madv. § 375, *a.* *abhorrere,* "was repugnant to."—6. *consciis,* "privy to his plans." *ratio,* "scheme, suggestion."

4. 1. On the number of the Persian ships, and their forces, see Grote, vol. iv. p. 468. *causam interserens,* "alleging as a pretext;" see Riddle. Observe the termination of the accusative, *Sardis.*—3. *ἡμεροδρόμον.* This term was formerly applied to the sun, as "running his daily course;" and hence applied to men: "ingens uno die spatium emetientes." Liv. 34. On this occasion, Phidippides accomplished the journey from Athens to Lacedæmon in two days, a distance of 150 miles. Grote, vol. iv. p. 463. The Spartans were prevented from coming to his assistance by a silly superstition about the full moon.—4. Herodotus, with less probability, represents this dispute as taking place at Marathon, when the army was actually in sight of the Persians.—5. *maxime nitebatur,* "kept exerting himself to the utmost." Observe the force of the imperative. *primo q. tempore,* "at the very first opportunity." *animum,* "courage."

5. 1. This truly heroic aid rendered by the small town of Platæa will be best estimated by the fact, that the forces of the enemy consisted (in round numbers) of 200,000 foot and 10,000 horse. "Indeed," as Wright observes, "the cavalry alone equalled the united forces of the Athenians and Platæans, so that the ratio of the two armies was as twenty-one to one."—2. *loco idoneo.* For a full description

of the field of Marathon, and the whole arrangements of the battle, see Grote, ibid., p. 469, sqq.—3. *arborum tractu*, "by ranges of trees hewn down for the purpose;" Frontinus, ii. 9, "Planitiem in qua dimicaturus erat, arboribus *prostratis* impedivit." *clauderentur*, sc. *Athenienses*. Hence we may see the position of the allied Greek forces. Their camp was drawn up on the mountain that rose out of the plain of Marathon. Descending into the plain, they stationed themselves at the foot of the mountain, so that their rear was covered by the high ground behind them, while the trees thrown down obstructed the enemy's charges both against their front and their flanks.—4. *aciem*, "the field."

6. 1. *Cujus* = *hujus autem*. *non alienum*, i. e. "it seems to the purpose."—2. Sallust makes a similar complaint as to the manner in which honours, by being indiscriminately given, had gradually ceased to be a test of real merit.—3. Ποικίλη, i. e. *the Painted Porch*; so called from the number of historical paintings with which it was decorated. They were the work of Polygnotus of Thasos, who lived at Athens about B.C. 463 to 426. Some say, however, that this picture was by Panænus, a contemporary artist. *hortaretur ... committeret*, "was represented in the act of encouraging his men, and beginning the battle;" so in Virg. Æn. i. 465—93, where everything *represented* in the picture is described as if actually taking place. *statuas*, "all of which were thrown down during his own lifetime."

7. 1. The battle of Marathon was fought B.C. 490.—2. *Vineæ* were military machines, formed like a drooping vine-tree, (whence the name,) under which the men worked, while undermining walls. *Testudines* were of two sorts: — 1. Which the Greeks called συνασπισμὸς, when a body of soldiers held their shields compactly over their heads, to protect themselves while assailing a wall,

or to form a sort of ladder for others to mount up a wall by; those nearest the wall *standing*, the next *stooping* a little, and the outermost *kneeling*. 2. A wooden machine on wheels, inside which a battering-ram was hung, *which is the sense here*. The resemblance of both to the outer shell or defence of a tortoise obviously gave the name. *Quum jam in eo esset, ut, &c.*, "When he was just on the point of gaining." *classiariis*, "marines."—4. *totidem...atque*, "as many as." Both *ac* and *atque* are constantly thus used after *idem, similis, æque, simul;* Madv. § 444, *b.*— 5. *Accusatus ... quod.* See Arnold's Latin Prose, part I. 519. *infectis rebus*, "without having performed anything of consequence."—6. *capitis absolutus*. For the genitive after words of *condemning, absolving, accusing*, &c., cf. Kennedy, § 139. *eaque lis*, "And that action was assessed at fifty talents, which was the amount of the *expense* (*quantus sumptus*) of the expedition." An Attic talent = £243 15*s.* contained sixty minæ; a mina = £4 1*s.* 3*d.* contained 100 drachms; a drachm = 9¾*d.* contained six obols; an obol contained eight λεπτὰ, *mites*, or χαλκεῖς. The Æginetan talent, according to Pollux = £406 5*s.*; but according to the weight of existing coins in the British Museum = £343 15*s.*: and the Æginetan mina differs from the Attic in similar proportion of five to three, according to Pollux; of four to three, according to existing coins. *in præsentia*, the neuter plural here; sc. *tempora*. *in vincula*, "into the public prison;" called δεσμωτήριον, from δέω.

8. 1. *paucis annis*, about forty or forty-one years, as Pisistratus died B.C. 528.—8. Grote, p. 497-8, throws great doubt upon the fact of Miltiades having suffered imprisonment, at the same time observing: "Cornelius Nepos says that the misconduct connected with Paros was only a pretence with the Athenians for punishing Miltiades;

their real motive (he affirms) was envy and fear,—the same feelings which dictated the ostracism of Cimon. How little there is to justify this fancy, may be seen from the nature of the punishment inflicted. Fear would have prompted them to send away or put to death Miltiades, not to fine him. The ostracism, which was dictated by fear, was a temporary punishment." After his death, a separate monument was erected to his memory on the field of Marathon, while the fine was defrayed by his son Cimon.

II. THEMISTOCLES.

1. *Neocli*, for Neoclis; a frequent form of the Greek genitive, as Isocrati, in Cicero. *Hujus* agrees with *Themistocles*, and is not to be taken as if agreeing with *ineuntis adolescentiæ*. Constr.: "the vices of his early youth."—2. *Acharnanam*, for *Acharnanensem;* as *Spartanam*, a woman of Sparta. *minus...liberius.* "The comparative frequently serves to denote that the quality referred to exists in a considerable or too high a degree." Madv. § 308. So too with *major* soon after, = "no maker of any real importance." —4. Cf. Thucyd. i. 138.

2. 1. *bello Corcyræo.* Herod. vii. 144, and Thucydides, say that it was in the war with Ægina that Themistocles gave this advice. *ferociorem*, "more public-spirited." *Ferox* is mostly used in a good sense.—2. *metallis*, "the mines" at Laurium and Thasos. *largit. mag.*, "by bribery on the part of the government."—5. Æsch. and Herod. say 1,207 ships of war, and Herod. 3,000, instead of 2,000, ships of burden. Observe, that *millium* is here a substantive.—6. *consultum* is the supine after *miserunt*, and is followed by an accus. of the thing about which we consult; but in this

case the accus. of the person consulted is omitted. The oracle is given in Herod. vii. 141:—

> τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς
> μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει.

7. Construe: *cum nemo intelligeret, quo id responsum valeret,* "when no one understood what was the purport of that reply." *eum enim, &c.,* "for that *they* were the wooden wall intended by the god." The pronoun is made to agree with the subsequent, instead of the antecedent, noun; see Arnold, pt. I. 48, 52.—8. *totidem,* sc. *centum. triremes.* Thucyd., lib. i. 13, says that Ameinocles, a Corinthian, was the first who introduced the trireme form, having built four such ships for the Samians, about 700 B.C. "With regard to the position of the *ranks* of rowers, (whence the names of *μονήρεις, δίκροτοι,* or *biremes, τριήρεις,* &c., are derived,) the following particulars are taken from Smith's Greek and Roman Antiquities:—'It is *certain,* however *improbable* it may appear to us, that the different ranks of rowers, who sat along the sides of the vessel, were placed *one above the other.* As the lowest rank must have been somewhat above the surface of the water, the highest must have been at an absurd height above it: absurd, because the waste of strength must have been incalculable, especially when we consider that latterly vessels were built with thirty or forty rows above each other. However, the fact is proved by coins and works of art which exist, representing the ranks of rowers in this manner;—and the Scholiast, on Aristoph. Acharn. 1102, states that the lowest rank of rowers had the least pay, as having the shortest oars. In ordinary vessels, each oar was managed by one man; in a trireme, the lowest row were called *θαλάμιοι*; the middle, *ζυγῖται*; the upper, *θρανῖται.*'" Ed. Eton.

3. 1. *omnes,* "with the one exception of Aristodemus."

—2. *trecentarum navium, &c.* Herod. makes the Greek fleet amount to 380 galleys, of which, he says, 180 were Athenian; Æschylus, Persæ, 300, or 310; and Thucydides, 400 (lib. i. 74), asserting that the Athenians sent *two-thirds* of that number; in which latter point (as far as the *proportion* goes,) Nepos has followed him. *continentem terram,* Thessaly.—3. *pari prœlio,* "a drawn battle." *ancipiti...periculo,* "a twofold danger;" cf. Sall. 29, where see notes; Tac. Agr. 26, "Ita ancipiti malo territi Britanni."

4. 1. *astu,* ἄστυ, the Acropolis of Athens, so called κατ' ἐξοχήν.—2. *testabatur,* "gave his opinion; gave evidence proving that," &c. — 3. *de s. s. quem habuit fid. ad r. misit.* "If a relative proposition is annexed to a superlative, to define with what limitation the superlative must be understood, the adjective is placed in Latin in the relative proposition: Cic. Off. iii. 25, 'Agamemnon Dianæ devovit, quod in suo regno pulcherrimum natum esset illo anno.'" Madv. § 320, *obs.* See Arnold, part I. 53—55. His messenger was Sicinnus, who is said to have been a eunuch, who acted as tutor to the family of Themistocles. *suis verbis,* "on his behalf."

5. 1. *id agi, ut pons, &c.,* "That it was proposed to have the bridge broken down." On *fecerat,* see Arnold, pt. I. 466, *b;* 469, *b.* Some authors say that the same confidential messenger was employed on this, as on the former occasion. *in Hellesponto:* see note on Miltiad. ii. 2.

6. 1. *uterentur,* "were in the habit of using." *triplex.* One *dock* (as we should say) was ὁ Πειραιεὺς (κατ' ἐξοχὴν); another κανθάρος λιμὴν, or κανθάρων; the third, Ζέα. *mœnibus.* On these walls, see Arnold's Thucyd. ii. 13. *suo periculo,* "on his own responsibility."—3. *hoc b...volebant,*

"this had a very different object from what it appears to have." *Salaminia*, sc. *victoriâ*. *de principatu*, "for the pre-eminence among the Grecian states."—4. *desierunt*, "they ceased from carrying on the works."

7. 1. *causam interponens*, "alleging *as* a reason."—2. *opus...fieri*, "that the work was going on." *ephoros*. They were five in number, corresponding to the number of the districts of Lacedæmon. *se retinerent*, sc. *præcepit ut*.—3. *gestus est ei mos*, "his wishes were obeyed." *ut ne:* a pleonasm for *ne* alone. Its use is generally emphatic, as in giving a law or injunction, serving to strengthen the force of the prohibition. See Kennedy, § 185; Madv. 456, *obs.* 4.

8. 1. *Testarum suffragiis*, "ostracism." "This mode of banishment is supposed to have been instituted by Cleisthenes, after the death of Hippias, (which took place either at Marathon, where he was fighting against his country, or at Lemnos, soon after). If 6,000 citizens voted for a man's banishment, by writing his name on the ὄστρακον, or *testa*, he was obliged to leave the city for ten years, (cf. Aristid. 1.). The last person ostracised at Athens was a demagogue named Hyperbolus. From the ostracism of Athens was copied the 'petalism' of Syracuse; so called from the name of the person being written on πέταλα, ('leaves')." Ed. Eton.—3. *proditionis damnatus:* see above, on Miltiad. 7. 5.—4. *in præsentia*, here the ablative of the noun.—5. On the whole of the last fortunes of Themistocles, study Grote, vol. v. p. 379, sqq. Although our author professes to follow Thucydides, he is not strictly accurate, even in his imitation.

9. 1. "When Themistocles *arrived in Asia*, Xerxes w still on the throne; but not many months after, he

assassinated by two great officers of his court,—Artabanus, and the eunuch Spamitres. Themistocles seems to have arrived at the Persian *court* in the interval between the death of Xerxes and Artabanus' attempt to murder his son and successor Artaxerxes, in which he failed, and perished himself." Thirlwall, quoted by Ed. Eton.—3. *ille*, "your father." *quem in H. fecerat.* These words are bracketed, in order to shew that it is the remark of Cornelius Nepos, not of Themistocles; otherwise, the indicative mood would be used incorrectly. *habebis*, "you will find me."

10. 1. *gratissimumque illud*, "and that more particularly agreeable proposition."—2. *Magnesiæ*, in the vale of Mæander.—3. *præberet*, "should furnish."—4. *venenum.* The poison was bull's blood, according to the Schol. on Thucyd. i. 138; Aristoph. Equit. 83; a statement which is utterly negatived by the fact that bull's blood is not poisonous. It has, however, been maintained that the congestion of the blood, received into the stomach in a warm state, would cause a species of apoplexy. Grote, v. p. 386, note *r*, condemns the belief entirely.

III. ARISTIDES.

1. 2. *in his*, "in the case of these two men." *unus*, "he alone." — *abstinentia*, "in moderation." *testula illa.* The pronoun seems to be emphatic, in reference to the mention of former ostracisms in the previous lives. *elaborasset*, "he had taken such pains to gain the title of Just." *descendit* is commonly used of a hostile invasion. *sexto fere anno, quam* = *postquam*, "almost six years after;" cf. Arnold, pt. I. 310.

3. 1. Construe: "Aristides delectus est, qui constitu-

eret quantum," &c. *constitueret*, "arrange, settle." *Id* is made to agree with *ærarium*, though really referring to *Delum*. *qui efferretur*, "to be buried with." *efferri* is used properly of bearing a corpse to burial. *collocarentur*, "should receive a marriage dowry." This amounted, according to Plutarch, to 3,000 drachmas.

IV. PAUSANIAS.

1. 1. *obrutus*, "overwhelmed, buried," in direct contradiction to *eluxit*.—2. *regis gener*, i. e. of Darius.—3. "*posuisset* here seems to have the double sense of '*getting* a gold tripod *wrought*,' (Hor. Od. iv. 8. 8.) and 'of *dedicating* it at Delphi,' (*ἀνατιθέναι τι εἰς Δέλφους*). It does not appear, however, that the latter is its *proper* signification, (i. e. that *ponere* might be put absolutely, in the sense of *dedicating;*) but it here has that second force by zeugma." Ed. Eton. *epigrammate*. It is given by Thucyd. i. 132:—

> *Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων*
> *Παυσανίας Φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε.*

2. 1. *classe communi*. There were fifty Peloponnesian and thirty Athenian vessels under Pausanias' command. *elatius se gerere*, "to display more arrogance." *id si feceris*. "In Latin, the *first* clause of a future conditional sentence is put into the *past future subjunctive;* whereas we use the *simple future indicative*." Ed. Eton.—3. *certum*, "one who can be depended upon." The form *face* is rare. *cum quo colloquatur*, "with whom he may treat."

3. *aditum...non dabat*. This was a remarkable characteristic of oriental despotism, and therefore the more offensive. Thucyd., *δυσπρόσοδον τε αὑτὸν παρεῖχε, καὶ τῇ*

ὀργῇ οὕτω χαλεπῇ ἐχρῆτο ἐς πάντας ὁμοίως, ὥστε μηδένα δύνασθαι προσιέναι.—3. *Colonas:* probably the same place that Homer, Il. xx. 53, calls Καλλικολώνη, a hill ten stadia north of Troy. *scytala*, a roll of parchment about four cubits in length, wrapped round a small staff or rod. The manner of using it for secret correspondence was thus:— One round piece of wood was given to the messenger; another, of the same size, kept by the magistrates who sent him. The messenger took a narrow slip of parchment, and rolling it about his own staff, with the folds close to each other, wrote his message upon it, not in a direction around the staff, but in lines reaching from one end of it to the other. The parchment was then taken off, and the writing was thus rendered unintelligible. In this state the dispatch was sent to the other party, and being rolled round his staff in the same manner as at first, the folds exactly fell in one with another, and the words appeared in their proper connection.—4. *licet enim...regi.* From Thucyd., ἔξεστι δὲ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο. For the dative *regi* after the verb *facere*, cf. Cic. Verr. iv. 22, "Quid? Eupolemo non idem Verres fecit?" Madv. § 241, *obs.* 5.—5. *munere*, "the occupation." *sollicitare*, "to stir up to sedition." Grote, vol. v. p. 362, &c., observes, that Pausanias was not really *king*, but *regent*, although he had exceeded even kingly influence.—6. *n. ap. crimen*, "no clear evidence of guilt on these grounds."

4. 1. *eique in susp. venisset*, "and he had begun to suspect;" an impersonal phrase. — 3. *gravitas*, "the temperate judgment; the unwillingness to be too hasty in receiving evidence." *ne hujus quidem*, "*not even* on this man's information." When *ne quidem* is used in this sense, a word must separate them.

5. 2. χαλκίοικος. "The temple of Minerva of the

Brazen House was one of the most ancient at Lacedæmon, deriving its name from the circumstance that both the statue of the goddess, and the chapel or interior part of the temple in which it was erected, were of brass. Pausan. iii. 17. § 3. When it is said that the chapel was of brass, it means probably that the walls were hung with plates of that metal, or rather of bronze, like the walls of what is called the treasury of Atreus at Mycenæ." Arnold on Thucyd. i. 134.—3. *matrem*, Alcathea, or Theano.—5. *quo*. The place was called *καίαδας*; see Thucyd., l. c. The Athenian *βάραθον* was used for the same purpose. *procul*, "near at hand;" as in Virg. Ecl. vi. 16. *Delphici responso erutus*, "dug up at the command of the oracle." The god even demanded the annual sacrifice of two human victims as an expiation for the profanation of the temple.

V. CIMON.

1. 1. *duro ... usus est*, "experienced;" in Greek, *ξυμφορᾷ ἐχρῆτο*. The verb *uti* is seldom used in a bad sense. *legibus*, "according to the laws; by virtue of the laws." "The ablative denotes the efficient cause (in the agent himself) *from which*, or the *influence through which*, (*by virtue of which*,) a thing is done." Madv. § 255.—2. *sororem germanam*. "*Germanus* is *properly ὁμοπάτριος*, 'born of the same father;' though Virgil, Æn. v. 412, uses it for 'born of the same *mother*;' which is properly *uterinus*, *ὁμογάστριος*. The law at Sparta was just the reverse of the Athenian, and forbad marriages of brothers and sisters by the same father." Ed. Eton.—4. *negavit se passuram*, "*said* that she would *not* suffer." Cf. Arnold, pt. I. 6.

2. 1. *ad principatum*, "to a leading position in the state."

prudentiam, "experience in."—2. *in coloniam*, "as a colony; for the purpose of forming *a colony*;" see Madv. § 230, *obs.*—3. *apud Mycalen*. "Others speak of this battle as having taken place at the river Eurymedon, *not* 'Mycale;' which two places are not near each other. It must be a confusion in the author's mind, (or an error of the copyist,) about the two battles fought at Eurymedon fl., which finished the Persian war, (B.C. 466, Thirlwall,) and the two fought at Mycale, (B.C. 479,) by Leotychides and Xantippus, against the Persians." Ed. Eton. *devictam cepit*, "took, after he had conquered it."—5. *sessores*, "occupants."

3. 1. *principes*, "leading men."—3. † These words are so evidently corrupted by the loss of something or other, that we must follow Weise, who gives the passage thus, from the edition of Lambinus: "Satius existimans, eos et cives suos inter se una voluntate consentire, quam armis contendere, Lacedæmonem sua sponte est perfectus." Weise well observed that the common reading makes it appear that Cimon was unwilling to return home, as if afraid of so doing. This was not the case, inasmuch as he returned after the battle of Tanagra, and arranged a peace. Cimon died about B.C. 449, aged 51.

4. 2. *statim daret:* "Bis dat, qui cito dat." *minus bene.* For this use of the comparative, see notes on Themist. 1. 2.—3. *invocatos*, "uninvited." *unde efferretur*, "the means of burial;" lit., "of being carried out" to burial: so in Greek, ἐκφέρειν: Arist. 3. 3, "ut qui efferretur vix reliquerit."

VI. LYSANDER.

1. 1. *Lysander*, son of Aristocleitus, or Aristocritus, of an Heracleid family. Some assert that he was of servile

origin; and Thirlwall thinks that his father was a freeman, who had formed a marriage with a woman of inferior condition. See Smith's Classical Dict. *nec qua ratione*. The common reading was "*id* qua," which is obviously absurd, as Nepos immediately afterwards states *how* Lysander gained success.—2. *dicto audientes imperatoribus.* "In this common phrase of a double dative after *audire*, the simple verb seems to stand for the compound, *ob-edire*, (*ob*, *audire*)." Ed. Eton.—5. *ejectis*, "when he had driven out."

2. 2. *Itaque* .... The example, which is omitted from a passage lost in the copies, may be supplied from Polyænus:—"The friends of Athens in Thasos had betaken themselves to the temple of Hercules for security's sake. Lysander promised them a general amnesty, if they came out. But a few days after they had acted upon this promise, he set upon them and slew them all."

3. 1. *sui*, "his own creatures; those on whom he had himself conferred power."—3. *fefellerunt eum*, "deceived his expectations."—5. *indicio fuit*, "was sufficient evidence."

4. 1. *præfectus*, "admiral." *Petiit a Pharn.* "He begged Pharnabazus to give him a testimonial, (stating) how conscientiously he had conducted the war." *Quanta, &c.* depends upon the verb understood in *testimonium*. 3. *summoto*, "ordered to retire," while they read the document.

VII. ALCIBIADES.

1. 1. *Alcibiades.* Grote, vol. vii. p. 42, sqq., well sums up the character of this great, but spoilt, Athenian:—"His liberality in providing for the public amusements rendered

him very popular with the multitude, who were ever ready to excuse, on the score of youthful impetuosity and thoughtlessness, his most violent and extravagant acts, into which he was probably as often led by his love of notoriety as by any other motive. . . . Even the more prudent citizens thought it safer to connive at his delinquencies, than to exasperate him by punishment." Smith's Dict.—2. The words bracketed are considered spurious, as contradicting what our author says in his life of Thrasybulus, 1. 3: "multa hic *sine Alcibiade* gessit, ille *nullum rem sine hoc*."—3. *remiserat*, "had permitted himself to relax from business."

2. 1. *eruditus a Socrate.* "Socrates and Alcibiades served together under Phormio, at Potidæa, and in an engagement during the siege, Alcibiades, being severely wounded, was rescued from the enemy by Socrates. They were again comrades at the battle of Delium, and Alcibiades, who was mounted, requited the former kindness, by protecting Socrates from their pursuers." Thirlwall, vol. iii. 327, sq. *Hipponicum, &c.* "Isocrates, de Big. 13, calls him *πλούτῳ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων.* Alcibiades received a portion of ten talents with his wife,—the largest that had ever been heard of; it was to be doubled on the birth of a son." Thirlwall, vol. iii. p. 329.

3. 1. *id cum appararetur*, "while the preparations (for war) were going on." *Hermæ*, *ἑρμαῖ*, is called from Mercurius *ἑρμαῖος* (the Finder), or rather from his office as *ἑρμηνεύτης*; see Dict. Antiq., and Lid. and Scott, s. v. *dejicerentur.* All other authors say that they were simply *mutilated.* Such a practical joke was quite in character with the volatile and turbulent spirit of Alcibiades. Grote, however, vol. vii. p. 227, sqq., supports the belief that the real perpetrators of this act were the enemies of Al-

cibiades.—3. *publicam.* Grote ably describes the deep reverence entertained for these figures, which were looked upon as evidence of the presence and presiding influence of the deity they represented. *quod non ... pertineret.* "*Consensio* is generally considered to be the nominative case to *pertinet.* It would seem better to make *hoc* its nominative:—'Because it was not an individual case, but universal.' The mood of *pertineret* seems to shew that it is connected with the preceding subjunctive mood, whereas, in the next sentence, *quod* is joined with an indicative, *existimabatur,*—an indicative, *videbatur,* having preceded just before; and so *quod poterat,* and *quod dicebatur.*" Ed. Eton.—4. *major quam privatus.* It would have been more elegant to say *major quam pro privato. poneretur,* "was reckoned."—5. *facere mysteria,* "*celebrating* a mock ceremony of *the* Eleusinian *mysteries.*" This charge was brought by Pythonicus, upon the evidence of a slave named Andromachus, who, "on being introduced, deposed before the assembly that he had been with his master in the house of Polytion, when Alcibiades, Niciades, and Meletus went through the sham celebration of the mysteries; many other persons being present, and especially three other slaves besides himself. We must presume that he verified this affirmation by describing what the mysteries were which he had seen,—the test which Pythonicus had offered." Grote, vol. vii. p. 240.

4. 1. *invidiæ crimine,* "on a charge resulting from personal enmity." This seems simpler than the rendering of the Ed. Eton: "On a charge of malicious intent against the state."—2. *itaque* is here two words = "and so they did."—3. *triremem,* "the Salaminia;" Thucyd. vi. 53, iii. 37, 77. "The Athenians, from very early times, kept two ships for state-purposes, and called them Πάραλος and

Σαλαμινία. The Schol. on Aristoph. Av. 147, says, (incorrectly,) that the Salaminia was used only for carrying criminals to and from Athens; the Paralus for sacred purposes,—consulting oracles, and the like,—called *Θεωρίαι*. That this distinction was not the case in early times, we may learn from Böckh, who shews that the Salaminia was specially called *Δηλία* and *Θεωρίς*, because it used to convey the *Θεωροὶ* to Delos." Ed. Eton.—5. *id quod usu venerat*, "which was an usual thing." *se*, sc. *Alcibiadem*.—6. *iræ suæ*. It would have been clearer to have written *ipsorum*. Render: "For although they knew that he was capable of doing the state the greatest service, they had driven him out, and had rather yielded to their own spite, than to the common welfare."—7. During the last nine years of the Peloponnesian war, it was called *ὁ Δεκέλεικος πόλεμος*, from the important turn given to it by the occupation of this fort.

5. 2. *Alcibiadi celari*, "this could not be long concealed from Alcibiades." As the active voice governs two accusatives, we should have expected *Alcibiadem*. See Arnold, pt. I. 293, and 298, *a*.—3. *initio*, "first of all;" as a preliminary step. *erat eodem sensu*, "he entertained the same opinions; held the same views."—4. *suffrag. Theramene*, "with the consent of Theramenes;" his wishes being *seconded* by Theramenes.—5. *pacem peterent*, viz. after the battle gained by Alcibiades at Cyzicus, B.C. 410, the results of which were thus pathetically described in the despatch sent by Hippocrates, who wrote thus after the death of Mindarus: Ἐῤῥει τὰ καλά· Μίνδαρος ἀπέσσουα· πεινῶνται τὤνδρες· ἀποριῶμες ὅτι χρὴ δρᾶν. "Our glory is faded; Mindarus is slain; our soldiers are starving; we know not what to do."

6. 1. *His*, Alcibiades and his associates in the com-

mand (*collegis*).—2. Observe the form *amissus* = "the loss of," for *amissio*. Lucretius employs some similar forms.—3. *nisi Olympiæ*. The actual reward given at Olympia was merely a chaplet of oleaster; but the state to which the conqueror belonged heaped the most extravagant and expensive honours upon him. *aureis æneisque*. These words seem to mark the universal popularity of Alcibiades among rich and poor.—*resacrare*, "to annul their former denunciation."

7. 1. "Nepos confounds *Cumæ* and *Notium* (*Claros*,) which was near Ephesus. It was owing to Alcibiades' neglect, and the consequent defeat of Antiochus by Lysander, at Notium, B.C. 407, that he lost favour. He seems to have made an attack upon Cumæ for the purpose of raising supplies; but Diodorus says it was a confederate state with Athens. Nepos was misled by some words of Diodorus, who says that Alcibiades was degraded on account of the failure at Cumæ." Ed. Eton.—4. *privatus* is rightly restored, instead of *primus*; for Alcibiades was by no means the *first* who made hostile attacks upon the Thracians.

8. 1. *caritate patriæ*, "affection *towards* his country." *duxerat*, "prolong." *erat super* = *supererat*.—2. *vulgo*, "the common soldiers." *agere*, "to make proposals." *eo...quod*, "for the reason that," &c.—4. *immodestia*, "the unbridled licentiousness."

9. 1. *in Thraciam se abdidit*, i. e. went *into* Thrace, and *there* hid himself. Cæsar has *abdiderunt se in sylvas*, "sought shelter in the woods."—5. *ejus conveniundi*; of having a personal interview with him.—6. *fratrem*, viz. of Artaxerxes Mnemon; see Dict. Biog.

10. 1. *ratum*, "confirmed, ratified." — 2. *accuratius*,

"more seriously." *irrita futura*, "would end in failure." —4. *ut interficiant*, sc. *vicini*, to be supplied from *vicinitati*. —5. *subalare telum*, a sort of small sword carried under the arm; *μαχαίρια μικρὰ*, in Cedrenus.

11. 1. *gravissimi*, "of the greatest weight." *conscierunt*, perf. of *conscisco*. *studiis*, "their pursuits."—5. *fortiter venari*. Xenophon (Anab. i. 9. 6.) gives us an instance of this in the younger Cyrus, who slew a large bear while a mere stripling. 6. *quibus rebus effecisse*, sc. *prædicarunt*, "and by these things they saw he brought it about." The preceding infinitives depend upon the same verb.

VIII. THRASYBULUS.

1. 1. *dubito an* = *haud scio an*, with an ellipse of *non*, i. e. "I do not know whether I should not; I rather think I should." *Illud*, sc. *affirmare non dubito.*—2. *vindicaret*. This word is originally applied to the manumission of a slave. When a master wished to give a slave his liberty, he took him before the prætor, or consul, who laid a rod or wand (called *vindicta*, after Vindex the slave, who gave information of the conspiracy to restore the Tarquins,) on the slave's head, and thereby declared him free.—3. *quæ ille universa*. Translate: "All which things Alcibiades, by a sort of natural tact, *managed to get ascribed to himself*, (*lucrifecit*). But all those actions are the work of the common soldiers and good fortune, as well as of the commanders; for when the engagement has begun, success does not depend so much (*abit*) on the plans of the general, as on the strength of each combatant." It is far better to read *vires cujusque pugnantium*, than *vires vimque.*—*vindicat*, "lays claim to."

2. 1. *Phylen quod.* The agreement of the relative with the word following, rather than with its antecedent, has been already noticed. *Actæorum.* Here more particularly the inhabitants of the Piræus,—near the sea-shore (ἀκτή). —2. *pernicii*, for *perniciei*.—4. *jam tum*, "at the time to which I refer." By *boni* our author seems rather to mean, ironically, those who instigate others to fight, than the truly warlike. Thus we find "*O bone*" often used in a satirical sense.

3. 1. *Pausanias; not* the conqueror of Platæa, whose life has been already detailed. *Is inter Thrasybulum, &c.* "Pausanias was called in to their aid by the Thirty Tyrants and Council of Ten; and after an unimportant battle, in which Thrasybulus was rather worsted, Pausanias, with fifteen Commissioners, was appointed by the Spartan Ephors, to compose the state of affairs at Athens. They published a general amnesty, from which none were excluded but the Thirty Tyrants, the eleven, (or prison magistrates, *οἱ ἕνδεκα*,) and the ten governors of the Piræus, who were allowed to live unmolested at Eleusis. Thirlwall, vol. iv. 207.—2. *oblivionis*, "of amnesty."—3. *et valeret*, "that it should hold good."

4. 1. *expresserat*, "had elicited."—2. *jugera.* The *jugerum* = 240 feet by 120, i.e. 28,800 square feet. *propria*, "lasting, permanent." — 4. *barbaris;* some Aspendians, dwelling on the river Eurymedon, in Pamphylia, *not* Cilicia.

IX. CONON.

1. 1. *ejus opera magni*, "his services were of great importance." *prætor*, "*general* of the land forces;" *præfectus classis*, "admiral of the navy." For the early suc-

cesses of Conon, while in command of the fleet off Naupactus, and of the victory at Arginusæ, see Smith's Dict. Biog., vol. i. p. 825. *Pheras;* not the town in Thessaly, but a coast-town on the Bay of Messenia.—2. *extr. Pel. bello,* "at the close of the Peloponnesian war." *diligens imperii,* "steadfast in the exercise of his command;" not merely "partial to command."

2. 1. *eundemque,* "who was also son-in-law." In Greek, *γαμβρὸν δε.*—2. *ex intimis;* was *one* of the king's privy-councillors. *coierat societatem.* Frequently *inire;* but the other phrase is common in Cicero.—3. *si ille non, &c*, "if it had not been for Conon." "*Si non,* with an emphasis on the negation, is used only where *non* is united with the following verb, so as to form one negative idea (*not to do, not to be*), which is put forward in opposition to the affirmative notion; so that the case in which a thing holds, or will hold, is negatively expressed." Madv. § 442, *c.* *fuisse erepturum,* "that he *would have* wrested." *versabatur,* "associated with."

3. 1. *mirandum si. Miror* governs *si* in the sense of *that:* "Nor is it surprising *that* he was not easily induced;" as in Greek *θαυμάζω* governs *εἰ,* instead of *ὅτι.*—3. *utrum... an:* see Arnold, Pt. I. 108, 109, 118, 121, *b.* *grave,* "disagreeable;" i. e. "if you have any scruples on the subject."—4. *huic,* "to the messenger." The old reading was *quæ huic.*

4. 1. *sui—sed ipsius.* Observe the distinction between these two words; the former of which refers to the nominative case of the verb *negavit,* the latter to another person. *sed,* sc. *dixit.* Before *daret* supply *ut.*—2. *imperaret,* "levy." *naves longæ,* "ships of war;" *μακραὶ νῆες,* as opposed to *πλοῖα,* "vessels of burden."—3. *opibus,* "resources."—5.

ref. curat. We should say, "*has*, or *gets*, the walls repaired." See Arnold, Pt. I. 351.

5. 1. *inconsideratior*, "less considerate."—4. A writer in Smith's Dict. of Biog. i. p. 82, thinks that the great probability is that he escaped; a fact which seems confirmed by the fact that he left considerable property in Cyprus to different relatives,—that island having probably been the place of his retirement.

X. DION.

1. 3. *intimus Dionysio priori.* This adjective governs either a dative or a genitive. *tamen salvum, &c.*, "Yet he was anxious that he (Dionysius) should be safe in his government, because of his own near relationship to him, though still more for the sake of his own family." *qua in re*, "in any matter; on any occasion."—4. *illustriores*, "more important than usual."—5. *suspexerunt*, "looked up to;" in a good sense, from *sus* and *specto*. *Suspicari* = "to suspect."

2. 1. *fugiebant*, "escaped the notice of." So *fallere* is used in Hor. Od. iii. 14. 20; Ep. i. 19. 103: in Greek, λαθεῖν.—2. *Platonem.* "Dion appears to have been naturally a man of a proud and stern character, and having become an ardent disciple of Plato when that philosopher visited Syracuse in the reign of the elder Dionysius, he carried to excess the austerity of the philosopher, and viewed with undisguised contempt the debaucheries and dissolute pleasures of his nephew." Dict. Biog. For the following particulars, see Smith's Class. Dict., v. "Plato." —4. *quo cum gravi*, "*with which*, when it had become *severe*:" *gravi*, sc. ὄντι. *Graviter* or *gravius* would have been

to be abused!" Hor. Sat. ii. 6. 20; so *κακῶς ἀκούειν*. *Malè existimari*, which occurs in the next clause, in much the same sense, is used *impersonally* there: = "*that those* persons should think ill of him."—8. *offensa*, "alienated from him."

8. 1. *sedaret*, sc. *illa*.—2. It seems better to read *dissidenti*, "to one supposed to be unfavourable to his interests." —3. *convenit*, "calls together."—4. *conveniunt*, sc. *illum*, "they come to him for whose safety they were afraid."

9. 1. *qui non disced.*, "*who had orders* not to leave the doors." — 2. *ornat*, "equips." — 3. *conveniendi*; for the purpose of paying him a visit.—4. *propter notitiam*, "from their being known to the king."—5. *sæpe* must be struck out, as Nepos has only made the remark once before.—6. *foribus effractis*, "by bursting open the doors."

10. 2. The same fickleness was shewn by the Romans in the case of Julius Cæsar.—3. *celeberrimo*, "most frequented."

XI. IPHICRATES.

1. 2. *attulerit*, "introduced." — 3. *peltam pro parma*, "the round target for the oval buckler." — 4. *pro sertis atque æneis*, sc. *loricis*: "Instead of twisted brazen coats of mail, he gave them linen ones." "Two adjectives in Greek and Latin must be joined by a *copula*, which is *not* expressed in English: *πολλοὶ κἀγαθοί*,—*multi ac præclari viri*, 'many illustrious men.' For the participle *sertis*, (from *sero*, *serui*,) cf. Virg. Æn. iii. 467." Ed. Eton. *expeditiores*, "more ready for service."

2. 2. *nullæ...neque*; a Grecism. *dicto audientes duci*. Observe the double datives, *dicto* being governed by *audi-*

entes as a participle implying *obedience*, and *duci* = "towards their leader," as a dativus commodi.—3. *moram*; *μόρην*. "Lycurgus is said to have formed the Spartan army into six *μόραι*—Each *μόρα* contained four λόχοι: each λόχος contained two πεντηκοστύες: each πεντηκοστὺς contained two *ἐνωμοτίαι*: each *ἐνωμοτία properly* contained 24 men and a captain. Therefore, originally, a *μόρα* contained 400 men and officers; but in Xenophon's time it contained 600." Dict. Antiq.—4. *Ægyptio regi*, i.e. Acoris. *Fabiani*; probably called from the second of the Fabii, surnamed Cunctator.

3. 2. *declaravit*, "he gave evidence of."—3. *placatis*, "friendly, well-disposed." *Bello sociali*. This war was between Athens and her allies, the Chians, Coans, Rhodians, and Byzantines, who had revolted from her; and it lasted from B.C. 357 to 355: cf. "Chabrias," 4. The result of it was humiliating to Athens: the allies asserting a complete independence.

XII. CHABRIAS.

1. 2. *conductitiis catervis*, "the mercenary bands." *phalangem*: here put for *exercitum*. See Dict. Antiq., v. "Phalanx."—3. "Made use of those states for erecting their statues (i.e. selected as sites for their statues), in which they had gained a victory."

3. 1. *adversus regem*, sc. Artaxerxen. Construe: "ante quam (diem) nisi redisset domum."—2. *Non libenter erat*, "he was not without restraint; did not pass without observation." "On the authority of Theopompus, we hear that Chabrias was ever but too glad to enter on any foreign service, not only because it gave him more opportunity to

gratify his luxurious propensities, but also from the jealousy and annoyance to which men of wealth were exposed at Athens." Dict. Antiq. — 3. *invidia gloriæ comes.* A favourite, but just, complaint with our author. Dunlop's Roman Literature, vol. iii. p. 518, sq.—4. *principes,* "the leading men of the state." *Cypri vixit.* For the genitive, see note on Miltiad. 3, and Madv. § 296, *a.*

4. Supply *eos* before *qui præerant.* — 3. *suberat,* "was close at hand." *cominus,* "hand to hand."

XIII. TIMOTHEUS.

1. 2. *Cotum:* Κότυς, king of Thrace from B.C. 282 to 358. He was afterwards father-in-law to Iphicrates, who did not scruple to take part with him against his country. He was at one time reconciled to the Athenians, and even received the gift of citizenship, (under the name of Sitalces,) although he utterly forgot the promises which had procured him peace and alliance. Nepos' account is very involved and inaccurate, several of the events he mentions being stated in the wrong order.—3. Join *auxilio Ariobarzani. numeratam pecuniam,* i. e. ready money.

2. 1. *circumvehens,* "sailing round." — 2. *pulvinar,* "a pillow;" here, "a festival," or "thanksgiving," (*supplicatio*)*;* in allusion to the custom of laying out the images of the gods on couches at the public festivals. Cf. Hor. Od. i. 37. 3.—3. *qui honos,* "an honour which."

3. 3. *suppresserunt,* "kept back."—4. *proclive fuisse,* "that he would have been in a fair way to have taken."—5. *æstimatur,* "was assessed;" ἐτιμήθη.

4. 1. *partis*, for *partes*.—2. *ex eo*, sc. *testimonio*.—3. *satellitibus*, "a body-guard." *de fama dimicanti*, "doing battle for his good name."

XIV. DATAMES.

1. 1. "Datames appears to have obtained the highest reputation in his day for courage and ability in war, which caused his fame to extend even among the Greeks, though he did not come into personal collision with them. Cornelius Nepos (to whose biographical sketch we owe the only connected narrative of his life,) calls him the bravest and most able of all barbarian generals, except Hamilcar and Hannibal; but there is much confusion in the accounts transmitted to us; and it is difficult to assign the anecdotes of him recorded by Polyænus to their proper place in his history. The chronology of the events related by Nepos is also very obscure; but according to that author and Diodorus, it would appear that Datames must have died before Artaxerxes; probably B.C. 362. Clinton is, however, of opinion that a much longer interval elapsed between his revolt and his death." Dict. Antiq. *multis locis*, "on many occasions." *provinciam*, "as his province." The word comes from *proventus*, "a source of revenue;" the *e* being inserted for the sake of euphony; as in *uncia*, from *unus*.

2. 1. *pari s. v. præbuit*, "he displayed himself with."—2. *dynastes*, δυνάστης, "a prince." Homer says that he was killed by Menelaus, not by Patroclus, Il. ε. 575.

3. 1. *Cujus facti, &c.* "Now he took great care (*operam dedit*) that the report of this event should not reach the king before he came himself."—2. *fuit non nemo, qui agnosceret*, "there was some one that recognised Thyus."—4. *contrahebatur*, "was being drawn together."

4. 1. *abripiebat*, "was in the habit of pillaging." Observe the force of the imperfect.—2. *a majore re*, i. e. the Egyptian war.—4. *speculatur*, "is keeping a look-out for."

5. 1. *Accn*, Acre. — 2. *regis*, "at the hand of the king." *pluris:* see Madv. § 294.—4. *qui fieri*, "whence it came to pass."

6. 3. *sensit*, *&c.* "He felt that, if it became generally known that he had been deserted by one so nearly related to him, the consequence would be (*futurum*) that the rest would follow his example." Ed. Eton. — 5. *composito*, "upon a preconceived arrangement."—6. *stare ab iis* = "to take the part of those whom they had deserted."—7. *concisi*, "cut to pieces."—8. Observe the use of the participles, *cogitatum* = "design," and *factum* = "effect," as nouns.

7. 1. *detulit*, "gave information." *sibi...negotium esse*, "that he had to deal with." Observe the difference between *cogitare*, "to think over and arrange his plans," and *conari*, "to take measures for their execution."—2. *Ciliciæ portæ*, πύλαι, "the mountain-passes of Cilicia." *contrahere*, "to bring together;" as we should say, "to condense" his forces. *A qua re*, "from which attempt." *quin...premeretur*, "without being borne down upon."

8. 3. *Datami:* note the dativus commodi. *quo loco*, i. e. *eo loco quo.*—6. *sedatum*, sc. *est.*

9. 1. *quas ille plerasque*, "which he (many as they were) avoided."—2. *Sicut cum*, "for example, when."—4. *quod ipsum vidissent*, sc. *facere.*

11. 1. *veniret*, i. e. *petit ut veniret*, "and requests him, if he saw no objection, to come to a conference with him in any place he desired."—2. *obruit*, "hides."—4. *digredi-*

euntem, "as he was walking away," i. e. after the conference.

XV. EPAMINONDAS.

1. 1. "Nepos appears to have been fully aware of the difference between history and biography; remembering that the latter was more simple than the former,—that it did not require to be so full with regard to public events, and admitted more details of private life and manners. To this distinction he alludes in his preface; and we accordingly find, that the life of Epaminondas, for example, is occupied with the private character and memorable sayings, more than with the patriotic exploits, of that renowned hero. He has thus recorded a great many curious particulars, which are not elsewhere to be found; and he excels in that art (the difficulty of which renders good abridgments so rare,) of perceiving the features which are most characteristic, and painting vividly with a few touches." Dunlop, vol. iii. p. 521.—2. *musicen...saltare.* Here the infinitive is put for a substantive, as in Cicero: "literas *et natare* docuit."

2. 2. *patre quo;* a Grecism for *quem.*—4. *ephebus:* see Dict. Antiq.—5. *ad eum finem, quoad* = *quamdiu*, "as long as he could stand and wrestle (with his adversary)."

3. 1. *temporibus sap. utens*, "clever at availing himself of opportunities."—4. *Fide*, "his credit."—5. *collocari*, "to be betrothed."—6. *qui quærebat*, "who had collected the subscription."

4. 1. *corrumpendum*, "to be bribed, bought over."—3. *egredere*, "go hence, depart."—5. *præsidium*, "a safe conduct."—6. Should we read *voluminum* for *versuum?*

5. 2. *ut Thebanum scilicet,* "as far as one would naturally have expected in a Theban." The whole of the Bœotian nation were celebrated rather for physical than mental qualities.—6. *quod autem, &c.* "The leading proposition often contains, not a direct judgment or assertion concerning that which stands in the proposition with *quod*, but an observation which is occasioned by and refers to it, so that *quod* signifies, *in that, as to what relates to.*" Madv. § 398, *obs.* 2. *vix decem annis:* ablative, denoting the completion of an act, and the duration of its accomplishment.

6. 1. *posuisset,* "had asserted."—4. *frequentissimo,* "very numerous."—3. *perorasset,* "had wound up by saying."

7. 2. *adhibuit,* "he applied," i.e. suffered himself to display.—4. *criminibus,* "by the false accusations." — 5. *conferre,* "to allow it to conduce."

8. 2. *periculo.* "This is the only instance, in any Latin author, of the word *periculum* being used in the sense required here,—'a sentence.' Some have supposed that the true reading was *paricula,* (sc. *charta,*) which was a law term, in later times used in the sense of 'an indictment,' or rather 'a true copy of one.' This word, if the true reading, would belong to Æmilius Probus' age. A third conjecture is *breviculo,* of the same meaning, but of no classical authority." Ed. Eton. — 3. *Messene restituta.* "Epaminondas re-established the Naupactian exiles and the revolted Helots in Messene,—a new city, which he built on the sight of their famous stronghold, Ithome." Thirlwall, vol. v. p. 102.

9. 3. *retinuit,* sc. *ferrum.*

10. 2. *suorum,* sc. *civium.*—4. *Thebas.* "The circumstances of ancient Greece supplied little or no scope for

any but the narrowest patriotism; and this evil is perhaps never more apparent than when we think of it in connexion with the noble mind of Epaminondas. We do, indeed, find him rising above it, as, for instance, in his preservation of Orchomenus; but this was *in spite* of the system under which he lived, and which, while it checked throughout the full expansion of his character, sometimes (as in his vindication of the outrage at Tegea) seduced him into positive injustice. At the best, amidst all our admiration of his genius and his many splendid qualities, we cannot forget that they were directed, after all, to the one petty object of the aggrandisement of Thebes." Smith's Dict. Biog.

XVI. PELOPIDAS.

1. 1. *utrique rei, &c.*, "I will try to meet both difficulties." *medebor, &c.*, "I will both guard against nauseating the well-informed reader by repetition, and yet supply general information to the ignorant." Ed. Eton.—3. *cum Th. rem esse*, "that the struggle was between themselves and the Thebans."—4. *potestates*, "offices."

2. *non ita.* We have the same phrase, "*not so* great." —5. "At the very time they had resolved upon."

3. 1. "Although it is apart from our immediate purpose."—2. *res severas*, "matters of business."

4. 3. *quoque*, "and to the end that," &c.

5. 2. *nunquam placari ... violatus.* In this he shews himself of a far different disposition from his friend and companion, Epaminondas, who never sought to resent a private injury.—4. *conj. t. confossus*, "buried beneath a shower of darts." *inclinatæ erant*, "were beginning to give way."

XVII. AGESILAUS.

1. 1. *Eo...usus est fam.*, "was on most familiar terms with."—3. *ex altera in alterius*, i. e. to be of the same family.

2. 1. *dimicari*, "that war should be waged."—3. *conveniret*, "that an arrangement should be effected." This verb is here used impersonally.—5. *suis rebus*, "from his own cause." *cons. religione*, "observing the obligation of his oath." *facere secum*, "sided with them; were in their favour."

3. 4. *si quo*, *&c.*, "if he made it known whither he was about to march." *aliud*, i. e. that he was about to take *a contrary measure*.—5. *eandem Cariam*, "that *still* he ought to defend Caria." Ed. Eton.—6. *sui fecit pot.*, "risked himself; gave the enemy a chance." *sic...versatus est*, "so conducted himself."

4. 1. *ne dubitaret*, "*wherefore* they entreated *that he would not hesitate*," &c.—2. *pietas*, "*respect for, obedience to*, the laws of his country." *comitio*, ἁλίᾳ, "the public assembly:" see Dict. Antiq. *imperatores nostri.* "C. Nepos evidently wrote with a view of drawing a contrast between the conduct of Greek and Roman generals, and, on the whole, he has not given the verdict in favour of the latter." Dunlop, vol. iii. p. 518.—3. *illuc*, "to the subject."—4. *anno vertente*, i. e. in the whole year. — 8. *suppl. deorum* (not *eorum*): Xenoph. Ages. ii. 1, *ἱκέτας θεῶν.*

5. 2. *supplicium...dare potuisse.* "'For with that host, if they had been rightly inclined, Greece might have taken vengeance on the Persians;' literally, 'the Persians might have given satisfaction to Greece.' On *dare potuisse*, see

Arnold, Pt. I. 131, *c*. 18." Ed. Eton.—4. *illis quiescentibus*, "while they remain neutral."

6. 1. *ut si...divinaret*, "as though he had some forewarning of the result."—2. *se...animadvertisse*, sc. *dixit*.

7. 1. *se nunquam ref.*, "never recovered themselves.' *quibus cunque rebus posset*, "by every appliance at his command."—4. *plurima*, sc. *signa*.

8. 1. *ignoti*, "those who were unacquainted with him." *acta*, ἀκτῇ, "on the shore."—2. *huc*, i. e. over the straw. *obsoleto*, "worn out."—3. Supply *eum* before *esse*.—4. *secundammensam*, "second course." The tops of the tables were movable, so that each course would be removed, cover and all, in order to set a fresh one. From their form they were called *orbes*.—7. Xenophon tells us that it was the custom of the Lacedæmonians to place in honey the kings who died in foreign service, in order to bring them back for the purpose of regal interment. Wax was commonly used for the purpose of interment among the Persians, in whose country Agesilaus and his army had so much been engaged.

XVIII. EUMENES.

1. 1. *Cardianus*, "of Cardia," a city of Thrace. *illustrior*, sc. *esset*.—3. *domestico*, i. e. of the highest rank in his own country.—6. Join *locum amicitiæ*, "this friendly position."—7. *hetærice*, i. e. ἑταιρικῄ.

2. 1. *Alexandro Babylone*. "Sir H. Halford, Essays, x. 164, gives at length, from Arrian, lib. vii., an account of Alexander's sickness and death; and vindicates his memory from the imputation of habitual intemperance, and

especially from the reproach of owing his death to a drunken debauch. Alexander died of a remittent fever, which he caught in the marshes of Babylon. He died on the 12th day. The bulletins of his health (the earliest on record) are given by Arrian and Plutarch; the latter taking them from the Diary of Eumenes." Family Library, vol. iii. Ed. Eton. *liberi ejus.* "There is much question on this word, as to whether Alexander had more than one son. Plutarch says he had two wives,—Roxane, and Statira, (daughter of Darius); but that when the latter was pregnant, she was put to death by Roxane. (Thirlwall, vol. vii. 130.) Others say that he had a son named Hercules, by Barsine; and others, that he only had *one*, and that a posthumous child, by Roxane. The plural number of *liberi* will not necessarily prove that it means more than *one* child. Cf. Æn. x. 532, compared with 525." Ed. Eton. *quod f. i. posset,* "as might easily be perceived."—2. *pellexisset,* "had gained him over to his own interests."

3. 1. *videbat,* sc. *Eumenes. neque salutis, &c.,* "and was not so careful of his life as of his honour."—4. *deterior,* "more deficient."

4. 1. *esset oppugnatum,* "when the attack had been carried on."—2. *alterum,* sc. Neoptolemum.

5. 3. *Nora,* on the confines of Lycaonia and Cappadocia. —4. *remittere,* "to throw out."—6. *nitida,* "sleek; in good condition."

6. 4. *Quam veniam, &c.,* "And if he would grant her that favour (she begged) that he would as soon as possible get forces together, and bring them to the aid of Alexander's children."—4. *se misisse,* sc. *dixit.*

7. 2. *specie,* "pretext, plea."

8. 1. *Parætacis*, a city of Media.—3. "And believe that there is no difference in any respect but that of time."—5. *copiosa*, πλατεῖα. *tanto long.*, "was twice as long."

9. 1. *quid opus sit facto.* "This is a confusion of two constructions, in which *opus* is used:—1st. It may be used as an adjective = *necessarium;* in which case *quid*, in the present passage, would be the nominative case, and *factu* would be required, not *facto*,—'what is necessary to be done.' 2nd. It may be used as a substantive, followed by an ablative case, and specially a passive particle, (as *properato opus est*). Here the two constructions are combined, and it has both its power as a substantive, and so takes *facto;* and as an adjective, and agrees with *quid*." Ed. Eton. *titubantibus*, "disturbed; thrown into confusion." *Nam quod diebus quinque, &c.* "*Quod* here seems to have the sense of 'whereas,' or 'although;' and perhaps, in this sense, it ought not to be considered and marked as a conjunction, but a relative, governed, *Græcè*, as it were, by κατά. This is almost proved by Cicero de Off. i. 32, 'nam quod Herculem,' &c., answered by *hoc.* The sense of the whole passage is: 'For whereas the enemy had been able to cross in five days, he would take care that they should be retarded the same length of time; and therefore (he ordered the officers) to go about, and each collect their own forces.'" Ed. Eton.—3. *vigilia.* The night was divided into four watches, each of three hours' length.—5. *Quibus imperatum est*, i. e. "the men who were ordered to do this."

10. 3. *Imminebant*, "were threatening."

11. 1. *servari*, "to be kept in custody."—3. *deuteretur*, an old form for *abuteretur*, like *denasci* for *mori*.

12. 1. *ad consilium retulit*, "he laid the matter before the council." *male habiti*, "roughly handled."

13. 4. *deportanda curarunt*, "*had them* conveyed."

XIX. PHOCION.

1. 3. *prospiceret*, "he should consider." *in summa paupertate*, "in the depth of poverty."

2. *eum quem*, "he had attained the eminence which he possessed."

3. 2. *qui peterent*, "in order to ask."

4. 1. *non valeret*, "was infirm."—2. *legitimis quibusdam confectis*, "after some legal forms had been gone through."

XX. TIMOLEON.

1. *id quod*, *&c.*, "and, as is usually thought, somewhat difficult."—4. *in præsidio*, "keeping guard."

2. 4. *satis habere*, "to be content." Join *tenebant*, "who had been, and were now, holding."

3. 2. *deduxerant*, a verb properly used of the establishment of a colony.—6. *non modo antelatum*. "'No man's advice was not only (not) preferred, but not even equally valued.' After *non modo*, the best authors often omit *non;* as we find *οὐχ ὅπως*, for *οὐχ ὅπως οὐκ*, common in Greek.

4. 2. *vectus jumentis*. "This privilege was allowed at Rome only to Cæcilius Metellus, who had lost his eyesight when attempting to save the Palladium from Vesta's temple." Ed. Eton. *gloriosum*, boastful.—4. *αὐτοματίας*. This probably meant what the Greeks commonly called Ἀγαθὴ Τύχη*:* cf. Juv. x. 365, 6. The name implies "self-will," in allusion to the proverbial fickleness of fortune.

5. *vadimonium imponere*, "to compel him to give bail for his appearance."—3. *voti esse damnatum*, "that he had realized what he had prayed for."

XXI. DE REGIBUS.

1. 2. The elder Cyrus is meant, whose real name was Agradates. As to his death, Nepos follows the account given by Herodotus; but Xenophon, in his somewhat romantic history, represents him dying in his bed.—4. *Macrochir*, Artaxerxes *Longimanus*.

2. 2. *nullius*, "'of no man;' but just above, *nullius rei*, 'of nothing.' Where there would be a confusion, a part of *res* must be inserted. *Nemo* and *nihil* are thus declined:—

Nemo—nullius—nulli—neminem—nemine;
Nihil—nullius rei—nulli rei—nihil—nullâ re:

for *nihili* does *not* mean 'of nothing,' but 'at no price;' and *nihilo* does not mean 'by or from nothing,' but 'by no means,' used adverbially." Ed. Eton. *insidiatorem*, "a plotter against."

3. 1. The career of these kings was curious. One after another they leagued together, and fought against each other,—thus: Craterus fell by the hand of Eumenes, Perdiccas' general; Perdiccas was killed by Seleucus and Antigonus; Antigonus was slain in battle against Seleucus and Lysimachus; Lysimachus was killed by Seleucus; Seleucus by Ptolemy Ceraunus; Ptolemy by his own son.—4. *Cerauno*, the grandson of Ptolemy Lagus.

XXII. HAMILCAR.

1. 1. The dates of the Punic wars are as follows:—The first, from B.C. 263 to 240; the second, 218 to 201; the

third, 149 to 146.—2. *locum nocendi,* "an opportunity of doing mischief."—4. *paci serviendum,* "that peace must be submitted to."—5. *pacem conciliavit,* "succeeded in obtaining peace."

2. 1. *multo aliter,* "he found the state in a very different condition from what he expected."—4. *facta essent,* "had been raised."

XXIII. HANNIBAL.

1. 1. *congressus est,* sc. *populus Romanus.* — 3. *animo bellare,* "to fight in intention, if not in deed."

2. 1. *Philippum.* This was a king cf Macedonia, conquered by T. Flaminius at Cynoscephalæ, B.C. 197; and father of Perseus, the last king of Macedonia, who was subdued by Paullus Æmilius. *Ad quem cum ... vidisset,* thus: "When the Roman ambassadors came to him, for the purpose of finding out his intentions, and carrying out some secret plans they had for bringing Hannibal into suspicion with the king, as having been bribed by them, and as entertaining different sentiments from what he had before (entertained); and when they had not failed in their attempt, and Hannibal had become aware of it, and perceived that he was removed from the Privy Council," &c.

3. 4. *itinera munivit,* "he paved the roads."

4. 1. *Conflixerat apud Rhodanum.* "Polybius and Livy say nothing about this; on the contrary, that Scipio arrived three days late at the place where Hannibal crossed, and that then he descended the Rhone, embarked his army, and sent it to Spain. Arnold, vol. iii. p. 81. Clastidium will probably mean the battle of Ticinum, though

they were opposite sides of the Po." Ed. Eton.—3. *æque bene*, "as well as before." *qua valetudine*, "with which complaint."

5. 1. "In Hannibal, Nepos affirms, in opposition to all authority, that the Carthaginian marched to Rome immediately after the battle of Cannæ." Dunlop, vol. iii. p. 520. For the phrase *pugnata pugna*, see Madv. § 223, *c*, *obs*. 4.

6. 2. *impræsentiarum*; adverbially used.—4. *delectibus*, "levies."

7. 1. The words enclosed in brackets are probably an interpolation from § 3: *fratrem ejus Magonem*.—4. "Little dependence can be placed upon this statement of Nepos. There are strong reasons for believing that the office was *for life, and not annual.* Aristotle, in comparing them with the Spartan kings, finds only *one* important difference between them, viz. that in Sparta they were *hereditary* in two families; at Carthage they were elected. Cic. de Rep. ii. 23, *compares* the kings of Carthage with the *kings* of Rome, and *contrasts* them with the consuls, who were annual. Hannibal was made *dux*, not *rex*, at twenty-two years of age. Livy, xxxiii. 46, speaks of the extraordinary office of Prætor being conferred on Hannibal after the war. See Heeren's African Nations, vol. i. pp. 130—135; and p. 281, note." Ed. Eton.—5. *ex fœdere*, "according to the agreement."—6. On this flight of Hannibal, and on his political position with his countrymen at this period, see Schmitz's Rome, ch. xviii. p. 264, sq.

8. 1. *si forte*, "*to see if* perchance."—2. "Mago died of his wounds before reaching Africa, after his defeat by Q. Varus; but C. Nepos, in opposition to all other authorities, represents Mago as surviving the battle of Zama,

and says that he perished in a shipwreck, or was assassinated by his slaves." Smith's Class. Dict.—3. *agendo*, "in carrying out."

9. 3. *summas*, "the upper part of them." *in prop d. projicit*, "leaves about at home, without any attempt at concealment."

10. 1. For *rebus*, some read *opibus*. The stratagem recorded in this and the following chapter seems more marvellous than probable.

12. *venenum*. He is said to have kept this poison in a ring. The character of this truly great man is well summed up by Dr. Smith, l. c. See also Hook's Rom. Hist., vol. iii. p. 390, sqq., note. On the date of his death, cf. Schmitz, p. 271.

XXIV. MARCUS PORCIUS CATO.

1. 2 and 4. Some edd. wrongly read *existimata...existimamus*. This verb is never joined with a genitive.

2. 1. *luxuria pelleretur*. Cf. Schmitz, p. 271. Until the latter part of his life, Cato entertained a strange and bigoted prejudice against everything pertaining to Grecian customs, art, or refinement.

3. 1. *probabilis*: we should say, "a *fair* orator."—4. *capitulatim*, "in detail."

XXV. T. POMPONIUS ATTICUS.

1. 1. "The life of Atticus by C. Nepos is to be regarded rather as a panegyric upon an intimate friend than, strictly

speaking, a biography." Smith's Dict.—2. *usus est*, "experienced, enjoyed." *impertiri*, "to be made acquainted with." On the verbs which take either a dative of the person and an accus. of the thing, or an accus. of the person and an ablative of the thing, see Arnold, L. P. Comp. Pt. I. § 33, p. 68.

2. 2. *neque, &c.*, "and that he had no chance of living agreeably to his position, without giving offence to one party or the other."—3. *fortunarum*, "of his property;" as in Hannib. § 9. 3.—4. *versuram facere*, "to raise money at interest:" so Cic. in Verr. ii. 76, "multis nominibus versuram facere." *neque ej. cond. æq. hab.*, "and they could not meet with a fair offer in so doing," i. e. they could not obtain the loan except upon exorbitant interest.—5. *inveterascere*, "to grow of long standing," and so increase.

3. 1. The words inclosed in brackets are spurious, since what they assert is not the case.—2. *Piliæ*, the wife of Atticus. The common reading, "Phidiæ," is rightly condemned by all the best commentators, as Nepos would naturally have stated who this Phidias was. The compliment, however, must have been paid to Pilia at a period subsequent to the sojourn of her husband at Athens, since Atticus did not marry till the age of fifty-three, B.C. 56. *actorem auctoremque*, "an agent and adviser."

4. 2. *officio*, "the affection, friendship."—3. *tempora*, "all his leisure moments."—4. *cui* = *eique*.—5. *desiderii*, "regret."

5. 2. *hæredem ex dodrante*, i. e. heir to three-fourths of his estate. See Dict. Antiq., v. "Æs."—3. Cf. Sallust, Cat., "Idem velle ac nolle, ea demum firma amicitia est." —4. *uteb. intime*, "he was closely acquainted with."

One would almost expect *adeo* before *ut;* but Cornelius Nepos frequently omits one of the particles.

6. 1. *ita est versatus*, "he so conducted himself." *fluctibus.* For this metaphor, cf. Hor. Od. i. 14. 1, "O navis, referent in mare te novi fluctus;" with Quintilian, viii. 6. —2. *gratiam*, "interest."—3. *ad hast. p. n. accessit*, "he never put himself up for sale." *neque suo n. n. subscribens*, "neither on his own charge, nor by supporting that of another."—4. *delatas*, "offered to him." *honore*, "with the compliment."—5. *quoque*, "*even* the suspicion."

7. 3. *pecunias imperaret*, "imposed a fine of money." *vetere instituto*, "by his old manner of life."

8. 2. Supply *principem* before *in convictu.*—3. *ejus rei princeps*, "leader in that matter."—4. Perhaps *sed* has been lost before *se*, as the *opposition* does not appear to be clearly marked. *globus*, "cabal."—6. *florenti*, "*while* it was prospering."

9. 3. *nihil indulsit*, "gave no encouragement to."—4. *vadim....sponsor*, i.e. Atticus on all occasions appeared to answer for her.—5. *versuram*, "a loan," for the purpose of completing the purchase. *aperire*, "to prove himself."—6. *temporis causa*, "for the sake of temporizing."

10. 1. *sui jud. intuebatur*, "considered as a matter of his own judgment." — 4. *ferebatur*, "was carried away with."

11. 1. *præmiis*, "*in order to obtain* the rewards."—6. *fecit*, "brought it to pass."

12. 2. With *ea* supply *gratia.*—3. *qua t. r. ger.*, "under which matters were then managed."

13. 1. *bene habitavit*, "lived in good style."—3. *familia;* in its larger sense, including servants, dependants, &c.—

utrumque h. f. posset, "who could not act in either capacity," i. e. either as a reader or a secretary.—4. *domique factum*, "*trained* at home."—5. *u. in. n. p. c. posset*, "so as not to attract attention on either account," i. e. neither by ostentation nor meanness.—6. *ephemeride*, "diary, housebook."

14. 1. *acroama*; here put for *the person reciting*. "This word is usually put for the actors, musicians, or repeaters themselves, who were employed at private entertainments." Adams, Rom. Antiq., p. 329.—2. *vocabat*, "invited."

15. 2. *in nitendo*, sc. *perficere*.

18. 6. A sort of brief distichs, or epigrams, seems to be meant.

19. 3. *quod...quivit*, "*whatever* any one could obtain." *filiam*. Her name was Pomponia or Cæcilia; or, according to Cicero, Attica or Atticula. Both these last names would seem to be *ὑποκορίσματα*, or terms of affectionate familiarity.

20. 1. *misit*, sc. Cæsar.

21. 2. *tenesmon*; a kind of excessive constipation.—6. *mihi stat*, sc. *sententia*, *ratio*, i. e. "I have determined."

22. 2. *se abstinuisset*. So with an accusative, Tibullus, "*Abstineas*, Mors atra, *manus*."

